

TAMPEREEN YLIOPISTO
Johtamiskorkeakoulu

**KOKEMUKSELLINEN TIETO
VALTAKUNNALLISESTI ARVOKKAIDEN MAISEMA-ALUEIDEN
PÄIVITYSINVENTOINNISSA**

Ympäristöpolitiikka ja aluetiede
Pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2018
Maiju Rekola

TIIVISTELMÄ

TAMPEREEN YLIOPISTO, Johtamiskorkeakoulu, Hallintotieteiden tutkinto-ohjelma, Ympäristöpolitiikka ja aluetiede, Pro gradu -tutkielma ja seminaari 2018, 40 op

REKOLA, MAIJU: Kokemuksellinen tieto valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivytysinventoinnissa

Pro gradu -tutkielma, 82 sivua, 1 liite (2 sivua)

Ohjaajat: Pauliina Raento, Pia Bäcklund

Huhtikuu 2018

Pro gradu -tutkielma käsittelee kokemuksellista tietoa valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivytysinventoinnissa. Maisemainventointi laitettiin alulle vuonna 2009, ja siihen liittyvä kuuleminen järjestettiin vuoden 2016 alkupuolella. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millaista kokemuksellista tietoa inventoinnista jätetyissä kannanotoissa hahmottuu.

Tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä toimi kokemuksellisen tiedon käsite sekä maiseman ja paikan kokeminen suhteessa kokemukselliseen tietoon. Keskeisiä teoreettisia lähtökohtia olivat erityisesti Pia Bäcklundin ja Maija Faehnlénin tutkimukset kokemuksellisesta tiedosta sekä maisematutkimuksen tulkinnallinen näkökulma. Näistä lähtökohdista korostui maisemiin liittyvän kokemuksellisen tiedon subjektiivinen ja henkilökohtaista maailmankuvaa painottava puoli.

Aineistona tutkimuksessa käytettiin noin seitsemääkymmentä Varsinais- ja Keski-Suomen alueisiin liittyvää maisemainventoinnista jätettyä kannanottoa. Aineisto analysoitiin kehysanalyysin ja Stephen Toulminin argumentaatiomallin avulla. Kannanotoista etsittiin niissä esiintyvät kehykset, minkä jälkeen kannanottojen väitteet ja niitä tukevat perusteet hahmoteltiin kehyksittäin.

Tutkimus osoittaa, että maisemien kokemiseen liittyvä kokemuksellinen tieto on kannanotoissa monipuolista ja vahvasti subjektiivista. Kokemuksellinen tieto ilmeni sekä yksilön että yhteisön näkökulmaa korostavana. Lisäksi kokemuksellisuus kiinnittyi ajallisessa ulottuvuudessa historiaan, nykyhetkeen ja tulevaisuuteen. Myös maisemiin liittyvä toiminnallisuus, kuten alueiden käyttötavat, liittyi kokemuksellisuuden syntyyn. Aineistosta välittyi edelleen, että paikalliset asukkaat ja maanomistajat kokivat tärkeäksi tuoda omaa henkilökohtaista kokemuksellisuuttaan esille. Tutkimuksen perusteella voidaan sanoa, että paikallisilla on monipuolista alueisiin liittyvää kokemuksellista tietoa, jonka keräämiseen kannanotot ovat toimiva menetelmä. Paikalliset myös kokevat tietonsa merkitykselliseksi ja toivoivat sitä hyödynnettävän aluesuunnittelussa. Tämä tulisi tulevissa maisemainventointien kaltaisissa hankkeissa huomioida suunnittelun kommunikatiivisuuden ja sosiaalisen hyväksyttävyyden parantamiseksi.

Asiasanat: kokemuksellinen tieto, maisema, kannanotot, aluesuunnittelu, kehysanalyysi, argumentaatioanalyysi

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 KOKEMUKSELLISUUS TEOREETTISENA LÄHTÖKOHTANA	5
2.1 TUTKIMUKSIA KOKEMUKSELLISESTA TIEDOSTA	6
2.2 MAISEMAN JA PAIKAN KOKEMINEN	13
3 MAISEMA-ALUEIDEN PÄIVITYSINVENTOINTI, KANNANOTOT JA ANALYYSITYÖKALUT.....	21
3.1 VALTAKUNNALLISESTI ARVOKKAIDEN MAISEMA-ALUEIDEN PÄIVITYSINVENTOINTI JA KANNANOTOT	22
3.2 KEHYSANALYYSI AINEISTON JAOTTELIJANA	28
3.3 ARGUMENTAATIOANALYYSI ANALYYSIN TYÖKALUNA	29
4 KOKEMUKSELLISUUDEN NÄKYMINEN KANNANOTOISSA.....	33
4.1 KANNANOTOISSA ILMENEVÄT KEHYKSET	33
4.1.1 MAASEUDUN TULEVAISUUDEN JA KEHITYKSEN KEHYS	33
4.1.2 MAISEMAN ARVON JA MERKITTÄVYYDEN KEHYS	35
4.1.3 RAJAUSTEN KEHYS.....	37
4.1.4 TALOUDEN KEHYS	38
4.1.5 HANKKEEN MENETTELYTAPOJEN KRITIIKIN KEHYS	39
4.1.6 YHTEENVETO KEHYSANALYYSISTA	40
4.2 MIELIPITEET KANNANOTOISSA	44
4.2.1 ARGUMENTOINTI MAASEUDUN TULEVAISUUDEN JA KEHITYKSEN KEHYKSESSÄ	45
4.2.2 ARGUMENTOINTI MAISEMAN ARVON JA MERKITTÄVYYDEN KEHYKSESSÄ	49
4.2.3 ARGUMENTOINTI RAJAUSTEN KEHYKSESSÄ	54
4.2.4 ARGUMENTOINTI TALOUDEN KEHYKSESSÄ	57
4.2.5 ARGUMENTOINTI HANKKEEN MENETTELYTAPOJEN KRITIIKIN KEHYKSESSÄ	60
4.2.6 YHTEENVETO ARGUMENTAATIOANALYYSISTA	65
5 PÄÄTELMÄT	67
5.1 KANNANOTTOJEN KOKEMUKSELLINEN TIETO MONIPUOLISTA	67
5.2 SUBJEKTIIVISUUS KOKEMUKSELLISEN TIEDON YTIMESSÄ	73
5.3 KOKEMUKSELLISUUDEN TARKASTELU JATKOSSA	74
LÄHTEET.....	77
LIITTEET

KUVIO-, TAULUKKO- JA KUVALUETTELO

KUVIOT

KUVIO 1. KOKEMUKSELLISEN TIEDON SYNTYPROSESSI	9
KUVIO 2. VALTAKUNNALLISESTI ARVOKKAIDEN MAISEMA-ALUEIDEN INVENTOINNIN AIKAJANA	23
KUVIO 3. TOULMININ ARGUMENTAATIOMALLI	30
KUVIO 4. KEHYSTEN ILMENEMINEN KANNANOTOISSA	41
KUVIO 5. KEHYSTEN ESIINTYMINEN KANNANOTOISSA ALUEELLISESTI TARKASTELTUNA	42
KUVIO 6. KEHYSANALYYSIN PERUSTEELLA LÖYTYNEET JÄNNITEPARIT	43
KUVIO 7. KOKEMUKSELLISEN TIEDON MONIPUOLISUUS KANNANOTOISSA	69
KUVIO 8. KOKEMUKSELLINEN TIETO VIE KOHTI KOMMUNIKATIIVISEMPIÄ SUUNNITTELUPROSESSEJA.	72

TAULUKOT

TAULUKKO 1. VÄITTEET MAASEUDUN TULEVAISUUDEN JA KEHITYKSEN KEHYKSESSÄ	45
TAULUKKO 2. VÄITTEET MAISEMAN ARVON JA MERKITYKSEN KEHYKSESSÄ	50
TAULUKKO 3. VÄITTEET RAJAUSTEN KEHYKSESSÄ	55
TAULUKKO 4. VÄITTEET TALOUDEN KEHYKSESSÄ	58
TAULUKKO 5. VÄITTEET HANKKEEN MENETTELYTAPOJEN KRITIIKIN KEHYKSESSÄ	61

KUVAT

KUVA 1. MAISEMAA VARHELASSA VARSINAIS-SUOMESSA.....	3
KUVA 2. KESKI-SUOMEN JA VARSINAIS-SUOMEN MAAKUNTIIN SIOITTUVAT MAISEMA-ALUEET KARTALLA.....	26

1 JOHDANTO

Aluesuunnittelussa on jo pitkään vallinnut muutoksen aika. Tätä muutosta on hallinnut uudenlainen osallistaminen ja osallisuus, mikä on näkynyt laajasti myös suomalaisessa tutkimuskirjallisuudessa 2000-luvulla. Kiinnostus osallistamisen tutkimista kohtaan nojaa osaltaan maankäyttö- ja rakennuslain (MRL 132/1999) uudistukseen vuosituhannen vaihteessa. Useissa tapaustutkimuksissa on oltu kiinnostuneita erityisesti paikallisten asukkaiden näkemyksistä suhteessa viranomaistahoihin ja niin kutsuttuun asiantuntijatietoon. Verkostoyhteiskunnan aikana aluesuunnittelussa – tai ainakin sen tutkimuksessa – on alettu korostaa paikallisten kokemuksellisuutta asiantuntijätiedon rinnalla tiedonkeruun yhteydessä.

Kiinteä osa alueiden muovautumista ja siten myös aluesuunnittelua ovat maisemat. Ne ovat syntyneet luonnon ja ihmisten pitkään jatkuneen vuorovaikutuksen tuloksena. Historiallisten ja kulttuurillisten arvojen lisäksi maisemilla on suuri merkitys alueellisen identiteetin, arkiympäristön ja sitä kautta hyvinvoinnin synnyssä. Suomessa valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet on inventoitu. Maisemat elävät kuitenkin jatkuvassa muutoksessa, mistä johtuen vuonna 1995 annettu valtioneuvoston periaatepäätös valtakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista on osittain vanhentunut. Vanhan inventoinnin korvaava päivitysinventointi onkin valmisteilla.

MRL:n valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden (VAT) mukaan on varmistettava, että valtakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristö- ja luonnonperintöarvot säilyvät alueidenkäytössä (Ympäristöministeriö 2015, 15). Pyrkimys on, että erilaiset inventoinnit ja selvitykset toimivat alueidenkäytön suunnittelun lähtökohtina. Maisema-alueiden päivitysinventointi edesauttaa osaltaan kulttuuriympäristön luontevaa käyttöä ja hoitoa, mikä taas tukee maisemien säilyvyyttä ja alueiden elinvoimaisuutta. Valtioneuvoston VAT-päätöksen mukaisesti maisema-alueet esimerkiksi merkitään maakuntakaavoihin, ja ne toimivat näin ohjeena alemmanasteisessa kaavoituksessa. Maisema-alueilla voi siten olla epäsuoria maanomistajiin kohdistuvia oikeudellisia vaikutuksia esimerkiksi lupamenettelyissä, mikä voi aiheuttaa epäselvyyttä maankäytöllisissä kysymyksissä.

Erilaisten päätösten aikaansaamat toimenpiteet vaikuttavat lopulta paikallisesti, minkä vuoksi on olennaista tarkastella sääntelyä paikallisten asukkaiden kokemusmaailman kautta (Oksanen 2003,

18). Koska maisema on hyvin henkilökohtainen asia ja osa paikallisten arkiympäristöä, sitä koskeva suunnittelu herättää asukkaissa monenlaisia mielipiteitä. Kiinnostuinkin tekeillä olevasta valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventoinnista tutkimustapauksena, koska näin siinä mahdollisuuden tarkastella paikallisten asukkaiden henkilökohtaisia kokemuksia ja niiden esille tuontia. Suunnitteluprosessiin kuuluva yleinen kuuleminen järjestettiin vuoden 2016 keväällä. Tapaus lienee erityisen sopiva kokemuksellisen tiedon tarkastelun kohteeksi, ovathan maisemat merkittävä osa esimerkiksi paikallisidentiteettiä. Useat maanomistajat ja paikalliset asukkaat jättivätkin maisema-alue-ehdotuksesta kannanoton, jossa toivat suunnitelmasta esille omia mielipiteitään ja ajatuksiaan.

Tutkielmani kohteena on paikallisten asukkaiden ja maanomistajien kokemuksellinen tieto ja sen ilmeneminen kannanotoissa. Mielenkiintoni kohdistuu siihen, mitä paikalliset ovat kannanotoissaan halunneet nostaa esille eli mistä he puhuvat, ja millaisena työkaluna he käyttävät kuulemista kokemuksellisen tiedon näkökulmasta. Tavoitteenani on selvittää, ovatko kannanoton jättäneet paikalliset pyrkineet tuomaan kokemusperäistä paikallistietouttaan kannanotoissaan esille.

Käytän analyysissä apuna kehysanalyysia ja Stephen Toulminin argumentaatiomallia. Kehysanalyysin tarkoituksena on ensin jaotella aineistoa sen mukaan, mistä teemoista kannanotoissa puhutaan. Teemoittelun jälkeen avaan aineistoa argumentaatioanalyysin avulla tarkemmin. Analyysin avulla saatuja tuloksia tarkastelen suhteessa kokemuksellisen tiedon käsitteeseen. Tarkoitukseni on siis jäljempänä esiteltävien alakysymysten avulla selvittää:

Millaista kokemuksellista tietoa maisema-alue-ehdotuksesta jätetyissä kannanotoissa hahmottuu?

Olen rajannut tutkimuksen Varsinais- ja Keski-Suomen maakunnista saatuun palautteeseen Keski-Suomen aineiston monipuolisuuden ja Varsinais-Suomen alueen (kuva 1) henkilökohtaisen kiinnostavuuden perusteella. Kaikkiaan kannanottoja saatiin koko maasta 248 kappaletta, joista Varsinais-Suomen aluetta koski 27 ja Keski-Suomea 40 kappaletta. Tarkoitus ei ole tarkastella aineistoa puolesta–vastaan-tyyppisesti, sillä se ei tuo vastausta kysymykseen siitä, miten kokemuksellisuutta tuodaan esille. Sen sijaan oleellista on kannanottojen jättäneiden kokemuksellisuuteen perustuva tieto, jota heillä on maisema-alueisiin liittyvien henkilökohtaisten suhteiden ja siteiden ansiosta.

KUVA 1. Maisemat koetaan varsin henkilökohtaisesti, mikä tekee niistä kiinnostavia kohteita kokemuksellisuuden tarkasteluun. Maisema Varhelassa, joka sijaitsee maisemaehdotuksen Laitilan lakeus -nimisen kohteen laidalla Varsinais-Suomessa. Kuva: Maiju Rekola, 19.2.2018.

Tarkoitan tässä tutkielmassa paikallisella asukkaalla sellaisia henkilöitä, jotka kannanoton mukaan joko asuvat tai ovat esimerkiksi suuren osan lapsuudestaan asuneet maisema-alue-ehdotuksessa mainitulla alueella. Maanomistajalla sen sijaan viitataan henkilöihin, jotka kannanotossaan tuovat esille omistavansa maata ehdotusta koskevilla alueilla. Osa maanomistajista on jättänyt kannanoton koskien esimerkiksi ehdotetulla alueella sijaitsevaa metsätonttiaan, eivätkä kaikki maanomistajat asuneetkaan alueella, vaikka sen hyvin tunsivatkin. Maanomistaja voi kuitenkin olla samaan aikaan myös paikallinen asukas. Paikallisilla ylipäätään viittaankin samaan aikaan sekä paikallisiin asukkaisiin että maanomistajiin. Kaikki kannanoton jättäneet voidaan nähdä aktiivisina paikallisina toimijoina, sillä he ovat omasta halustaan osallistuneet alueen suunnittelua koskevaan prosessiin.

Seuraavaksi esittelen tutkielman teoreettisena lähtökohtana toimivan kokemuksellisen tiedon käsitettä ja siitä tehtyä tutkimusta. Avaan myös maiseman ja paikan kokemista suhteessa kokemuksellisen tiedon syntyyn. Kolmannessa luvussa pohdin kannanottoja aineistolähteenä ja esittelen tarkemmin sekä tarkastelun kohteena olevan tapauksen eli valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventoinnin vaiheita että tutkielman metodologisia valintoja. Neljäs luku sisältää kannanottojen käsittelyn ensin kehysanalyysin ja sen jälkeen argumentaatioanalyysin keinoin. Analyysin jälkeen tarkastelen saatuja tuloksia, ja lopuksi pohdin niiden ja kokemuksellisen tiedon merkitystä laajemmassa aluesuunnittelun kontekstissa.

2 KOKEMUKSELLISUUS TEOREETTISENA LÄHTÖKOHTANA

Tässä tutkimuksessa teoreettisia valintoja on ohjannut halu tarkastella paikallisten kannanottojen tarjoamaa subjektiivista näkökulmaa maisemainventoinnin tapaukseen. Samaisesta kiinnostuksesta elämismaailmaan ja ihmisen suhteeseen kaikkeen ympäröivään alkoi humanistisen maantieteen perinne alun perin erottua uudeksi kulttuurimaantieteen osaksi (Tuan 1976; Haarni, Karvinen, Koskela & Tani 1997, 16). Tämä humanistisen perinteen vahvistuminen 1960-luvun lopulla liittyi osittain ajan henkeen. Se näkyi esimerkiksi 1970-luvulla kommunikatiivisen suunnittelun tradition nousuna pitkään vallinneen rationalistisen perinteen valtakauden jälkeen (Staffans 2004, 55; Lehtonen 2013, 47). Keskittymällä ihmisten henkilökohtaisiin kokemuksiin haluttiin kääntyä pois aiemmin vahvana eläneistä positivismin ihanteista, jotka painottivat kvantitatiivisia tutkimusmenetelmiä eivätkä antaneet paikkojen subjektiivisille merkityksille sijaa (Häkli 1999, 55–57). Humanistisen maantieteen näkökulmasta on sen sijaan tarkoituksenmukaista ja kiinnostavaa keskittyä subjektiivisiin tulkintoihin, vaikka samalla juuri subjektiivisuuden korostamista on pidetty yhtenä humanistisen maantieteen heikkoutena (ks. Häkli 1999, 69–72). Toisaalta positivismia kritisoitiin puolestaan kvantitatiivisten menetelmien riittämättömyydestä paikkatutkimuksen työkaluina (Häkli 1999, 59–61).

Subjektiivista näkökulmaa tarkastelevassa humanistisessa perinteessä keskeiseksi käsitteeksi nousi tilan ja alueen sijasta paikka, jolla viitataan merkityksiä saaneeseen tilaan (Haarni ym. 1997, 16). Uraauurtavaa paikkoihin liittyvää tutkimusta on tehnyt esimerkiksi paikan kokemuksellista luonnetta tutkinut maantieteen professori Yi-Fu Tuan (ks. esim. Tuan 1974, 1976, 1977). Humanistisista lähtökohdista ammentava paikkatutkimus rantautui pian myös Suomeen ja on sittemmin saavuttanut myös suomalaisessa tutkimuskirjallisuudessa vahvan aseman (ks. esim. Häkli 1999; Karjalainen 1983, 1986; Paasi 1984, 2004; Raivo 1996, 1997a, 1997b, 1999; Tani 1995, 1997).

Myös maisemiin liittyvä kokemuksellinen tieto ja sen tutkimus kietoutuu pohjimmiltaan hyvin henkilökohtaisiin kokemuksiin ja tulkintoihin. Tutkielmani teoreettinen tausta perustuukin erityisesti tutkija Pia Bäcklundin ja tutkija Maija Faehnlénin kokemuksellista tietoa tarkastelleisiin tutkimuksiin. Bäcklundin subjektiivisuutta painottava tulkinta kokemuksellisen tiedon käsitteestä on tutkimukseni kannalta erityisen hedelmällinen, sillä tarkastelen nimenomaan kannanoton jättäneiden henkilökohtaisia näkemyksiä. Faehnlénin määrittelyssä kokemuksellisuudessa korostuu lisäksi

arvomaailman merkitys, mikä on varsin olennaista ottaen huomioon, että tässä tutkimuksessa tarkastelemani kokemuksellisuus on syntynyt osana arvottamiseen perustuvaa maisemainventointia.

Bäcklund ja Faehnle ovat tutkineet kokemuksellisuutta erityisesti kaupunkeihin liittyvien tapausten kautta. Katson kuitenkin, että kokemuksellisen tiedon perusluonne ja sen syntyprosessi ei ole riippuvainen siitä, onko kokemuksellisuuden kohteena kaupunki- vai maalaismaisema. Kokemuksellisen tiedon määrittelyä voidaan sen sijaan pitää varsin universaalina. Tärkeää on määritellä tiedon merkitys, syntyminen ja syntyyn vaikuttavat tekijät sillä tavoin, että päästään pureutumaan tässä tutkimuksessa olennaiseen eli siihen, millaista kokemuksellista tietoa paikallisilla on maisemiin liittyen sanottavanaan. Siten Bäcklundin ja Faehnlen määrittelyt ovat relevantteja, vaikka ne osittain irtoavatkin alkuperäisistä kaupunkikonteksteistaan.

Tutkimukseni liittyy yleisellä tasolla kokemukselliseen tietoon ja erityisellä tasolla maiseman ja paikan kokemiseen, onhan kyse maisema-alueista jätetyistä mielipiteistä. Seuraavaksi avaankin kokemuksellisen tiedon käsitettä tarkemmin. Sen jälkeen tarkastelen maisemainventointien sijoitumista maisematieteen tutkimustraditioon raottamalla maisematutkimuksen historiaa ja pohdin, mitä erityistä maiseman ja paikan käsitteistä tulisi huomioida kokemuksellista tietoa tarkastellessa. Valitsin nämä käsitteet ja aiemmat tutkimusnäkökulmat tutkielmani teoreettisiksi työkaluiksi, sillä niiden avulla saan hahmotettua ja purettua paikallisten mahdollisesti kannanotoissaan esille tuomaa kokemuksellisuutta. Samalla rakentuu kuva siitä, millaiselle kentälle tutkimukseni sijoittuu.

2.1 Tutkimuksia kokemuksellisesta tiedosta

Määrittelen kokemuksellisen tiedon tässä tutkimuksessa Pia Bäcklundin tapaan, eli maantieteen humanistisen perinteen fenomenologis-eksistentiaalistista filosofiaa painottavista lähtökohdista. Kokemuksellinen tieto syntyy arjessa ja nojaa vahvasti henkilön maailmankuvaan ja siitä tehtyihin tulkintoihin. Tieto voi ilmentyä esimerkiksi käsityksinä ja uskomuksina todellisuudesta. Pohjimmiltaan kokemuksellinen tieto on ajatus siitä, miten asiat tosiasiasa ovat, miten niiden tulisi olla ja mitkä ovat niiden syy-seuraussuhteet. (Bäcklund 2007, 56–59.) Henkilökohtaisuus rikastaa kokemuksellista tietoa, sillä kaikkien lähtökohdat kokemuksellisen tiedon synnylle eroavat toisistaan. Henkilökohtaisuus ja maailmankuva liittyvät paitsi kokemuksellisen tiedon syntyyn, myös sille annettavien merkitysten muodostumiseen. Kaikki eivät anna kokemuksille samoja merkityksiä, vaikka kokemus sinänsä olisikin yhteinen (Bäcklund 2007, 57; 2009, 45). Samasta tilanteesta

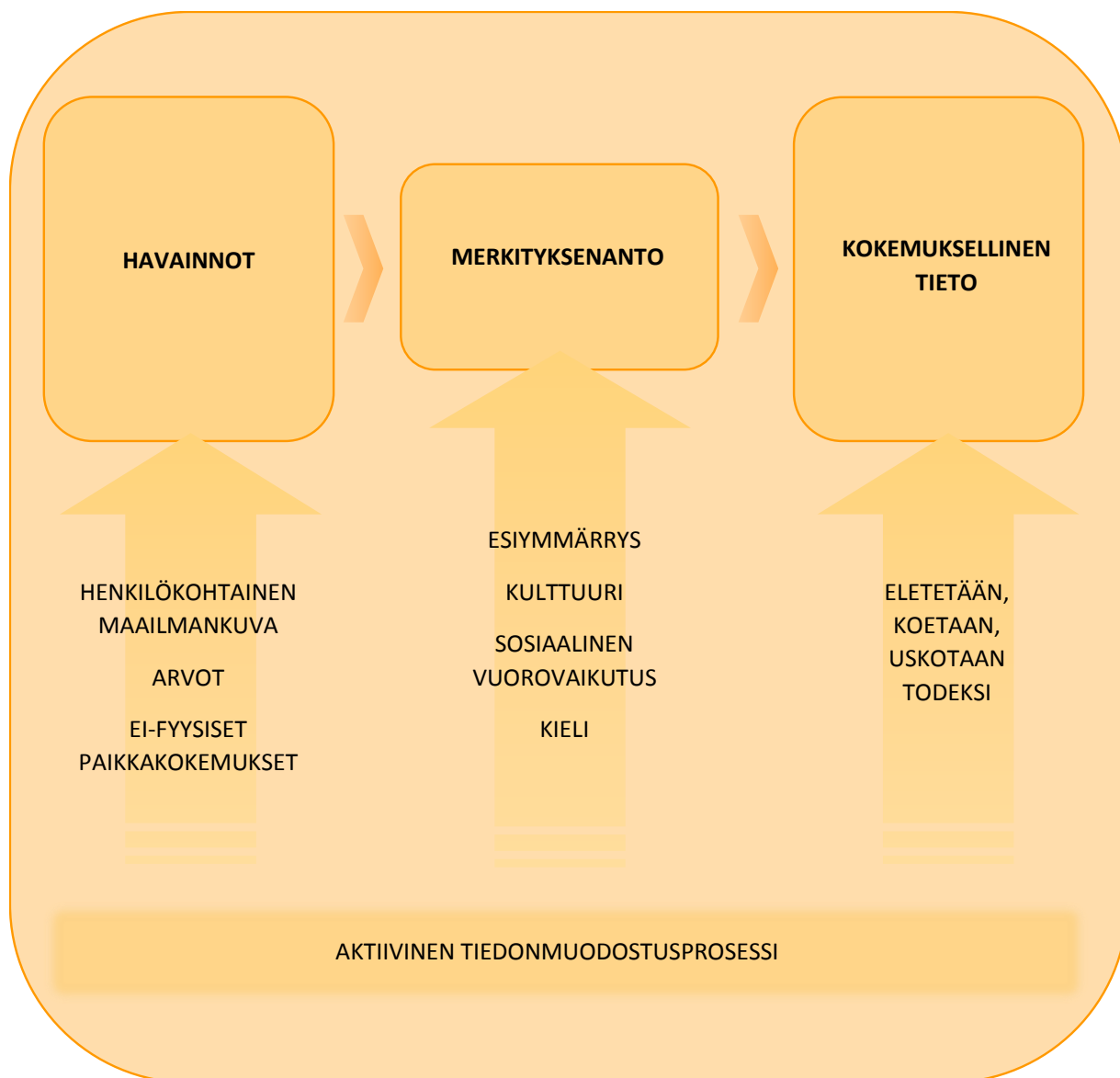
voi siten eri henkilöiden kautta syntyä hyvinkin erilaista kokemuksellista tietoa. Esimerkiksi avara maisemaa voi pitää epäonnistuneena maankäyttöpoliittikkana tai toisaalta vaikka arvokkaana virkistys-elementtinä. Kumpikin kokemus on henkilökohtaisiin arvoihin ja näkemyksiin pohjautuva, ja niitä voidaan pitää yhtä perusteltuina. Juuri merkitysten moninaisuutta voidaan pitää yhtenä perusteluna sille, miksi kokemuksellista tietoa tulisi pitää aluesuunnittelussa arvokkaana tiedon lähteenä sekä laadullisessa että määrällisessä mielessä (ks. Faehnle 2014, 30–32).

Kokemuksellisen tiedon syntyessä eletyssä elämässä pikkuhiljaa sille kehittyy samalla myös ajallinen ulottuvuus (Bäcklund 2007, 59–60). Ajallinen ulottuvuus näkyy esimerkiksi pitkään samassa paikassa asuneen kokemuksellisenä monipuolisuutena ja toisaalta moniulotteisena merkityksenäntona. Ajan kuluessa monipuolistuvan esiymmärryksen rooli korostuu merkityksen annossa. Kokemuksellinen tieto ei olekaan vain puhtaita havaintoja, vaan ne ikään kuin jalostuvat esiymmärryksen kautta toimijan todellisuudeksi (Bäcklund 2007, 56–57; Tani 1995, 62). Mikäli tarkkailemme luontopolun varrella muiden toimintaa, teemme erilaisia havaintoja. Kokemuksellista tietoa sen sijaan syntyy vasta, kun annamme havainnoillemme merkityksiä, liitämme niitä ymmärrykseen yhteiskunnasta ja olemme aktiivisia tiedon käytössä. Voimme siis edelleen tulkita ihmisten esimerkiksi mielellään rentoutuvan metsäkävelyllä ja käyttää tätä tietoa hyväksi esimerkiksi virkistysalueen laajentamisen puolesta toimiessamme.

Vaikka kokemuksellinen tieto on vahvasti subjektiivista ja ajallisesti rakentuvaa, sillä on myös sosiaalisia ja kulttuurillisia ulottuvuuksia. Jotta henkilö voi tuottaa kokemuksiaan tiedoksi, tarvitsee hän vahvasti kulttuuriin sidottua sosiaalista vuorovaikutusta ja käsitejärjestelmää, kuten kieltä (Bäcklund 2007, 57). Kategorisoinnin ja erilaisten käsitteiden avulla ympäristöä jäsentämällä pystymme luomaan merkityksellisiä paikkoja (Tani 1995, 1), joihin myös kokemuksellisuus liittyy, ja toisaalta välittämään kokemuksiamme eteenpäin. Vaikka kokemuksellisuuden synnyn ja viimeistään jakamisen kannalta käsitejärjestelmä on tärkeä, olennaisimpia ovat kokemuksille annettavat merkitykset. Samasta asiasta puhuminen ei vielä tarkoita, että asialle annettaisiin sama merkitys, vaikka puheessa käytettäisiinkin samaa käsitejärjestelmää eli vaikkapa yhteisesti tuttua ammattijargonia, sillä samakin henkilö voi muuttaa asialle annettavaa merkitystä kontekstista riippuen (Bäcklund 2007, 57; 2009, 45). Kuten kaikessa vuorovaikutuksessa myös kokemuksellisen tiedon synnyssä kieli voi olla samaan aikaan paitsi rakentava myös rajaava elementti. Sen avulla voi kuvailla jotakin asiaa ja valita juuri haluamansa sanat. Toisaalta voi samalla jättää käyttämättä tiettyjä sanoja ja näin kielellisesti tietoisesti ja myös väistämättä rajata ja rakentaa asialle tietynlaisia kielellisiä ulottuvuuksia.

Kokemuksellisuudella on myös ylipaikallisia ja intersubjektiivisiä, yhteisöllisiä piirteitä. Se ei ole ainoastaan paikkaan kiinnittyvää vaan usein myös ylipaikallista, minkä kautta näennäisesti subjektiivinenkin tieto on ainakin osittain liitettävissä myös yleisemmän tason keskusteluun. (Bäcklund 2007, 244.) Yhteisöllisen taustan myötä käsityksiimme esimerkiksi kauniista maisemasta kietoutuu väistämättä myös julkisessa keskustelussa kohtaamiemme mielipiteitä (ks. Bäcklund 2009, 44). Intersubjektiivinen ulottuvuus laajentaa näin käsitystä siitä, miten ja missä mittakaavassa kokemuksellista tietoa voidaan hyödyntää. Kun kokemuksellisuuden synty ja paikka jäävät fyysisellä tasolla toisistaan irrallisiksi elementeiksi, korostuu kokemuksellisuuden yhteisöllinen puoli myös esimerkiksi kuulopuheiden ja median vaikutuksen yhteydessä. Vertailemme esimerkiksi eri kaupunginosien viihtyisyyttä kuulemamme pohjalta, vaikkemme koskaan olisi käyneet kaikissa kaupungin eri osissa. Siitä huolimatta voimme pitää tiettyjä alueita viehättävämpinä tai turvattomampia kuin toisia ja käyttää tätä tietoa hyväksemme esimerkiksi asuntoa ostaessamme. Fiktiivinen paikkakokemus ei sinällään eroakaan omakohtaisesti syntyneestä kokemuksellisesta tiedosta, vaan merkityksenantoa tapahtuu ei-fyysisyydestä huolimatta (Bäcklund 2007, 58).

Kokemukselliseen tietoon liittyy aina epävarmuutta, sillä sen syntyyn vaikuttava merkityksenanto on vaihtelevaa tiedon käytännönläheisyydestä ja toimintaan vaikuttavasta luonteesta huolimatta. Olennaista kokemuksellisessa tiedossa onkin sen syntyminen aktiivisen tiedonmuodostusprosessin tuloksena. Vahvasti henkilön omaan kokemusmaailmaan nojaavaa kokemuksellista tietoa ”eletään, koetaan ja uskotaan todeksi”. (Bäcklund 2007, 56–61; 2009, 43–44.) Tieto ei siis synny itsestään, vaan aktiivisuus merkityksenannossa ja tiedon käytössä jalostaa sen lopulliseen muotoonsa (kuvio 1). Kokemuksellisen tiedon voi siten itse kokea yhtä arvokkaana ja varmana kuin esimerkiksi asiantuntijatiedon, vaikka jonkun toisen mielestä kyseisessä kokemuksellisudessa on paljonkin tulkinnanvaraa. Kahdella eri henkilöllä ei voi olla täysin samanlaista kokemusmaailmaa, vaikka he olisivat esimerkiksi saman perheen jäseniä. Tähän tulkinnanvaraisuuteen ja ristiriitaisuuteen liittyvät myös monet kokemuksellisen tiedon käytön ongelmat (ks. esim. Puustinen 2006; Leino & Peltomaa 2009).

KUVIO 1. Kokemuksellinen tieto syntyy aktiivisen tiedonmuodostusprosessin tuloksena. Kuvio on hahmoteltu Bäcklundin (2007) ja Faehnlén (2014) määrittelyjen pohjalta.

Osallistumisen kontekstissa kokemuksellisessa tiedossa korostuu sen aktiivinen esille tuonti osaksi keskustelua. Osallistuminen ei Bäcklundin (2007) mukaan ”ole vain reagoimista jo johonkin olemassa olevaan, vaan aktiivista uusien näkökulmien esille tuomista osaksi suunnittelua”, ja tässä kunnallishallinto tutkijan mukaan useimmiten epäonnistuu. Vuorovaikutuksen ja paikallisten tuottaman tiedon asettamiin haasteisiin kaupunkisuunnittelussa on perehtynyt myös yhdyskuntasuunnittelun tutkija Aija Staffans (2004). Staffans pyrkii löytämään keinoja muuntaa kokemuksellinen kaupunki suunnittelutiedoksi. Vaativa vuorovaikutusprosessi voi tutkijan mukaan edellyttää toteutuakseen ensin uusien taitojen oppimista. Staffans käyttää käsitetyökalunaan pai-

kallista tietoa, joka on vahvasti sidoksissa fyysisiin paikkoihin. Kokemuksellinen tieto eroaa paikallisen tiedon käsitteessä siten, että paikkoihin liittyvän kokemuksellisen tiedon syntyyn vaikuttavat myös esimerkiksi kuuleman perusteella syntyneet kokemukset ei-fyysisistä paikoista (Bäcklund 2007, 58). Kokemuksellinen tieto on siten eräänlainen työkalu todellisuuskuvaa rakentaessa, eikä se korosta maantieteellistä sitovuutta tiedon synnyssä.

Joskus puhutaan myös hiljaisesta tiedosta (ks. esim. Staffans 2004). Sille ominaisinta on, ettei se ole toisille siirrettävissä tai eksplikoitavissa, vaan usein jopa tiedostamatonta tietoa (Bäcklund 2009, 44). Bäcklund (2007, 59) ei puhu kokemuksiin perustuvaa tietoa aktiivisesti käyttävien kansalaisten kohdalla hiljaisesta tiedosta, sillä sen ytimeen ei kuulu aktiivinen tahdonilmaus. Näin ollen kansalaisten tuodessa kokemuksiin pohjautuvaa tietoaan aktiivisesti julkiseen keskusteluun, ei voida puhua hiljaisesta tiedosta sen tyypillisesti määritellyssä merkityksessä. Faehnle (2014, 24) huomauttaa lisäksi, ettei hiljaista tietoa voi perustella tai se ei enää olisi hiljaista. Ääneen lausuttuna hiljainen tieto muuttuisi aktiivisen osallistumisen välineeksi, eli siitä tulisi kokemuksellista tietoa.

Kokemuksellisen tiedon roolia ovat tutkineet Helena Leino ja Juha Peltomaa (2009) tarkastelemalla Kirkkojärven kunnostamisprosessia. Tapauksessa paikallisten omaehtoinen toiminta järven kunnostamiseksi nosti esiin kokemuksellisen tiedon ja perinteisen asiantuntijatiedon välisen suhteen. Leino ja Peltomaa osoittavat tapaustutkimuksessaan kokemuksellisen tiedon voiman tieteellisen tiedon rinnalla. Tutkijat ehdottavat, että erilaisten tietotyyppien yhteentörmäysten välttämiseksi voitaisiin käyttää jonkinlaista tulkkiä, joka keskustelisi eri toimijoiden kanssa heidän näkemyksistään (vrt. Bäcklund 2007). Edelleen Leino ja Peltomaa muistuttavat, että lähiluontoon muodostavat oman suhteensa kaikki siihen jollain tapaa liittyvät toimijat, ja myös luonto itse tulee nähdä toimijana. (Leino & Peltomaa 2009, 219, 228–229.) Samalla myös kokemuksellista tietoa voi syntyä eri toimijoiden kautta.

Kirkkojärven tapaus tuo esille, miten merkittävää kokemuksellisessa tiedossa on sitä leimaava epävarmuus. Epävarmuutta luo osaltaan tiedon roolin epäselvyys (Bäcklund & Mäntysalo 2010; Faehnle 2014, 24). Tämä tekee tiedon käytöstä suunnittelussa epäselvää ja haastavaa, jolloin sen hyödyntäminen jää vähemmälle (ks. esim. Lehtonen 2013). Yleensä paikallisten asukkaiden kokemukset muuntuvatkin suunnittelutiedoksi lähinnä ammattilaisten seulan kautta (Asikainen & Jokinen 2008, 97). Tässä prosessissa kokemuksellisuudesta saatetaan kuitenkin menettää jotakin

olennaista. Ammattilaisten välineet ja tulkintatavat eivät välttämättä kykene säilyttämään kokemuksellisuudessa sellaisia pieniä vivahteita, jotka tosiasiasa lopulta toisivat suunnitteluun uudenlaista ajattelua. Toisaalta voimme pohtia, mikä on sellainen suunnittelun taso, jolla sekä erilaiset näkökulmat että kestävä suunnittelu ekonomisesti ja ekologisesti toteutuvat ideaalissa suhteessa.

Tutkija Maija Faehnle korostaa, että kokemuksellinen tieto pitäisi ottaa esimerkiksi kaavoitusprosesseissa mukaan vahvemmin ja aikaisemmassa vaiheessa. Tällöin kokemuksellinen tieto voisi olla tehokkaimmin suunnittelulle hyödyksi. (Faehnle 2014, 32.) Käytännössä ongelmana asukkaiden osallistamisessa prosessin varhaisessa vaiheessa on, että asukkaat eivät useinkaan osaa suoraan kääntää kokemuksellisuuttaan asiantuntijakiielelle, jolloin myöskään asiantuntijat eivät pysty hyödyntämään tarjolla olevaa kokemuksellista tietoa (Bäcklund 2002, 148). Perinteisesti asukasosallistumisessa ovatkin äänensä saaneet parhaiten kuuluville henkilöt, jotka jo valmiiksi hallitsevat asiantuntijakielen (Staffans 2002). Näin he pystyvät tuomaan mielipiteensä esille ja tuottamaan sellaista materiaalia, joka on muunnettavissa suunnittelutiedoksi. Kyse ei siis kokemuksellisen tiedon vähäisen käytön kohdalla ole läheskään aina siitä, miten osallistetaan, vaan myös siitä, miten osallistutaan.

Faehnle määrittelee kokemuksellisen tiedon pitkälti Bäcklundin tavoin, mutta korostaa henkilön arvomaailman merkitystä kokemuksellisen tiedon syntyminen lähtökohtana. Juuri tämä on Faehnlen mukaan keskeinen syy sille, miksi kokemuksellinen tieto täydentää asiantuntijatietaa. Arvomaailman lisäksi tiedon muotoutumiseen vaikuttavat henkilön alueeseen kohdistamat mielipiteet, toiveet ja huolet. (Faehnle 2014, 22–24.) Bäcklundin tavoin Faehnle korostaa kokemuksellisen tiedon subjektiivista luonnetta, minkä vuoksi jokaisen henkilön kokemukselliselle tiedolle tulisi antaa painoarvoa. Kokemuksellista tietoa on kuitenkin ylipäättään mahdollista muuntaa suunnittelutiedoksi vain, mikäli kansalaiset saadaan osallistettua. Osallisuuden nykytutkimuksen keskeisiä avainkysymyksiä onkin, tulisiko osallisuutta mahdollistaa vai tehdä tehokkaammin osallistavia osallistamisjärjestelyjä (ks. esim. Bäcklund, Häkli & Schulman 2017).

Kokemuksellisen tiedon sijaan suunnittelussa käytetään yleensä pohjana luonnontieteellisen tutkimuksen tuottamaa tietoa (Faehnle 2014, 12). Kunnallishallinnon toimijoillakaan ei ole kuitenkaan yksiselitteistä käsitystä siitä, millaista suunnittelun ja päätöksenteon tukena käytettävän tiedon tulisi oikeastaan olla, minkä takia kokemuksellista tietoa voi olla vaikea sovittaa suunnitte-

luun ja saada hyödynnettyä (Bäcklund 2007, 55). Toisin sanoen on epäselvää, kenen kokemuksellisuutta tulisi hyödyntää, millä tavoin ja missä vaiheessa. Osa kokemuksellista tietoa onkin kysymys sen edustavuudesta. Bäcklund (2007, 241–242) purkaa edustavuuden dilemman kysymyksen siitä, ”onko alueperustaisten osallistumisen käytäntöjen tarkoituksena tuottaa suunnitteluun yhteisesti jaettu alueellinen näkökulma, vai mahdollisimman monia alueellisia näkökulmia”. Perustavanlaatuaista ei ole siis pohtia tiedon edustavuutta itsessään vaan sitä, mitä sen kulloinkin määrittellään edustavan. Turkulaisen taloyhtiön asukastoimikunnan kokemukset lähikorttelialueen tiivistämisestä eivät välttämättä ole yleistettävissä koskemaan jokaista täydennysrakennusprosessia ympäri maata. Riippuen siitä, millä ajatuksella edustavuudesta kokemuksellinen tieto on rakennettu ja ilmaistu, turkulaisten kokemuksilla voi kuitenkin olla paikkansa myös laajemmassa mittakaavassa. Useimmiten tiedon käyttökelpoisuutta arvioidaankin sen mukaan, miten toistettavissa tiedon syntyminen on ja miten paljon syntyyn liittyy ei-tieteellisiä elementtejä, kuten oma-kohtaista tulkintaa (Juntti et al. 2009, 208).

Bäcklundin (2007) tapaan olen tässä työssä kiinnostunut nimenomaan paikallisten kokemuksellisesta tiedosta. On kuitenkin kokemuksellisen tiedon määrittelyn kannalta olennaista huomioida myös asiantuntijoiden olevan omia subjektejaan, joilla on kokemuksellista tietoa. Se, onko tieto syntynyt asiantuntijaroolissa vai yksityishenkilönä, ei muuta tiedon olemassaoloa ja mahdollista merkityksenantoa niin kutsutulle asiantuntijatiedolle. Henkilökohtainen maailmankuva vaikuttaa uuden kokemuksellisen tiedon omaksumiseen ja syntyyn (Bäcklund 2007, 56–57), mutta se voi vaikuttaa myös asiantuntijatiedon tulkintaan. Tuleekin huomata, että myös asiantuntijaroolissa olevilla on jossain määrin kokemuksellista tietoa riippumatta siitä, hyödyntävätkö he sitä prosessissa tietoisesti vai eivät. Kokemuksellinen tieto voi tässä tapauksessa liittyä esimerkiksi vastaavista suunnitteluprosesseista kertyneisiin kokemuksiin asukkaiden mahdollisista suhtautumista-voista suunnitteluehdotuksia kohtaan. Kokemuksellisuutta on mahdollista myös tapauskohtaisesti hankkia esimerkiksi havainnoimalla ja keskustelemalla – tutustumalla henkilökohtaisesti suunnittelun alla olevaan kohteeseen (Lehtonen 2013, 50). Kokemuksellista tietoa ei siten voida pitää vain paikallisten asukkaiden tuottamana tietotyypinä. Asiantuntijat voivat tulla aina myös itse määritellyksi asukkaiksi omalla asuinpaikallaan (Bamberg & Lehtonen 2012).

Asiantuntijatiedon ja kokemuksellisen tiedon välille ei etenkään edellä mainitun valossa pidä muodostaa kilpailuasetelmaa, vaan eri tiedon muodot voivat olla toisiaan tukevia. Tulisikin huomata, miten esimerkiksi aluesuunnittelussa paikallisten asukkaiden tietämys alueesta voi olla yhtä

arvokasta professionaalisen tiedon kanssa. Asiantuntijatietoa ei myöskään tule pitää kokemukselliselle tiedolle vastakkaisena tiedon tyyppinä (Lehtonen 2013, 50) tai kokemuksellisen tiedon käyttöä asiantuntijatietoa kyseenalaistava toimintana (Puustinen 2006, 317). Kuten aiemmin nousi esille, esimerkiksi toimijasyntyisyys ei tee kokemuksellisesta ja asiantuntijatiedosta toistensa vastakohtia. Myös kokemuksellisen tiedon ei-fyysisyys mahdollistaa osaltaan sen nousun asiantuntijatiedon rinnalla irrottaen tiedon ajallisuudesta ja paikallisuudesta (Bäcklund 2007, 60). Leino ja Peltomaa (2009) taas osoittavat kokemuksellisen tiedon voiman, joten vastakkainen asetelma ei synny myöskään vaikuttavuudesta.

Asiantuntijatiedon ja kokemuksellisen tiedon nähdään kuitenkin joskus eroavan siinä, että asiantuntijoilla on taito erottaa, mikä on suunnittelun kannalta olennaista tietoa. Asiantuntijoiden tietämys liitetään yleisesti myös koulutukseen, mikä tekee siitä tekijästään riippumatonta. (Bäcklund 2007, 245.) Olisi siis asiantuntijatiedon tuottamisen kannalta epäolennaista, kuka asiantuntija on subjektina, kun taas kokemuksellisen tiedon synnyssä subjektiivisuus on avaintekijä, vaikka tieto voidaankin nähdä jossain määrin intersubjektiivisena (ks. Bäcklund 2007). Tällainen rajanveto hämärtyy, kun palaamme pohdintaan myös asiantuntijoiden kokemuksellisesta tiedosta.

2.2 Maiseman ja paikan kokeminen

Maisema on kiehtonut ja siihen on lohjennut loputtomasti tutkimuskulmia, koska käsite tulee määritellyksi jokaisessa tutkimuksessa uudelleen. Ei ole olemassa yhtä oikeaa lähestymistapaa, vaan näkökulman ja metodologisen otteen valitsemiseen vaikuttaa aina se, mikä on tutkimuksen ytimessä. Maisemaa voidaan tarkastella esimerkiksi ihmisten välisten suhteiden näyttämönä, ihmisten maisemaan rakentamien suhteiden kautta tai objektiivisemmalla otteella kartografisesti esitetynä kohteena. Tässä tutkimuksessa on tarpeetonta pyrkiä kuvailemaan maisemien piirteitä tarkaan, sillä olennaista ei ole se, mitä maisemassa tosiasiallisesti näkyy. Kiinnostavaa on sen sijaan se, että maisema tulee määritellyksi uudelleen jokaisen kohdalla, ja tämäkin määrittely uusiutuu jatkuvasti. Maisema siis kumpuaa ihmisestä itsestään (Raivo 1999, 5). Tämä lähtökohta tekee maisemasta tämän tutkimuksen kannalta mielenkiintoisen kohteen, sillä se antaa edellytykset varsin subjektiivisen kokemuksellisen tiedon syntyyn ja tarkasteluun.

Maiseman käsite on ollut keskeinen aluetieteellisessä tutkimuksessa pitkälti 1900-luvun alkupuolelta. Tuolloin maisematutkimusta hallitsi nykyään perinteiseksi katsottu maantieteellinen ajatus, jossa maisema nähtiin ensisijaisesti objektiivisena kohteena ja osana alueellista hahmottamista.

Suomessa tradition pioneerina pidetään maantieteilijä Johannes G. Granöä (ks. esim. Granö 1930, 1932). Granöläiselle maisemamaantieteelle on tyypillistä alueholistinen ote, jossa maisemia pyritään tyypittelemään ja ihmisen roolia ja vuorovaikutusta maiseman kanssa häivyttämään (ks. Linkola 2013, 225–231).

Granön lähtökohta maisematutkimuksessa on erilaisissa aistihavainnoissa ympäröivästä maisemasta. Aiemmasta maisematutkimusperinteestä poiketen Granö alkoi painottaa myös muita kuin näköaistin varassa tehtyjä havaintoja. Maisemaa hän piti keskeisenä alueellisena elementtinä ja pyrki erilaisten havaintojen avulla tekemään alueellisia tyypittelyjä ja nimenomaan maisemiin perustuvia aluejakoja. (Granö 1930, ks. myös Paasi 2004; Linkola 2013, 135–142.) Myöhempien maisemainventointien ajatusten juuret voi nähdä juuri Granön tyypittelyyn ja havaintoihin perustuvassa tutkimustraditiossa. Granö (1932, 77) loikin ensimmäiset rajaukset maisemamaakunnista ja -seutukunnista, jotka ovat olleet aluejakojen pohjana myös nykyisiä maisemainventointeja tehtäessä.

Tässä tutkimuksessa oleellista on paikallisten kokemuksellisuus, kun taas Granö oli tavallisten ihmisten havaintojen sijaan kiinnostunut koulutuksen saaneiden ammattilaisten havainnoista ja tulkinnoista. Vaikka nykymaisematiede on Granölle velkaa kokonaisvaltaisemman aistihavainnoinnin ja paikan suhteen korostamisen, on nykyisessä kokemuseräisyyttä painottavassa yhteiskunnassa myös tavallisten kansalaisten havainnoille alettu antaa sijaa (ks. esim. Kuusisto-Arponen & Laine 2015). Kokemuseräisyyden nousu jopa varsin popularisoituneeksi yhteiskunnalliseksi diskurssiksi voidaan nähdä laajemminkin esimerkiksi viime vuosien rokotteita koskevassa keskustelussa; Miten pitkälle yhteiskunnan jäsen saa määritellä ottamansa rokotteet, jos niiden ottamatta jättäminen voi pahimmillaan aiheuttaa epidemioita? Samantyyppistä tematiikkaa käsitellen myös tässä tutkimuksessa sen kautta, millainen ja kenen tieto on arvokasta ja hyödyllistä.

Vaikka jo Granö uudisti perinteisen suomalaisen maisematieteen metodologiaa, alkoi tulkinnallinen, ihmisen kokemusta korostava maisematutkimus saada laajemmalti kannatusta vasta 1980-luvun taitteessa. Nykymaisematutkimukselle on keskeistä, että maiseman käsitteen muotoilussa ei kielletä vaihtoehtoisten määrittelyjen mahdollisuutta vaan monitieteisyys nähdään käsitettä rikastavana tekijänä (Häyrynen 1996, 6–8; 2016). Yhden näkökulman vahvistaminen ei sulje pois muiden olemassaoloa (Raivo 1999). Samoin kokemuksellisen tiedon kohdalla tieto syntyy yhdenlaiseksi, vaikka muidenkin lopputulosten aktualisoitumiseen on potentiaali olemassa. Varsin tavanomaisena esimerkkinä voisi pitää perinteisenä pidetyn maalaismaiseman tulkintemista. Yksi

näkee sen rauhallisena ja turvallisena, toinen taas yksitoikkoisena. Tällaiset tulkinnat perustunevat pitkälti jo lapsuudessa saatuihin kokemuksiin lähiympäristöstä ja näihin kokemuksiin tottumisesta – maaseudulla asunut näkee maalaismaiseman eri lailla kuin maaseudulla vain satunnaisesti käynyt. Asumisen myötä maisemaan on kenties ajan kuluessa tullut liittäneeksi turvallisuuden, kotoisuuden ja tuttuuden merkityksiä. Silti kokemus maalaismaisemasta ikävyyttävänä on aivan yhtä aito ja todellinen, siinäkin tapauksessa että tämän kokemuksen syntymisen takana olisi vain kertaluontoinen vierailu maisemassa.

Otteita maisematutkimukseen on nykyään luokiteltu sen mukaan, millainen suhde niissä on maisemaan. Petri J. Raivon (1999) yhteenvedossa maisemaan liittyvät tutkimuskäytäntölinjat on jaoteltu kolmeen luokkaan. Ensimmäisessä maisema nähdään alueellisena kategoriana ja kronologisena tilana. Maantieteen maisemaa koskevalla tutkimustraditiolla on vahvat juuret nimenomaan tämäntyyppisessä tutkimuksessa, jossa maiseman käsite näyttäytyy verrattain kapeana ja objektiivisen tarkastelun kohteena.

Toinen linja pitää maisemaa suojelun ja suunnittelun kohteena. Merkittävin ero ensimmäiseen linjaan on, että maisemaa lähestytään usein monitieteellisestä näkökulmasta. Kulttuurillinen ja historiallinen perintö korostuu, jolloin maisemasta tullaan usein käyttäneeksi synonyymeinä esimerkiksi kansallis- ja perinnemaiseman käsitteitä. (Raivo 1996, 14–15.) Käsitteellistämällä voidaan ylipäätään ohjata ja määritellä maisemankokemista ja maisemasta välittyviä merkityksiä. Eri käsitteitä käyttämällä onkin mahdollista korostaa maiseman eri elementtejä (Raivo 1999, 1) ja saada se näkymään halutussa valossa (ks. Linkola 2013 72–73).

Tässä tutkimuksessa painottuu maiseman tulkinnallinen ja subjektiivinen puoli, joka sijoittuu Raivon yhteenvedossa kolmanteen linjaan. Siinä tulkinnallisuus korostuu ja historia nähdään nykypäivän avulla. Maiseman historia näyttäytyy sen ikkunan kautta, jonka nykymaisema eteemme avaa. Historialliset kerrostumat rakentavatkin maiseman menneisyydestä nykyisyyteen. (Raivo 1999, 4–5; Saarinen & Raivo 2000, 6.) Aikakerrostumia maisemavalokuvien sisältöä määrittävinä elementteinä on väitöskirjassaan tutkinut Hannu Linkola (2013). Linkola (2013, 19) hahmottaa yhteiskunnallista muutosta maisemakuvastojen kautta korostaen sekä niiden visuaalista että yksilötason diskursseihin liittyvää puolta. Linkola (2013, 221) nimittääkin maisemia ”itsenäisiksi kerrokselliseksi kokonaisuuksiksi”. Maiseman käsittäminen esimerkiksi Linkolan (2013) tapaan kerroksellisenä kokonaisuutena antaa lähtökohdan tulkita sitä suhteessa eri konteksteihin ja toisaalta syyn tarkastella sen sisäisiä suhteita, kuten maiseman historian ja nykypäivän välisiä jännitteitä.

Tulkinnalliselle näkökulmalle on keskeistä merkitysten sitominen erilaisiin viitekehyksiin. Vertaamalla annettuja merkityksiä yhteiskunnalliseen kontekstiin avautuu uusia tulkinnan ulottuvuuksia (Raivo 1999, 19–20). Kiinnostava konteksti on myös tulkintaan mahdollisesti vaikuttanut poliittinen viitekehys. Viitekehysten huomioiminen on tärkeää, sillä tulkinta ei koskaan synny tyhjästä, vaan viitekehykset ja myös itse viitekehysten lukeminen vaikuttavat tulkinnan syntyyn (ks. Raivo 1997b, 336). Maiseman tulkitsemiseen vaikuttavat tällaisten viitekehysten lisäksi myös esimerkiksi kaikki tarinat ja kuvat, jotka maisemaan liittyvät (Saarinen & Raivo 2000, 6). Tulee siis muistaa paitsi minkälaisessa yhteiskunnallisessa ajassa merkitykset maisemasta ovat syntyneet myös minkälainen historiallinen ulottuvuus maisemassa syntyy, ja millaisia ovat laajemmat poliittiset, yhteiskunnalliset ja kertomukselliset kehykset, joita vasten koko merkityksenantoprosessia voidaan tarkastella.

Maiseman tulkinnan vaihtelu käsillä olevan diskurssin mukaan (Raivo 1999, 19) on tulkinnallisessa lähestymistavassa sekä keskeinen haaste että mahdollisuus. Kokemuksellisen tiedon näkökulmasta uutta tietoa ei syntyisi, mikäli asioille annettaisiin aina samanlaisia merkityksiä. Merkityksenannosta tulisi kaavamaista, eikä subjekti itse omine henkilökohtaisine ajatuksineen olisi enää yhtälössä muuttujana. Jos maiseman ei nähdä syntyvän aina kokijansa kautta (Raivo 1999, 5), ei sitä voitaisi myöskään tarkastella tulkinnallisessa valossa. Toisaalta tulkinnallisuus voidaan aina kyseenalaistaa, ja se tuo esimerkiksi suunnitteluprosesseihin epävarmuutta (ks. esim. Leino & Peltomaa 2009; Lehtonen 2013).

Tulkinnallisessa tutkimusotteessa on luonnollista korostaa, miten maisema ja siihen suhtautuminen on aina henkilökohtainen asia. Sillä voi olla monenlaisia merkityksiä, jotka voivat liittyä esimerkiksi viihtyisyyteen, asumiseen, ruoantuotantoon tai muistoihin. Ympäristöä havaitessa muodostuu mielikuvia, joiden syntyyn vaikuttavat jokaisen omat lähtökohdat. Siten sekä fyysinen että psyykinen kokemus yhdessä synnyttävät maiseman. (Koski 2016, 4.) Maisema syntyykin jokaisen kohdalla aina uudessa kontekstissa, mikä voi aiheuttaa ristiriitoja esimerkiksi kauniin tai arvokkaan maiseman määrittelyssä.

Itse tulkinta on tutkimuksissa useimmiten keskiössä, mutta joskus on jopa olennaisempaa, miten maisemaa ei nähdä tai tulkita. Saarinen ja Raivo (2000, 6) pitävät maiseman historian ja perinteen korostamista lähtökohtaisesti varsin ”valikoivana prosessina”. Yhdellä tavalla tulkitseminen jättää ainakin kyseisessä yhteydessä muut tulkinnat implisiittisiksi, vaikka ne toisessa yhteydessä

voivatkin tulla nostetuiksi esiin. Esimerkiksi Linkola (2013, 72–73) muistuttaa, miten vaikkapa poliittinen eliitti on voinut vaikuttaa tiettyjen piirteiden ja merkitysten vakiintumiseen maisemista ja samalla kansalaiset ovat osin tiedostamattaan omaksuneet nämä annetut merkitykset ja tulkittavat. Maiseman tulkinnan pohjaksi voidaan myös tarkoituksellisesti valikoida tiettyjä piirteitä ja näin korostaa esimerkiksi tietynlaista kansallista historiaa tai näkökulmaa siihen (Raivo 2002, 97). Joskus voi vallita myös näkymättömiä kulttuurillisia sopimuksia siitä, mitä missäkin maisemassa saa ja pitää nähdä, sillä maisemat ovat kansallista identiteettiä merkittävästi rakentava tekijä (Raivo 1997b, 327–328). Maiseman tulkintaan voi erilaisten tiedostettujen viitekehysten ohella siten vaikuttaa myös monenlaisia tiedostamattomasti tulkintaa ohjaavia seikkoja. Käytännössä on vaikeaa ja lähes mahdotonta kuitenkin erottaa, mitkä tulkinnoista ovat puhtaasti subjektiivisia.

Paikallisilla asukkailla suhde maisemaan on vahvasti arkipäiväisten kokemusten muokkaamaa. Maisemasuhteeseen voi myös kerrostua näkemyksiä ja kokemuksia jopa useiden sukupolvien ajalta. (Oksanen 2003, 19.) Humanistista maantiedettä painottava professori Pauli Tapani Karjalainen pitää paikkaa erottamattomana osana maiseman käsitettä. Paikkaa ympäröi aina maisema, ja maisema on toisaalta jossakin paikassa. Ajatellessamme jotakin paikkaa mieleemme tulee useimmiten ensimmäisenä tuon paikan maisema. (Karjalainen 1986, 143.) Maisema ja ympäristö toimivatkin arkikielessämme usein paikan synonyymeina.

Maisemankokemisessa korostuu paikan visuaalinen ympäristö, jota tulkitaan henkilökohtaisista subjektiivisista ja kollektiivisista lähtökohdista. Näin paikan- ja maisemankokeminen tulevat erotteluiksi toisistaan. (Raivo 1997a, 198–199.) Maisemaa koettaessa siis korostuu se, mitä on paikassa nähtävissä eli esimerkiksi pinnanmuodot. Se, miten tätä näkyä tulkitsee, palautuu taas aikaisempiin kokemuksiin. Aluetieteen professori Jouni Häkli (1999, 85) onkin kuvannut maiseman olevan ”erilaisten todellisuudenkuvausten, symbolien ja merkkien kudelman, joka heijastaa kulloisenkin historiallisen ja yhteiskunnallisen tilanteen ideologioita ja taustoja”. Häklin kanssa samoilla linjoilla kulttuurin ja yhteiskunnan merkityksestä on myös ympäristöpolitiikan professori Yrjö Haila. Haila (2004) korostaa Bäcklundin (2007) tavoin sekä subjektiivisuutta että intersubjektiivisuutta kokemusten synnyssä muistuttaen kokemusten olevan yhteiskunnallisesti kerrostuneita. Oman henkilökohtaisen maailmankuvan rinnalla myös erilaiset kulttuurilliset tulkinnat sävyttävät uusia kokemuksiamme esimerkiksi uusista paikoista. (Haila 2004, 38–41.)

Toisaalta myös toiminnallisuus ja asuminen muokkaavat käsityksiä paikoista ja maisemista. Merkitykselliset paikat syntyvät ihmisten kokemuksista, ja sama paikka voi saada eri tilanteissa eri merkityksiä (Valkonen 2007, 29). Esimerkiksi sama metsäalue voi näyttäytyä sekä hyvänä musiikkapaikkana että taloudellisesti kannattamattomana rämeikkönä. Karjalainen korostaa, että etenkin asuessamme jossakin tulee tämän paikan maisemasta tärkeä osa identiteettiämme. Emme välttämättä kuitenkaan ajattele maisemaa päivittäin, vaan totumme siihen ja se toimii taustana arjellemme. (Karjalainen 1986, 143–144.) Myös ympäristöestetiikkaa fenomenologisesta näkökulmasta tutkineen Anne-Mari Forssin (2007, 78) mukaan asuminen on paikkakokemuksen synnyssä keskeistä. Arkiympäristöön liitetään luonnollisesti eniten erilaisia mielikuvia ja sitä tulkitaan uudelleen jatkuvasti. Karjalainen (1983, 224) toteaa paikan syntyvän siihen projisoimissamme merkityssuhteissa.

Maisematieteellä ja maisemankokemisen tutkimuksella on luonnollisesti ollut vaikutusta myös maisemainventointien tarpeen ja muodon syntyyn. Osittain maisemainventoinnin ja maisematieteen historia kulkeekin käsi kädessä. Nykyisiä maakunta- ja kansallistasoisia maisemainventointeja muistuttavien maisemainventointien historia ulottuu Suomessa 1970-luvulle. 1960-luvulta 1970-luvun puoliväliin vallitsi jälleenrakentamisen, modernisaation ja nopean kasvun aika (Rönkkö 2015, 22), jolloin maisema koki suurehkoja, verrattain nopeita ja osin epätoivottuja muutoksia sekä maalla että kaupungissa. Hiljalleen heräsi tarve kehittää ja yhdenmukaistaa suunnitteluprosesseja. Uudistusajatukset kulminoituivat vuonna 1977 järjestettyihin Maaseudun rakennuskulttuuripäiviin, joilla kehitystarpeet tunnistettiin ja laajemmat kulttuuriympäristön inventoinnit saivat ensisijänsä (Tarjanne 2015, 115).

Maaseutu alettiin nähdä lainsäädännöllisessäkin mielessä kaupunkien veroisena alueena. Rakennuslakiin (250/66) lisättiin erityisesti maaseutua koskevaa sääntelyä, mikä poisti tarvetta esimerkiksi aiemmin yleiselle poikkeuslupamenettelylle, joka oli ollut omiaan lisäämään alueiden välistä epätasa-arvoa. (Tarjanne 2015, 114–116.) Rakennuslainsäädännön uudistamisen ohella myös maaseudun mahdollisuuksia laajemmassa näkökulmassa alettiin selvittää, mistä tuli sysäys maisemainventoinneille. Kehitys muutti maaseudun rakentamiskulttuuria ja vei koko aluesuunnittelua kokonaisvaltaisempaan suuntaan, mikä alkoi hiljalleen vaikuttaa myös maisemaan.

Ympäristöhallinto alkoi 1990-luvun alussa koota yhteen näkökulmia kulttuuriympäristöstä parantaakseen sen suojelua eri tahojen yhteistyötä lisäämällä. Merkittävää uudistuksessa oli pyrkimys

saada myös paikalliset asukkaat mukaan valmisteluun. Vuonna 1993 valmistui maisemien kannalta merkittävä Arvokkaat maisema-alueet -inventointijulkaisu, joka toimi myöhemmin pohjana valtioneuvoston päätökselle valtakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista. (Tarjanne 2015, 115–117.) Samoihin aikoihin alettiin tehdä myös rakennetun ympäristön inventointeja (Aarrevaara & Rönkkö 2015, 6–7), jotka kulkivat maisemainventointien kanssa osittain käsi kädessä. Maisema- ja rakennetun ympäristön inventointeja yhdistävät perinteet ja arvokysymykset, mutta maisemainventoinneissa käsitellään laajempia kokonaisuuksia yksittäisten kohteiden sijaan. Arvokkaat rakennetun ympäristön kohteet tosin varsin usein sijoittuvat myös maisemallisesti arvokkaiksi määritellyille alueille etenkin maaseudulla. MRL:n uudistuksen myötä vuosituhannen vaihteessa lisääntyi entisestään myös asukkaiden mahdollisuus osallistua suunnitteluun. Tarjanne (2015, 118–119) muistuttaa kuitenkin Leinon ja Peltomaan (2009) tavoin, että vaikka oikeus osallistua on lakiin kirjattu, tarvitsevat asukkaat silti tukea osallistumiseen ja mielipiteidensä muotoiluun.

Maisemainventoinneissa haasteena voidaan pitää juuri esille nousutta tulkinnallisuutta, johon myös kokemuksellisuus liittyy. Tiede on perinteisesti voimakkaasti positivistista, ja eri asioiden tarkasteluun on pyritty kehittämään mahdollisimman tarkkoja mittareita. Tästä esimerkkinä voidaan mainita ympäristövaikutusten arviointimenettely (YVA), jonka tarkoituksena on eri mittarien avulla tunnistaa ja ehkäistä hankkeiden ympäristöhaittoja. Arvokkuuden kriteerit eivät kuitenkaan aina ole mitattavissa, vaan vaikkapa arvon ja merkittävyyden kaltaiset käsitteet ovat varsin subjektiivisia. Tämänkaltaiset käsitteet tulevatkin määritellyiksi jokaisen kohdalla uudelleen. Tulkinnallisuus ja sen merkitys lisääntyvät asukkaita osallistettaessa ja heidän osallistuessaan, sillä samalla tavalla kuin kokemuksellista tietoa on kaikilla prosessin toimijoilla (ks. esim. Lehtonen 2013) voivat uudet toimijat tuoda aina mukanaan uudenlaista tulkinnallisuutta riippumatta siitä, miten heidän toimijuutensa tulee määritellyiksi.

Tulkinnallisuudesta ja kokemuksellisuuden orgaanisuudesta kertoo erilaisten arvovälitysten tulokset, jotka ovat eri aikoina vaihdelleet. Selvityksissä maaseudun viihtyisyydestä on viime vuosina ollut tunnistettavissa maaseudun arvojen arvostamisen lisääntymistä erityisesti nuorten kaupungissa asuvien joukossa: Maaseudun arvoiksi on selvityksissä mainittu muun muassa hiljaisuus, maisemat ja nostalginen ympäristö sekä ympäristön rauhoittava vaikutus (Hienonen 2011, 42). Maisemien arvostamisen kasvu on näkynyt myös esimerkiksi maaseutumatkailun kasvuna (Renfors 2015). Maaseutumaisema on noussut uudella tavalla suosioon virkistytymishakuisuuden ohella myös asumisen suhteen. Kaupunkimaiseman vaihtamisesta maalaismaisemaan haikailee

entistä useampi koko ikäjakaumassa (Nieminen-Sundell 2011, 17). Maaseutumaiseman arvostuksen nousun voi nähdä Suomessakin voimakkaan kaupungistumisen lieveilmiönä. Kun yhä suurempi osa väestöstä asuu kaupungeissa, kaupunki miljöönä arkipäiväistyy ja maaseudun potentiaali virkistymisalueena kasvaa.

Maisemien arvostamisen kasvun myötä myös niihin liittyvän kokemuksellisuuden hyödyntämisen merkitys aluesuunnittelussa kasvaa. Erityisesti tiedon ja teknologian kehitystä voitaisiin hyödyntää selvitettäessä maisemiin liittyvää kokemuksellisuutta, joka luonnollisesti lisääntyy samaan tahtiin maisemien arvostuksen kanssa. Kokemuksellisuutta hyödyntämällä voidaan puolestaan parantaa suunnittelun hyväksyttävyyttä (ks. esim. Lehtomäki & Paloniemi 2016) ja lisääntyneellä tiedolla ja avoimuudella entisestään muokata kulttuuriympäristöön liittyviä asenteita. Tiedon määrän kasvun voidaankin jo nähdä vaikuttaneen myönteisesti vallitsevaan asenneilmapiiriin (Kovanen 2015, 126).

3 MAISEMA-ALUEIDEN PÄIVITYSINVENTOINTI, KANNANOTOT JA ANALYYSITYÖKALUT

Tutkimukseni on laadullinen eli kvalitatiivinen tapaustutkimus. Laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä keskittyä muutamaankin, jopa vain yhteen tapaukseen. Tavoitteena onkin analysoida tapaus erityisen perusteellisesti. Tutkijan hahmottelemat teoreettiset perustukset ohjaavat aineiston hankintaa ja rajausta. Tavoitteena on yleensä yhdistää tapaus ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin yhteyksiin ja tuottaa siten uudenlaista tietoa tutkittavasta asiasta. Laadulliselle, aineistolähtöiselle tutkimukselle on edelleen tyypillistä, että teoria rakentuu ja tarkentuu yhdessä analyysin etenemisen kanssa. Tutkija ei yleensä aseta ennakko-odotuksia johtopäätöksistä, vaan aineisto voi ikään kuin muokata tutkimusongelmaa tutkimuksen edetessä. (Eskola & Suoranta 1998, 18–19, 137.)

Tapaustutkimuksessa keskeistä ei ole yleistettävien johtopäätöksiin tähtääminen, sillä tapaukset eivät ole keskenään samanlaisia. Yhden tapauksen tutkimuksissa pyritäänkin ymmärtämään kokonaisvaltaisesti sekä tapausta että siinä ilmenevien prosessien dynamiikkaa, mikä taas vie askeleen lähemmäs laajempien ilmiöiden ymmärtämistä ja kyseenalaistamista. Tärkeintä onkin selkiyttää tutkimuksen rajat ja sovittaa tutkimuskysymys siten, että siihen voidaan yhtä tapausta tarkastelemalla vastata. (Häikiö & Niemenmaa 2007, 47–49.) Tapaus ei kuitenkaan tarkoita samaa kuin tutkimuksen kohde, joka viittaa tapauksen ilmentämään asiaan (Laine, Bamberg & Jokinen 2007, 10). Kuten esimerkiksi Leinon ja Peltomaan (2009) kokemuksellisesta tietoa tarkastelleessa tutkimuksessa myös tässä tutkielmassa tarkastelen yhteen tapaukseen liittyvää kokemuksellisen tiedon hahmottumista. Tulokset voivat lopulta keskustella laajassakin kontekstissa erilaisten yhteiskunnallisten ilmiöiden kanssa, vaikka jokainen tapaus on sinällään ainutlaatuinen ja omanlaisensa. Tämän vuoksi tapaustutkimukset eivät ylipäätään jää vain yhden tapahtuman kuvauksiksi, vaan voivat antaa jotakin laajemmalle keskustelulle.

Koska tutkielmani käsittelee kokemuksellista tietoa, on paikallaan pohtia myös oman kokemuksellisen tietoni roolia tutkielman tekemisessä. Aineistoa pyritään tulkitsemaan objektiivisesti ja näin varmistamaan tutkimuksen reliabiliteetti sekä tutkimusmenetelmän että etenkin päätelmien osalta. Tiedostamatta havainnoimme ja jäsentellemme asioita kuitenkin omista lähtökohdistamme käsin. Pro gradu -tutkielman kaltaisessa opinnäytetyössä on luonnollisesti varsin suotavaa, jopa välttämätöntä, että tekijän koulutustausta ja mielenkiinto aihetta kohtaan näkyvät jo tutkielman

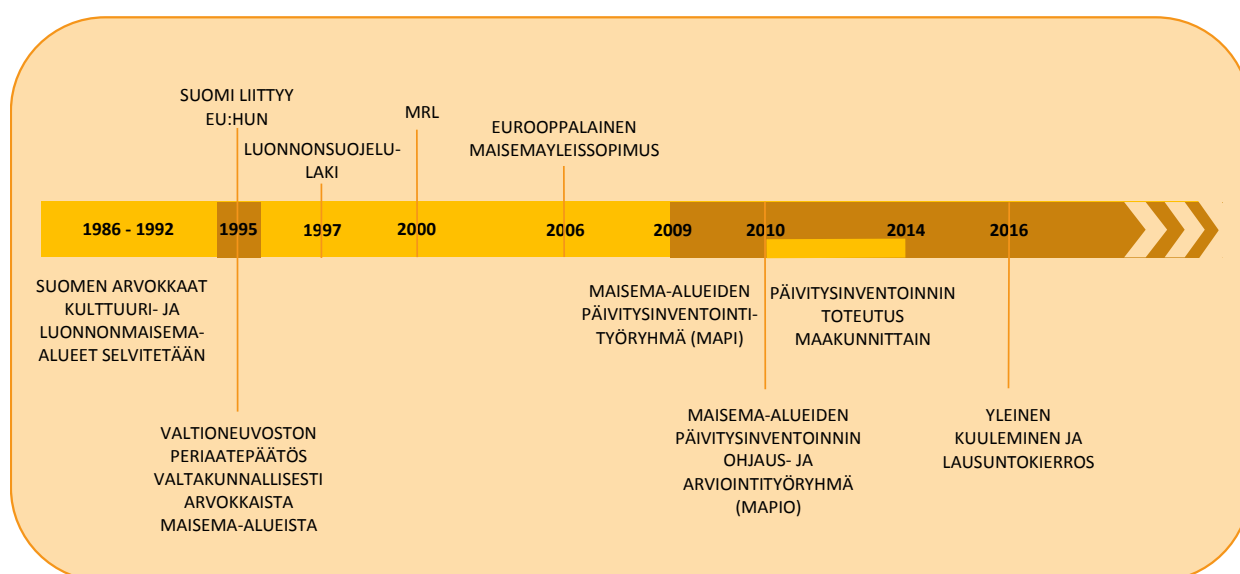
raameja kootessa. On selvää, että esimerkiksi sosiologisesta näkökulmasta samaan aineistoon löytyisi hyvin erilaisia näkökulmia. Aineistoa tarkastellessa ei voi myöskään välttyä omien kokemusten ja maailmankuvan peilautumiselta tulkintaan. Itselleni Varsinais-Suomen maisema-alueet ovat ennestään tuttuja, ja niitä koskevia kannanottoja onkin erilaista lukea verrattuna kirjoituksiin Keski-Suomen alueista. Oman kokemukseni mukaan esimerkiksi Varsinais-Suomen saaristoalueilla on monia aktiivisia toimijoita, minkä vuoksi odotan saaristoalueen yleistä etua vahvasti ajavia kannanottoja. Toisaalta pohdin, miten tämä lopulta vaikuttaa analyysiini. Tarkoitus on kuitenkin analysoida kannanottoja, eikä niiden eroavaisuutta omiin henkilökohtaisiin ajatuksiini. Valitsemani analyysimenetelmät, kuten jäljempänä käy ilmi, eivät kuitenkaan anna tutkijalle tilaa tulkita kannanottojen rivien välistä mielipiteitä, joita kirjoittaja ei ole perustellut. Tällöin epätasaisesti jakaantuva kokemuksellisuuteni tutkimusalueiden kesken tasoittuu. Oma kokemuksellisuuteni on siten ollut hyödyksi tutkimusta hahmotellessa, mutta metodologisessa mielessä se voi olla pieni haaste.

Tutkimuksen aineisto koostuu kannanotoista, jotka on kerätty osana valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventoinnin kuulemisprosessia. Seuraavaksi avaan tarkemmin tapauksen vaiheita, kuulemisprosessia ja aineiston erityispiirteitä. Sen jälkeen esittelen kehys- ja argumentaatioanalyysit, joiden avulla lähden analysoimaan kannanottoja.

3.1 Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi ja kannanotot

Suomen arvokkaat kulttuuri- ja luonnonmaisema-alueet selvitti ensi kerran ympäristöministeriön asettama Maisema-aluetyöryhmä vuosina 1986–1992 (Ympäristöministeriö 1992a, 1992b). Inventoinnin perusteella valtioneuvosto antoi periaatepäätöksen valtakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista ja niiden hoidon kehittämisestä 5. tammikuuta 1995 (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995) (kuvio 2). Päätös käsitti kaikkiaan 156 maisema-aluetta ja loi pohjan niiden huomioimiselle viranomaistyössä. Sittenmin maisema-alueista onkin tullut tärkeä osa alueidenkäytön suunnittelua. Ne ovat esimerkiksi osa MRL:ssa mainittuja valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita, jotka valtion viranomaisten tulee toiminnassaan huomioida ja edistää niiden toteutumista (MRL 24.1 §) (Ympäristöministeriö 2015, 3). Maisema-alueet tulee siten merkitä esimerkiksi maakuntakaavoihin.

Maisemat ovat kuitenkin muuttuva elementti. Ne ja niille annetut merkitykset muuttuvat ajan saatossa niin ihmistoimien kuin luonnonvoimien seurauksena. Jatkuva muutos tuo maisemaan kerroksellisuutta. Suomen jäsenyys Euroopan unionissa (EU) on 1990-luvun puolivälistä saakka osaltaan muokannut etenkin maaseutumaisemien näkymiä: Tilojen määrä on vähentynyt samalla kun niiden koot ovat kasvaneet ja elinkeinot sekä tuotantotavat muuttuneet. Maaseudun muutoksilla on ollut olennaista vaikutusta kulttuurimaisemiin, joiden monimuotoisuus on vähentynyt tuotannon erikoistumisen ja lisääntyneen kaupunkiin muuton myötä. Maisemalliset muutokset tuovat myös ekologisia muutoksia. (Ympäristöministeriö 2015, 4–5.) Tässä valossa tarve reagoida muutoksiin maisema-alueiden päivitysinventoinnilla on ollut kiistatonta.

KUVIO 2. Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden inventoinnin aikajana

Päivitysinventoinnin tarve kumpuaa myös hallinnollisista seikoista, kun maisemien arvoja turvaavat ja luokittelevat säädökset, rahoitusmallit ja maisemanhoidon tavoitteet ovat muuttuneet. Tarkoitus on siten vastata myös ympäristölainsäädännön muutoksista johtuviin tarpeisiin. Eniten aihetta inventoinnin päivitykselle on viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana antanut luonnonsuojelulain (1096/1996) voimaantulo vuonna 1997, maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) uudistus vuonna 2000 sekä Suomen sitoutuminen Eurooppalaiseen maisemayleissopimukseen (SopS 13–14/2006) vuonna 2006. (Ympäristöministeriö 2015, 5.)

Ympäristöministeriö asetti vuonna 2009 Maisema-alueiden päivitysinventointityöryhmän (MAPI) valmistelemaan hanketta Keski-Suomen ja Pohjois-Savon pilotti-inventoinneilla, joiden pohjalta

työryhmä laati inventointiohjeet (ks. Ympäristöministeriö 2010: Inventointiohje) valtakunnallisen inventoinnin toteuttamiseksi. Tämän jälkeen ympäristöministeriö asetti 21. toukokuuta 2010 varsinaisen Maisema-alueiden päivitysinventointien ohjaus- ja arviointityöryhmän (MAPIO) vastaamaan päivitysinventoinnin ohjaamisesta, inventointien tarkistamisesta ja tulosten yhteenvedon laadinnasta. MAPIO-työryhmä toimi tiiviissä yhteistyössä Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten (ELY-keskusten), maakuntien liittojen ja alueellisten ohjausryhmien kanssa.

Päivitysinventointi toteutettiin maakunnittain vuosina 2010–2014 pääosin ympäristöministeriön rahoituksella. Toteutuksesta vastasi suurimmalta osin ELY-keskukset ja niitä koordinoineet alueelliset ohjausryhmät. Varsinaisessa inventoinnissa alueet kartoitettiin ja valittiin sekä kerättiin kenttätöin aineisto alueelliseen yhteenvetoon. Kaikista kohteista kirjoitettiin tai päivitettiin tarkka kuvaus.

Maakunnittaisten inventointien pohjalta syntyneessä ehdotuksessa on mukana 183 kohdetta, joista kolmekymmentä on kokonaan uutta. Suurin osa uusista alueista on Ylä-Lapin saamelaisia elinkeinomaisemia, jotka otettiin ensi kertaa laajamittaisesti huomioon. Kaksikymmentä aluetta poistettiin ja monen alueen rajausta muutettiin verrattuna vuoden 1995 inventointiin. Alueiden valinnassa painotettiin elinvoimaisia, luonnon ja kulttuuriarvojen puolesta monipuolisia maatalousmaisemia, joissa maisemamaakuntien ja -seutujen perinteiset maisemapiirteet ovat poikkeuksellisen edustavasti esillä (Ympäristöministeriö 2015, 8). Maisema itsessään on ymmärretty inventoinnissa niin kuin se Eurooppalaisessa maisemayleissopimuksessa määritellään eli alueelliseksi, ihmisen ja ympäristön vuorovaikutuksesta syntyneeksi, historiallisia ja nykyisiä yhteiskunnallisia kehityslinjoja ilmentäväksi kokonaisuudeksi. Maisema-alueet, joita ei ole inventoinnissa katsottu valtakunnallisesti arvokkaiksi, voivat silti maakuntaliiton päätöksellä saada maakunnallisesti arvokkaan maisema-alueen statuksen.

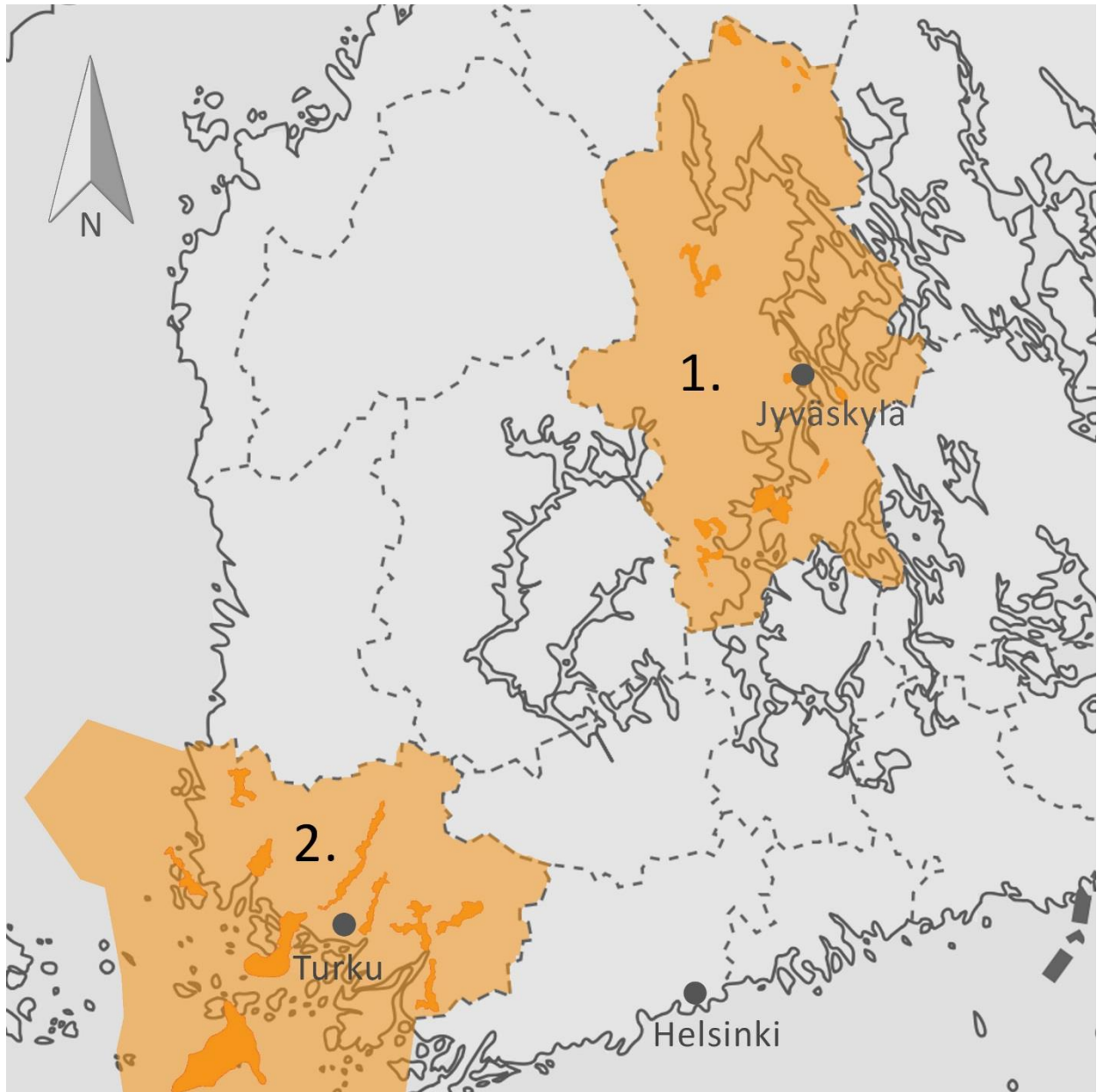
Yleinen kuuleminen inventoinnista järjestettiin 18.1.–19.2.2016, ja samassa yhteydessä ympäristöministeriö järjesti myös lausuntokierroksen. Kuulemisaineisto koostui maisema-alueiden aluekuvauksista ja rajausehdotuksista sekä taustamuistiosta ja ympäristövaikutusten arvioinnista (SOVA, ks. Ympäristöministeriö 2016). Aineisto oli esillä ympäristöministeriössä ja sen verkkosivuilla, ELY-keskuksissa sekä asianosaisissa kunnissa. Kuulemisen aikana järjestettiin myös muutamia yleisötilaisuuksia ja avattiin karttapalvelu, jossa maisema-alueisiin sai tutustua. Kuulemisesta tiedotettiin hallintolain mukaisella yleistiedoksiannolla Virallisessa Lehdessä, Helsingin

Sanomissa, Maaseudun Tulevaisuudessa, tärkeimmissä ruotsinkielisissä sanomalehdissä ja maakuntalehdissä sekä sosiaalisessa mediassa.

Kannanotot syntyivät päivitysinventointiprosessin lopulla järjestetyn kuulemisprosessin tuloksena. Ne ovat siten osa ennalta määriteltyä prosessin kulkua ja varsin kaavamainen tapa kerätä kansalaisten mielipiteitä. Toisaalta kannanoton muotoa ei oltu rajoitettu, eli mielipiteensä sai ilmaista kirjallisessa muodossa siten kuin halusi. Esimerkiksi tiettyihin ennalta määrättyihin kysymyksiin ei tarvinnut vastata tai ottaa kantaa. Kannanotot kirjoitettiin pääasiassa omalla nimellä, mutta esimerkiksi henkilökohtaista suhdetta tapaukseen ei tarvinnut tuoda esille. Kannanottojen perustietoihin kuuluivat kirjoittajan nimi ja alue, jota kannanotto koskee. Analyysin kannalta kannanottoja onkin tarkasteltava pitkälti sen tiedon valossa, jonka kirjoittaja itse on kertonut. Kaikista kannanotoista ei käy esimerkiksi yksiselitteisesti ilmi, onko kyseessä maanomistaja tai paikallinen asukas. Analyysin kannalta tämä tieto olisi kiinnostavaa, sillä tällöin voisi pohtia kokemuksellisuuden suhdetta toimijuuteen useampien kannanottojen kohdalla.

Kannanottoja saatiin yhteensä 248 ja lausuntoja 165 kappaletta. Alueellisesti kannanotot keränneet ELY-keskukset kokosivat ja lähettivät kannanotot sekä niiden yhteenvedon kommentteineen ympäristöministeriölle. Suurin osa kannanottojen laatijoista on yksittäisiä kansalaisia, kuten alueiden maanomistajia. Eniten kannanottoja saatiin Varsinais- ja Keski-Suomen alueilta. Keski-Suomi toimi hankkeen pilotti-inventointikohteena. Ympäristöministeriö vastaa palautteen käsittelystä ja sen pohjalta tarvittaessa tehtävistä muutoksista, sekä mahdollisesta toisesta kuulemisesta. Tämän jälkeen valtioneuvostolle esitellään ehdotus valtakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista. Lopulta tämä uusi selvitys tulee korvaamaan vuoden 1995 periaatepäätöksen ja sitä aletaan käyttää alueidenkäytön suunnittelun työkaluna. Päivitysinventointiprosessi on vielä tämän tutkielman valmistuessa kesken.

Tutkielman pääaineisto koostuu Varsinais- ja Keski-Suomen alueita (kuva 2) koskevista kannanotoista, joita saatiin Varsinais-Suomen alueesta 27 ja Keski-Suomesta 40 kappaletta. Lisäksi erityisesti tapauksen hahmottamisessa tukena toimivat kuulemisasiakirjat ja maisema-alueiden kartat. Aineiston keräsin ottamalla yhteyttä alueiden ELY-keskuksiin, jotka säilyttävät kannanottoja. Aineisto toimitettiin sähköisesti. Paperiset kannanotot oli skannattu sähköiseen muotoon, jolloin aineistosta ei jäänyt puuttumaan kannanottoja.

KUVA 2. Keski-Suomen (1) ja Varsinais-Suomen (2) maakuntiin sijoittuvat maisema-alueet. Kartta koostettu kuulemisaineiston aluekuvausten sisältämien karttojen pohjalta.

Varsinais-Suomen alueella sijaitsee kymmenen maisema-alueita. Erityispiirteitä varsinaissuomalaiselle maisemalle antavat saaristo ja jokilaaksot. Varsinais-Suomen alueita koskevia kannanottoja jättivät erityisesti veneilijät ja maanviljelijät, mihin lienee vaikuttanut meren läheisyys ja maakunnan historia Suomen vanhimpana maanviljelyalueena. Keski-Suomen alueella maisema-alueita on vastaavasti 12 kappaletta. Keskisuomalaiselle järvisuudulle tunnusomaisia piirteitä ovat järvet, rantapellot ja metsäiset mäkimaastot. Monet metsätalalliset jättivät kannanottoja Keski-Suomen alueista. Kannanottojen perustiedoista ei selviä kirjoittajien ikää. Kannanottojen sisältämien muistelmien ja elämäntilanteiden perusteella kirjoittajien ikähaarukka on kuitenkin melko

laaja. Vaikka maisema-alueita yhdistää inventoinnin yleisperiaatteet viljelys- ja kulttuurimaisemien painottamisesta, on kannanotoissa siten alueellisesti ollut taustalla varsin erilaisia maisemapiirteitä. Aineiston järjestämiseen sisältyikin vertailu Varsinais- ja Keski-Suomen alueiden kannanottojen välillä. Vaikka alueet ovat tunnusomaiselta maisemaltaan ja sitä kautta toimijoiltaan erilaisia, mikä vaikuttaa osaltaan kannanottojen sisältöön, ei alueellisia eroja ollut tutkimuskysymysten tematiikan kannalta alustavassa analyysissä nähtävissä. Näin ollen vertailututkimus ei vaikuttanut hedelmälliseltä vaihtoehdolta tulkinnan lähtökohdaksi. Kannanotot jakaantuivat lisäksi suhteellisen tasaisesti eri maisema-alueiden kesken (liite 1). Useimmiten yhtä aluetta koski 0–4 kannanottoa lukuun ottamatta Airiston merimaisemaa Varsinais-Suomessa (10) ja Arvajanreitin kulttuurimaisemia (19) Keski-Suomessa. Arvajanreittiin liittyi myös valtakunnallisesti eniten kannanottoja.

Aineistona olevat kannanotot ovat yksi tapa osallistua ja pyrkiä vaikuttamaan aktiivisena kansalaisena. Vaikka olenkin tutkielmassani kiinnostunut suunnitteluprosessissa saatujen kannanottojen sisällöistä ja niissä ilmenevästä kokemuksellisuudesta itse osallistamismenetelmän tutkimisen sijaan, kannanottojen ei tule unohtaa syntyneen tiettyjen osallistamisjärjestelyjen puitteissa. Kannanotoissa hahmottuva kokemuksellinen tieto liittyy tätä kautta laajempaan keskusteluun osallistumisesta. Tämän tutkielman kannalta osallistumisen tutkimuksessa erityisen kiinnostavia ovat hollantilaisen politiikantutkijan Maarten Hajerin (ks. esim. Hajer 2005, 2006) ajatukset osallistamisen järjestämiseen liittyen.

Maarten Hajer korostaa osallistumisen performatiivista ulottuvuutta eli näyttämöllisyyttä: Näytelmällä on näyttämön rakentumista ohjaava käsikirjoitus, mikä luo rajatut puitteet näyttelijöiden toiminnalle (Hajer 2005, 642). Hajerin mukaan politiikan tekemisen tavat tulevat näin tarkasteltuna helpommin lähestyttäväksi ja ymmärrettäväksi (Hajer 2006, 48). Osallistamisjärjestelyt siis ohjaavat keskustelua ja tuottavat jo itsessään osallisuutta. Toiset osallistamisen käytännöt pystyvät luomaan hedelmällistä yhteistyötä toimijoiden välille, kun taas toiset ovat herkkiä synnyttämään vastarintaa. (Hajer 2005, 626.) Päivitysinventoinnin tapauksessa kuuleminen on järjestetty lain osoittamalla tavalla, eikä se ole luonteeltaan erityislaatuinen vaan pikemminkin hyvin formaalinen osallistamisen muoto, jossa halukkaat voivat jättää mielipiteensä osoitetulla tavalla tietyllä aikavälillä. Kannanoton muotoa ei tosin oltu rajattu kirjallista vaadetta tarkemmin, ja kannanotot vaihtelivatkin pitkistä selvityksistä yhden lauseen sähköposteihin. Osa oli myös liittänyt kannanottoihin vanhoja lehtiartikkeleita ja valokuvia alueista. Kannanoton jättämisen yleisiä reunaehtoja silmällä pitäen on kiinnostavaa tarkastella, millaista sisältöä kannanotoissa on ja toimivatko ne

kokemuksellisen tiedon välittäjinä.

3.2 Kehysanalyysi aineiston jaottelijana

Kannanottojen kaltaista aineistoa pyritään usein aluksi järjestämään ja tunnistamaan erilaisia toistuvia teemoja, jotka johdattavat olennaisen äärelle. Tällaiseen teemoitteluun työkaluksi sopii kehysanalyysi, jonka keskiössä on erilaisten kehysten (frame) tunnistaminen. Käsitteen on luonut sosiologi Erving Goffman (1974). Goffmanin (1974, 8) mukaan ihmiset pyrkivät uudessa tilanteessa käsittämään ja ymmärtämään sen erilaisten vihjeiden (cue) perusteella. Juuri vihjeiden perusteella päätelemme esimerkiksi, onko juosten meitä lähestyvä koira kenties karannut kauempana näkyvältä henkilöltä ja toimimme tulkintamme mukaan. Uusien tilanteiden tulkinnassa myös vanhoilla kokemuksilla on siten merkitystä, aivan kuten kokemuksen tiedon synnyssä.

Niin ikään kehysanalyysia tutkinut viestinnän professori Erkki Karvonen (2000) pitää frame-termin kehys-käännöstä sikäli ongelmallisena, että se luo mielikuvan turhan vakiintuneesta ja muuttumattomasta organismista. Tosiasiassa termin tarkoitus on ilmentää syntyvää kehikkoa tai runkoa, joka ympäröi ja järjestää kulloinkin kyseessä olevaa asiaa. (Karvonen 2000, 78.) Kehys viittaa siis johonkin piilossa olevaan kontekstiin, joka vaikuttaa asian muotoutumiseen ja tulkintaan.

Kehykset, joita arjessa käytämme, ovat usein niin sanottua hiljaista tietoa. Niiden julkilausuminen on vaikeaa, mutta käytämme niitä silti sujuvasti arkisissa tilanteissa. Esimerkiksi kokeneet toimittajat pystyvät nopeasti kehystämään tilanteita ja tuottamaan niistä raportteja yleisölle. (Gitlin 1980, 7.) Kehystämistä käytetään osittain myös tiedostamatta, kun uutta informaatiota sovitetaan jo olemassa oleviin kehyksiin. Karvonen huomauttaakin, että kehys itsessään sisältää aina tietyt puolet ja ennakkokäsitykset havaitusta todellisuudesta. Eri kehyksissä asiat voivat saada hyvin erilaisia merkityksiä ja sisältöjä. Kehystämällä asioita eri tavoin voidaan myös tiedostaen pyrkiä vaikuttamaan siihen, miltä asia näyttää. (Karvonen 2000, 78–82.)

Kehysanalyysia on käytetty etenkin mediatutkimuksessa uutisoinnin analysointiin (ks. esim. Rahkonen 2006; Vehkalahti 2017). Metodologisesti se tulee lähelle esimerkiksi diskurssi- ja kertomusanalyysia. Tutkijat ovatkin soveltaneet varsin vapaasti eri analyysimallien aineksia ja koonneet niistä hedelmällisimmän aineistonsa analyysia palvelevia malleja (Karvonen 2000, 83–84). Kaikkia kehysanalyysin keinoin tehtyjä analyyseja ei ole siten toteutettu läheskään identtisin ta-

voin. Frame-käsitteellä on kuitenkin Karvosen (2000, 84) sanoin erityinen piirre pyrkiä hahmotamaan ihmisten ”retorista luovuutta asioiden määrittelemisessä ja kykyä artikuloida uusia osuvia ilmaisuja alati muuttuvan maailman tapahtumille”. Tämän vuoksi katson tutkimuskysymysteni valossa nimenomaan kehysanalyysin sopivaksi analysoinnin välineeksi mielipiteisiin tarkemmin keskittyvän argumentaatioanalyysin rinnalle.

Hahmotellakseni kannanotoissa ilmenevää kokemuksellista tietoa ja sitä, mihin se liittyy, pyrin analyysin ensimmäisessä vaiheessa kehysanalyysillä vastaamaan seuraavaan alakysymykseen: *Millaisten kehysten sisällä maisema-alueiden päivitysinventoinnista kannanotoissa puhutaan?* Tähän kysymykseen vastaamalla pääsen käsiksi siihen, millaiset aiheet ja näkökulmat ovat herättäneet eniten mielipiteitä. Tämä on päätutkimuskysymykseen vastaamisen kannalta tärkeää, sillä kokemuksellinen tieto ei ole irrallista, vaan liittyy aina laajempaan kontekstiin. Esimerkiksi kokemus talousmetsän maisemallisesta arvottomuudesta saa erilaisen vivahteen, kun siitä puhutaan taloudellisesta tai maiseman merkittävyyden näkökulmasta. Sama kannanotto voi liittyä useaan-kin kehykseen, eikä tämä ole analyysin kannalta ongelmallista vaan kertoo pikemminkin aineiston rikkaudesta ja kirjoittajien kyvystä lähestyä aihetta monessa eri kontekstissa. Kehysten selvittyä siirryn analysoimaan kannanottoja kehyksittäin käyttäen apuna argumentaatioanalyysia, jota avaan seuraavaksi tarkemmin.

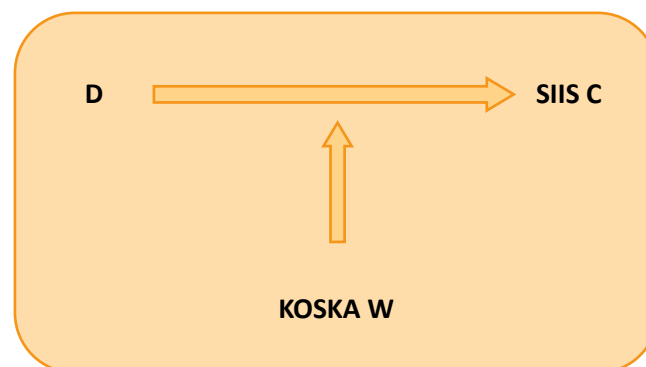
3.3 Argumentaatioanalyysi analyysin työkaluna

Argumentaation pyrkimys on vakuuttaa yleisö oman väitteen paikkansapitävyydestä ja oikeellisuudesta. Argumentoija pyrkii vakuuttamaan aina jotakin oletusta yleisöstä. (Kakkuri-Knuuttila & Halonen 2004, 76.) Huomioimalla, ketä argumentoija pyrkii puhuttelemaan, voi paremmin ymmärtää käytettyjä perusteita ja arvioida argumentin tehokkuutta. Tutkimukseni aineiston kannanotoissa kirjoittajat pyrkivät vakuuttamaan maisema-alueista päättävää suunnitteluryhmää.

Argumentaatioanalyysissä pyritään tunnistamaan tekstin argumentatiivinen rakenne. Argumentti tulee tunnistaa osista rakentuvana kokonaisuutena, jotta sitä voi analysoida. (Kakkuri-Knuuttila & Halonen 2004, 60.) Käytän analyysissäni argumentaatioteorian uranuurtajan Stephen Toulminin argumentaatiomallia, joka on ollut lähtökohtana myös useille uudemmillä argumentaatiomalleille (ks. esim. Kakkuri-Knuuttila & Halonen 2004). Toulminin pääteos ”The Uses of Argument” julkaistiin jo vuonna 1958. Toulmin loi mallinsa luonnollisten argumentointitapojen analysoimiseksi ja erityisesti argumentin pätevyyden arviointiin. Hän tutki argumentointia lähtökohtaisesti

päätelyn logiikkana, ei niinkään suostutteluna. Toulminin malli sopii erityisesti yksittäisten argumenttien analysointiin ja arviointiin. Tunnetuin osa Toulminin argumentaatiomallista käsittelee argumentin rakenteen osia ja niiden keskinäisyyhteitä, toisin sanoen argumenttia ”orgaanisena skeemana”. (Palonen & Summa 1996, 52, 73–74.)

Toulminin mukaan argumentti koostuu karkeasti lähtötiedoista (data, lyhenne D), johtopäätöksestä (claim, C) ja lähtötiedoista johtopäätökseen vievän päättelyketjun perusteista (warrants, W). Perusteet ovat lähtötiedoista johtopäätökseen vievän siirtymän oikeutuksia, jotka tukevat johtopäätöstä. Niiden valossa lukija voi arvioida johtopäätöstä. Osien linkittymistä toisiinsa voisi kuvaila seuraavasti (kuvio 3): ”D:n kaltainen informaatio antaa (perusteiden W valossa) aiheita vetää johtopäätöksen C.” Perusteet on yleensä johdettu lähtötiedoista eikä niitä aina välttämättä ilmaista suoraan. Ne varmentavat lähtöaineistoa, mutta eivät varsinaisesti itsessään tuo lisätietoa. Perusteet voivat olla hyvin yksiselitteisiä ja yleisesti tunnistettavia, mutta myös epävarmoja jättäen monitulkinnallisuudelle varaa. Sen sijaan lähtötiedot on yleensä argumentissa tuotu esille. Vasta-argumentit kohdistuvat pääsääntöisesti lähtötietoja tai perusteita kohtaan. (Toulmin 2003, 90–94.)

KUVIO 3. D:n kaltainen informaatio antaa perusteiden W valossa aiheita vetää johtopäätöksen C. Kuvio Toulminin (2003) mallin pohjalta.

Koska perusteet eivät välttämättä yksiselitteisesti todenna siirtymää lähtötiedoista johtopäätökseen oikeutetuksi, Toulminin kompleksisempaan malliin kuuluu myös tarkentavia määreitä. Perusteiden tarkempaa osallisuutta argumentin logiikassa voidaan tutkia varausten (rebuttal, R), tarkennusten (qualifiers, Q) ja taustatuen (backing, B) avulla (Toulmin 2003, 93). Implisiittisyytensä takia perusteiden voidaan nähdä vastaavan useissa malleissa esitettyjä taustaoletuksia (ks. esim. Kakkuri-Knuuttila & Halonen 2004), mutta ne eivät täydellisesti vastaa toisiaan. Taustaoletukset

vastaavat Toulminin mallissa paremmin perusteiden ja taustatuen yhdistelmää. Implisiittisetkin perusteet on tärkeä tunnistaa, sillä oleellinen osa argumenttia voi olla julkilausumaton.

Toulminin mallin käytännöllinen sovellettavuus on hyvä. Se sopii hyvin aineistoni analysoinnin menetelmäksi, koska malli on luotu nimenomaan yksittäisten väitteiden analysointiin. Tarkoitukseni ei ole sinänsä arvioida argumentin luotettavuutta tai tehoa vaan sitä, mitä kirjoittaja on hahmunnut sanoa ja mistä se voi kertoa. Tämän takia Toulminin yksinkertaistettu malli (D, C, W) riittää aineistoni analysoinnin välineeksi, enkä avaa kompleksisempaa mallia tarkemmin.

Analyysissa pyrin Toulminin mallin mukaisesti löytämään kannanotoista johtopäätöksen ja sitä tukevat perusteet karsimalla tekstin ilmiäsiä esiin varsinaisen asiasisällön. Joissakin aineistoni kannanotoissa on johtopäätöksen lisäksi myös sivuväitteitä ja perusteita tukevia lisäperusteita, mutta olen kohdistanut analyysini pääjohtopäätöksiin. Käyttämälleni aineistolle on tyypillistä, että väitteet eivät ole väitelauseiden muodossa, vaan kannanotot puolustavat jotakin tiettyä näkemystä. Jotta kysymystä kokemuksellisesta tiedosta voidaan hahmottaa, tulee ensin löytää ja kiteyttää se, mistä kannanotoissa itse asiassa puhutaan. Argumentaatioanalyysin avulla pääsen käsiksi kannanotoissa nousseisiin mielipiteisiin eli niihin ajatuksiin, joita hankkeen myötä on noussut esille. Argumentaatioanalyysillä pyrinkin vastaamaan kahteen alakysymykseen: *Minkälaisia mielipiteitä maisema-alue-ehdotukseen jätetyissä kannanotoissa nousee esille, ja miten näitä mielipiteitä on perusteltu?* Kokemuksellinen tieto ilmenee etenkin perusteluissa, eikä niinkään mielipiteissä itsessään.

Perinteisen argumentaatioanalyysitavan mukaisesti en käsittele yksittäisiä kannanottoja ja niiden väitteitä kokonaisuutena, vaan analyysi järjestäytyy kehysanalyysin pohjalta muotoutuneiden kehysten sisällä ilmeneviin väitteisiin. Tämä olisi ongelmallista, mikäli tutkisin tarkemmin kannanottojen retoriikkaa. Tarkoituksena on kuitenkin päästä käsiksi esitettyihin väitteisiin ja niiden perusteisiin pohtimatta sen enempää mielipiteiden vaikuttavuutta, ja tätä tarkoitusta kehys-argumentaatioanalyysi-yhdistelmä palvelee hyvin. Argumentaatioanalyysin tekeminen kehyksittäin auttaa järjestelemään väitteitä myös teemoittain, mutta tämä ei tarkoita, että myös perusteet järjestäytyisivät teemoittain eri kehysten välille. Monet samankaltaisista perusteista voivatkin tukea erilaisia väitteitä eri kehyksissä. Esimerkiksi alueen kokeminen arvokkaana saattaa esiintyä perusteena sekä alueen säilyttämiselle että poistamiselle ehdotuksesta.

Lähden siis analysoimaan aineistoa kahdella tavalla, joista ensimmäisen avulla on tarkoitus selvittää *millaisten kehysten sisällä maisema-alueiden päivitysinventoinnista kannanotoissa puhutaan*. Kehysten selvittyä siirryn tutkimaan *minkälaisia mielipiteitä maisema-alue-ehdotukseen jätetyissä kannanotoissa nousee esille, ja miten näitä mielipiteitä on perusteltu*. Näihin alakysymyksiin on tarpeellista vastata matkalla kohti sen selvittämistä, millaista kokemuksellista tietoa kannanotoissa hahmottuu.

Analyysitutkimuksissa varsin vakiintuneen tavan mukaisesti nostan analysoinnin tueksi aineistoa kuvaavia sitaatteja, millä on merkitystä paitsi tutkimuksen validiteetin myös analyysin luettavuuden kannalta. Esimerkiksi Leinon ja Peltomaan (2009) kansalaisosallistumista käsittelevässä tutkimuksen analyysissä on sitaatteja käyttämällä saatu aineistosta välitettyä tutkimuksen kannalta olennaista dialogia. Samalla tullaan kuvanneeksi tapausta lukijan kannalta samalla kertaa paitsi yksityiskohtaisemmin myös mielekkäällä tavalla. Seuraava sitaatti edustaa otetta tutkielmani aineistosta eli kannanotoista:

*Täydennysinventointi on **tarpeeton ja uhkaa maaseudun kehitystä** joka aikojen saatossa on **maiseman muokannut** ja tämä kehitys toivottavasti jatkuu.*
VS12

Merkintä ”VS” viittaa kannanottoon Varsinais-Suomen aluetta koskien, ”KS” puolestaan viittaa sitaateissa Keski-Suomen alueeseen. Numero merkinnän perässä viittaa kannanotolle aineistonkeruuvaiheessa annettuun lukuun, joka yksilöi kannanoton. Lihavoinnilla merkityt kohdat osoittavat tässä tapauksessa sitaatissa ilmeneviä väitteitä, joiden puolesta kirjoittaja argumentoi. Alleviivatussa kohdassa on perustelua väitteille. Esimerkkisitaatissa on toisin sanoen kaksi väitettä; ensinnäkin maisema-alueiden päivitysinventointi on tarpeeton hanke ja toisekseen se uhkaa maaseudun kehitystä. Perusteluksi mainitaan, että nimenomaan kehitys on saattanut maisemat nykyiseen tilaansa. Kannanotto on kuitenkin aina yhtä sitaattia laajempi kokonaisuus, minkä vuoksi sitaateilla on tarkoitus vain tukea aineistosta tehtyjä tulkintoja ja tuoda analyysiin läpinäkyvyyttä.

4 KOKEMUKSELLISUUDEN NÄKYMINEN KANNANOTOISSA

Seuraavaksi tarkastelen kannanottoja ensin kehysanalyysin ja sen jälkeen argumentaatioanalyysin avulla. Kehysanalyysin tarkoitus on jäsentää kannanottojen sisältöä, jotta argumentaatioanalyysin toteuttaminen teemoittain on mahdollista. Analyysissa on esitetty sekä absoluuttisia että prosentuaalisia lukuja aineistosta. Prosenttiluvut ovat kuitenkin vain suuntaa-antavia, sillä aineisto on prosentuaalisesti tarkasteltavaksi suhteellisen pieni, ja jo muutaman kannanoton ero vaikuttaa prosenttiyksiköittäin merkittävältä. Yhdessä luvut kuitenkin hahmottavat aineiston jakautumista.

4.1 Kannanotoissa ilmenevät kehukset

Kehysanalyysia ohjaa seuraava alakysymys: *Millaisten kehysten sisällä maisema-alueiden päivitysinventoinnista kannanotoissa puhutaan?* Aineistosta hahmottui viisi pääkehystä, jotka ovat kehys inventoinnin vaikutuksista maaseudun tulevaisuuteen ja kehitykseen, maiseman merkittävyyden ja arvon kehys, maisema-alueiden rajausten kehys, talouden kehys ja hankkeelle ja siinä ilmenneille menettelytavoille osoitetun kritiikin kehys. Monissa kannanotoissa esitettiin useita väitteitä ja tultiin samalla keskustelleeksi useammassa kehyksessä. Tämä ei ole analyysin kannalta ongelmallista vaan rakentaa pikemminkin inventoinnista kuvaa ajatuksia ja mielipiteitä herättävänä ilmiönä.

4.1.1 Maaseudun tulevaisuuden ja kehityksen kehys

Maaseudun elinolosuhteet eivät museoinnilla ja rajoituksilla parane. KS6

Maisema-aluehankkeen vaikutukset tulevaisuuteen ja maaseudun kehitykseen oli yksi eniten mielipiteitä, pohdintaa ja epävarmuutta herättäneistä asioista. Aineistosta 24/67 (36 %) kosketti jollakin tavoin tätä tematiikkaa. Suurimpia syitä hankkeen vastustukselle oli, että ihmisiä mietityttävät hankkeen vaikutukset tulevaisuuteen – niitähän ei voida varmasti ainakaan tässä vaiheessa edes tietää. Yksi useimmin esiin nousseista väitteistä oli, että vaikutuksia tulevaisuuteen on selvitetty liian vähän. Selvityksiä pitäisi kannanottojen mukaan tehdä enemmän ja niistä tulisi myös informoida maanomistajille henkilökohtaisesti ja kirjallisesti. Tämä on tietysti perin vaikeaa, sillä osa maisema-alueiden muutoksista ei välttämättä ole lainkaan hankkeesta johtuvia.

Toisekseen kirjoittajia huolestutti suuresti maaseudun kehityksen pysähtyminen, jos maisema-alueet rajoittaisivat liiaksi elinkeinotoimintaa. Tällainen epävarmuus liittyy osittain hankkeen nettelytapojen kritisointiin, koska ihmiset halusivat nimenomaan, että selkeä, kirjallinen selvitys hankkeen vaikutuksista olisi lähetetty vähintään maanomistajille henkilökohtaisesti. Puutteelliseksi koetusta selvityksestä aiheutui epäluuloa sen suhteen, tietävätkö edes suunnittelijat mitä (oikeus)vaikutuksia ehdotuksella toteutuessaan tosiasiallisesti olisi.

Toistuva perustelu hankkeen tulevaisuutta vaarantavasta vaikutuksesta kiteytyy edellä esitettyyn sitaattiin. Maisema-alueiden kaltaisten hankkeiden nähtiin olevan omiaan museoimaan maaseudun kehitystä, eikä tämä ollut paikallisten joukossa toivottu kehityskulku. Kehityksen pysähtyminen rinnastettiin vääjäämättömiin taloudellisiin vaikeuksiin, mikä johtaisi hankaluuksiin asua taajaman ulkopuolella. Aineistossa tuotiin ylipäätään esille vain maaseudun tulevaisuutta koskevia ajatuksia. Vain yhdessä kannanotossa ylipäätään mainittiin taajama-alueet, ja tällöinkin haluttiin rajata taajama maisema-alueiden ulkopuolelle. Voidaan siis todeta, että kannanoton jättäneet puhuivat maisema-alueiden inventoinnista pääasiassa maaseudun näkökulmasta. Samalla he katsoivat suunnittelun tapahtuvan jossain muualla ja sellaisten asiantuntijoiden tekemänä, joilla ei ollut kokemusta maaseudun asioista. Näin ollen asiantuntijoiden ei katsottu voivan päättää maaseudun tulevaisuuden suuntaviivoista, joiden tulisi edistää erityisesti maaseudulla asuvien etua.

Pysähtymiseen liittyen hankkeen ei myöskään nähty tukevan maaseudun kehittymisen jatkuvuutta, jota pidettiin tärkeänä asiana. Historian saatossa aina uusi sukupolvi on ollut vastuussa maisemanhoidosta ja tämä jatkumo on muokannut maisemat nykyiselleen. Maiseman tulevaisuuden kannalta ulkopuolisten tahojen ei toivottu sekaantuvan asiaan, sillä maiseman kehityksen ajateltiin hankkeen vaikutuksesta pysähtyvän. Toisaalta muutamassa kannanotossa tuotiin esille hankkeen hyvät puolet maisemien suojelussa: Maanomistajien nykyisiä velvollisuuksia maisemien suojelussa peräänkuulutettiin ja hankkeen toivottiin tuovan asiaan muutosta.

Jatkuvuuden ja pysähtymisen kautta kehityksessä nousi siis erityisesti esiin jännite historian ja tulevaisuuden välillä, johon nykyhetken tapahtumat vaikuttavat. Ajallisen kerrostuneisuuden ulottuvuutta kokemuksellisessa tiedossa korostanut Bäcklund (2007, 56–59) samoin kuin maiseman kokemisesta kirjoittaneet Raivo ja Saarinen (Raivo 1999, 4–5; Saarinen & Raivo 2000, 6) ovat myös nostaneet ajan luoman ulottuvuuden merkitykselliseksi kokemuksellisuuden synnyssä. Kuten kehityksen sisäiset diskurssit tulevaisuusvaikutuksista ja historian painoarvosta osoittavat, mai-

semaehdotukseen jätettyihin kannanottoihin liittyvä kokemuksellisuus ei ollut syntynyt vain tiukasti nykyhetkeen liittyvistä kokemuksista ja käsityksistä. Sen sijaan kokemuksellisuus peilautui nykyisyyden kautta menneeseen ja tulevaan.

4.1.2 Maiseman arvon ja merkittävyyden kehys

Tutkitustikin luonnonkauniit maisema-alueet ovat tärkeitä ihmisten hyvinvoinnille, muiden virkistysarvojen lisäksi. VS21

Maiseman merkittävyyden kehyksessä nousi esille sekä ehdotusta kannattavia että sitä vastustavia väitteitä. Alueiden rajauksia perusteltiin sekä puolesta että vastaan suhteessa maisemien koettuun merkittävyyteen ja arvoon. Hanketta kannattavat nostivat usein esille maiseman omakohtaisesti arvokkaiksi tekemiä, laajalla mittakaavalla verrattain pieniä asioita. Hankkeen puolesta kirjoitetuissa kannanotoissa nousi esille myös monenlaisia henkilökohtaisia muisteluja ja erityisesti taiteen puolella aluetta esitelletä teoksia. Taide tuki kannanotoissa henkilökohtaisessa paikka- ja maisemasuhteessa tärkeää tarinallisuutta (Saarinen & Raivo 2000, 6), joka voi täydentää esimerkiksi maiseman muissa konteksteissa saamia merkityksiä. Myös Bäcklund (2007, 56–57) korostaa henkilökohtaisuuden liittyvän kokemuksellisen tiedon syntyyn, ja näitä henkilökohtaisia kokemuksia tarjottiinkin ikään kuin todisteiksi sille, että alueen maisema on myös laajemmassa mielessä arvokas.

Erilaisia tapahtumia ja muita historiallisia tapauksia muisteltiin ja niitä käytettiin perustelemaan maisema-alueen arvokkuutta. Siten kirjoittajat tulivat käyttäneeksi historiaa eräänlaisena auktoriteettina ja maiseman merkittävyyden puolestapuhujana. Tapaukset eivät yleensä liittyneet varsinaisesti alueen maisemaan, vaan paikka, jossa maisema sijaitsee, näytteli tapahtumissa suurta roolia ja teki siten maisemastakin arvokkaan. Tämä on sikäli mielenkiintoista, että vaikka maisema muuttuu jatkuvasti, muutos ei vaikuta historiallisiin tosiasioihin. Voisi siis ajatella, että historiallisilla tapahtumilla, jotka eivät suoranaisesti maisemaan liity, ei olisi maiseman merkittävyyden kannalta suurta merkitystä. Kirjoittajat kuitenkin toivat esille esimerkiksi purjehduskilpailut vuosikymmenten takaa. Paikkojen esiinnousu aineistossa tarinallisuuden kiinnittyessä juuri niihin kuvaa osaltaan Karjalaisen (1986, 143) ajatuksia maiseman ja paikan kiinteästä suhteesta. Vaikka maisemaehdotukseen odotettiin palautetta nimenomaan maisemista, mielipiteet kiinnittyivät vahvasti myös paikkoihin. Paikkakokemukset olivat osaltaan myös limittyneitä ja päällekkäisiä maisemista kerrottujen kokemusten kanssa, kun maisemankokemisessa vahva visuaalinen kokemus

sekoittui monien aistien paikkakokemukseen (ks. Raivo 1997a, 198–199).

Hanketta tai jonkin alueen valintaa vastustavissa kannanotoissa saatettiin mainita, ettei ehdotuksessa maisemassa ole mitään merkittävää arvoa. Tällaisen perustelun vilpittömyyttä on tietysti vaikea verifioida, koska kyse on henkilökohtaisesta kokemuksesta. Kaiken kaikkiaan tässä kehysessä käytetyissä perusteluissa onkin eniten tulkinnanvaraa.

Maiseman arvokkuuden saatettiin myös kokea rapistuneen ajan kuluessa esimerkiksi hoidon laiminlyömissä seurauksena. Tällaisissa tapauksissa ei samalla nähty myöskään historian tuovan merkittävyyttä maisemalle, mikäli se oli ajan saatossa ulkonäöllisesti muuttunut. Yksi maanomistaja esimerkiksi perusteli alueen poistamista ehdotuksesta sillä, että hänen rakentamansa rantasauna on pilannut maiseman arvon, koska sauna ei arkkitehtonisesti edusta perinteisen rantasaunan tyyppiä. Maanomistaja muistutti lisäksi, että viranomaiset itse ovat alun perin hyväksyneet saunan rakentamisen, jolloin häneltä ikään kuin poistui vastuu saunan sopivuudesta tai sopimattomuudesta arvokkaaseen maisemaan. Tässä kohtaa hän ikään kuin vetosi sekä omaan että asiantuntijatietoon: Viranomaiset ovat saunan hyväksyneet, mutta se ei hänen mielestään voi olla osa perinteistä maisemaa, minkä vuoksi alue on poistettava ehdotuksesta. Asiantuntijatieto, jonka pohjalta päätös saunasta oli hyväksytty, on näin nähtävissä tulleeeksi erotelluksi omaksi tiedonlajikseen (ks. Lehtonen 2013, 50). Ajatus uuden rantasaunan vaikutuksista maiseman arvoon on tietysti melko subjektiivinen. Kuten Bäcklund (2007, 56–59) nostaa esille, saattaa kokemuksellinen tieto ilmaantuakin esimerkiksi tämänkaltaisina, omiin arvoihin ja näkemyksiin perustuvina käsityksinä. Maanomistajan näkemyksessä korostuu myös jako ”meihin paikallisiin täällä” ja ”asiantuntijoihin jossain muualla”.

Kaikki kannanotot, joiden tarkoitus oli esittää tukea hankkeelle, liittyivät jollain lailla maiseman merkittävyyteen. Näissä kannanotoissa koettiin kaikki mahdollinen suojele merkittäväksi koetulle maisemalle tervetulleena. Kokemuksellisuuden kannalta maiseman merkittävyyden kehystä voidaan pitää melko keskeisenä, sillä merkittävyys ja arvo on kehysten tematiikoista eniten asioiden subjektiivista puolta korostava. Kuten kehysten sitaatti osoittaa, maisemia pidettiin tärkeinä elementteinä. Kannanotoissa ei ole kuitenkaan lähdetty laajemmin pohtimaan, millainen maisema on arvokas ja millainen ei. Sen sijaan joissakin kirjoituksissa mainitaan, että arvokysymykset ovat hankalia, eivätkä viranomaiset voi niistä itseoikeutetusti päättää. Kuten Lehtomäki ja Paloniemi (2016) osoittavat, suunnittelun sosiaalisen hyväksymisen perustana vaikuttaakin olevan kansalaisten kokemuksellisen tiedon huomioiminen.

4.1.3 Rajausten kehys

Rajausten tulee olla selkeitä esimerkiksi maanteihin, voimalinjoihin, rantaviivoihin tai rantateihin perustuvia. Siten vältetään aluerajausten epämääräisyys. KS39

Maisema-alue-ehdotuksen rajaukset hahmottuivat omaksi kehukseksi, sillä rajaukset olivat suurimpia yksittäisiä esille nousseita aiheita. Ne myös puhuttivat monelta kantilta. Rajausten kehuksessa kirjoitettiin kannanotoissa eniten menettelytapojen kritiikin ohella (kumpikin 31/67 eli 46 %). Oleellista kehuksen kannanotoissa oli se, miten alueet tulisi rajata, eikä hankkeen yleisestä tarpeellisuudesta tai tarpeettomuudesta useimmiten esitetty samalla mielipiteitä. Suuri osa väitteistä koski oman kiinteistön poistamista ehdotuksesta. Erityistä oli, että moni tämän väitteen tukijoista vaikutti kuitenkin kannattavan hanketta ylipäätään.

Alueisiin haluttiin tehdä kaikenlaisia muutoksia. Rajauksista haluttiin sekä laajempia että suppeampia, joitakin alueita haluttiin jättää kokonaan pois ja joitakin sen sijaan lisätä ehdotukseen. Kannanotot jakaantuivatkin kehuksessa varsin tasaisesti alueiden kokojen laajentamisiin ja supistamisiin. Rajauksista puhuttaessa jotkut vain kiittelivät alueen valinnasta ehdotukseen.

Käytetyin väite oli koko aineistossa ylivoimaisesti oman kiinteistön poistaminen ehdotuksesta, jota perusteli lähes joka kolmas (19/67 eli 28 %) kannanotoista. Kiivas perustelu oman kiinteistön rajaamisesta pois ehdotuksesta johtuu luultavimmin siitä, että maanomistajuus on varsin omakohtaista verrattuna esimerkiksi laajempien maisema-aluekokonaisuuksia rajauksiin ja niistä keskusteluun. Omakohtaisuus, henkilökohtaisuus ja tuttuus taas synnyttävät kokemuksellista tietoa (Bäcklund 2007, 56–57), jota näin ollen on väitteiden perusteluissa voinut hyödyntää. Rajausten kehuksessa nousikin esille esimerkiksi koko oman elinkaaren liittyminen tiettyyn maisemaan ja paikkaan. Oman kiinteistön roolin kautta kehukseen liittyi myös laajemmin keskustelua siitä, miten ja mitä maanomistajien kanssa on inventoinnin aktiivisen suunnittelun aikana keskusteltu. Useimmiten kannanotoista, joista hahmottui rajausten kehys, saattoikin löytää myös hankkeen menettelytavoille suunnatun kritiikin kehuksen. Kannanottajat, jotka olivat tyytymättömiä rajauksiin, olivat siis useimmiten tyytymättömiä myös menettelytapoihin ja maanomistajien osallistamiseen. Toisaalta oman kiinteistön – useimmiten kotitalon – keskeisyys kannanotoissa mukaillee Forssin (2007, 78) ja Karjalaisen (1986, 143–144) ajatuksia asumisen vahvasta roolista paikkasuhteen synnyssä. Asumisen kautta maisemainventointi tulee myös omakohtaisemmaksi, kun suunnittelu koskee alueita ”täällä” eikä jossain muualla.

Toinen selkeä teema kehyksen sisällä oli, että rajojen haluttiin olevan selkeämpiä, kuten kehystä kuvaava sitaatti alussa osoittaa. Sopivammiksi rajoiksi ehdotettiin selkeitä maamerkkejä, kuten teitä, järviä ja voimalinjoja. Nykyisten rajausten katsottiin olevan mielivaltaisesti tehtyjä, minkä pohdittiin osoittavan suunnittelijoiden kykenemättömyyttä rajata alueita ylipäätään järkevästi. Tässä kohtaa tuotiin esille alueiden suhteellinen vieraus suunnittelijoille. Kannanotoissa suunnittelijat näyttäytyivät persoonattomina asiantuntijoina, jotka eivät olleet tutustuneet alueisiin kuin taustamuistioiden ja karttojen avulla. Koska heidän ei mielletty tuntevan alueita henkilökohtaisella tasolla, eivät he kykenisi rajaamaan maisema-alueita paikallisten näkökulmasta mielekkäällä tavalla. Suunnittelijoilla ei yleisesti pidetty olevan kokemuksellista tietoa alueista ja niiden toiminnasta, mikä nähtiin ongelmana maisema-alueita rajatessa. Tämä on kiinnostava oletus, sillä kannanoton jättäneet tuskin tunsivat suunnittelijoita henkilökohtaisesti. Suunnittelijaryhmät on maisema-alueiden inventoinnissa koottu alueellisesti, ja onkin varsin todennäköistä, että heillä itse asiassa on jonkintasoista kokemuksellista tietoa suunnittelun kohteena olevista alueista. Toisaalta on vaikea tunnistaa, millä tavoin he tällaista tietoa ovat mahdollisesti hyödyntäneet (ks. Lehtonen 2013).

4.1.4 Talouden kehys

En näe tarpeelliseksi tämänkaltaista maa- ja metsätaloutta rajoittavaa hanketta. VS17

Talous nostettiin esille kehyksistä harvimmoin (17/67 eli 25 %), mutta sen näkökulmasta perusteltiin silti tasaisesti koko aineistossa. Varsinaisia numeraalisia arvioita tai suhdelukuja ei yhdessäkään kannanotoissa esitetty. Yleisesti ottaen taloudesta puhuttiin yksityisellä tasolla, erityisesti maanomistajien yksityistaloutta koskien. Toisaalta muutama kannanotto perusteli hankkeen vastustamista sillä, että varoja voitaisiin käyttää hyödyllisempiin hankkeisiin. Useille julkisille hankkeille luontevaa keskustelua Suomen veropolitiikasta tai verovarojen käytöstä ei silti tuotu aineistossa varsinaisesti esille.

Talouden tematiikka nousi esille ensinnäkin siitä näkökulmasta, että hanke rajoittaa maa- ja metsätaloutta; hakkuita, avohakkuita ja metsän kasvattamista. Hankkeen nähtiin siis olevan sekä uhka yksityistaloudelle että loukkaavan omistusoikeutta ja elinkeinovapautta. Esimerkiksi elinkeinon

laajennus tulevaisuudessa, kuten konehallin rakentaminen, saattaisi hankkeen myötä käydä mahdolliseksi. Tämä taas tekisi kannanottojen mukaan tiettyjen elinkeinojen harjoittamisesta hankalaa, kun taloudellisesta vakaudesta ei olisi varmuutta.

Toinen keskeinen teema taloudesta puhuttaessa koski korvausvaatimuksia. Hankkeen kaikista taloudellisista haitoista vaadittiin korvauksia, osassa kannanotoista jo etukäteen, mikäli haittoja olisi tiedossa. Monet toivoivat myös kirjallista varmuutta eli sopimusta siitä, miten ja kuinka paljon korvauksia voi haittojen syntyessä hakea.

Kolmanneksi erityisesti Keski-Suomen aineistossa nousi esille matkailun edistyminen maisema-alueiden ansiosta, mikä voisi elvyttää taloutta. Tämän nähtiin olevan hyväksi erityisesti matkailu- ja majoitusalan paikallisyrityksille. Toisaalta matkailun lisääntymisen pelättiin aiheuttavan infrastruktuurin kulumista etenkin herkillä retkeilyalueilla, ja tästä aiheutuvien kulujen kattamista pohdittiin. Myönteiseksi vaikutukseksi katsottiin myös hankkeen yleisiä työllistämisaikutuksia, joista ei kuitenkaan mainittu esimerkkejä matkailun lisäksi. Toisaalta työllistämisarvioita myös moitittiin liian valoisiksi ja niiden epäiltiin jopa muokanneen monen suhtautumista inventointiin myönteisemmiksi.

Kaiken kaikkiaan kannanotot olivat talouden näkökulmasta varsin maltillisia. Kehystä käytettiin yleensä täydentämään keskustelua muissa kehyksissä. Useimmiten talouteen viittaavia kommentteja käytettiin tukemaan ajatuksia rajauksista ja maiseman arvosta.

4.1.5 Hankkeen menettelytapojen kritiikin kehys

Käsittämättömän tökeröä valmistelua, joka kääntyy taas kerran itseään vastaan. Nyt olisi kiireesti löydettävä ja ymmärrettävä sielläkin neuvottelun tie! KS33

Kuten vastaavissa tapauksissa yleensä, hankkeen menettelytavat ja hanke ylipäättään saivat paljon kritiikkiä myönteisen palautteen ohella. Kehyksen sisällä keskustelua käytiin varsin kiihkaasti, kuten ylläolevasta sitaatista käy ilmi. Kritiikkiä osoitettiin sekä suunnittelijoille että yleisesti hankkeen menettelytavoille, kuten kuulemiselle ja tiedottamiselle. Kannanotoissa ei kuitenkaan mainittu suoraan kenenkään nimeä.

Suurin yksittäinen kritiikin kohde kehityksessä oli, että maanomistajiin ei ollut oltu suorassa yhteydessä, vaan he olivat jopa sattumalta saaneet tietää asiasta. Monet kannanottajat kaipasivat sitä, että heille olisi soitettu tai laitettu kirje inventoinnin tiimoilta ja jo ennen alustavien rajausten tekemistä. Koska näin ei oltu toimittu, menettely koettiin ennalta määritellyksi, sanelluksi ja maanomistajien oikeuksia polkevaksi. Tämä taas loi lähtökohdan olla yleisemminkin koko hanketta vastaan.

Etenkin Keski-Suomen alueella esiin nousi myös edellisten suojeluohjelmien ”traumoja”. Edellisissä ympäristönsuojeluhankkeissa oli alueilla koettu ilmeisen pahoja konflikteja ja kannanotoissa ihmeteltiin, eikö näistä oltu opittu mitään. Esille nostettiin myös yleinen epäluottamus ympäristöviranomaisia kohtaan, joka kumpusi esimerkiksi Natura 2000 -hankkeen kokemuksista. Natura mainittiin kannanotoissa useaan otteeseen, eikä kertaakaan myönteisessä mielessä. Naturaa muistelleet olivat pääsääntöisesti pitkään maanomistajina alueilla olleita, jotka kannanottojen perusteella olivat olleet suhteellisen aktiivisesti mukana Naturaa koskevassa keskustelussa. Edelleen kannanottojen jopa hieman katkerista sävyistä päätellen kyseiset maanomistajat katsoivat tuolloin tulleen ylikävellyksi ja kokivat saman nyt toistuvan maisemainventoinnissa.

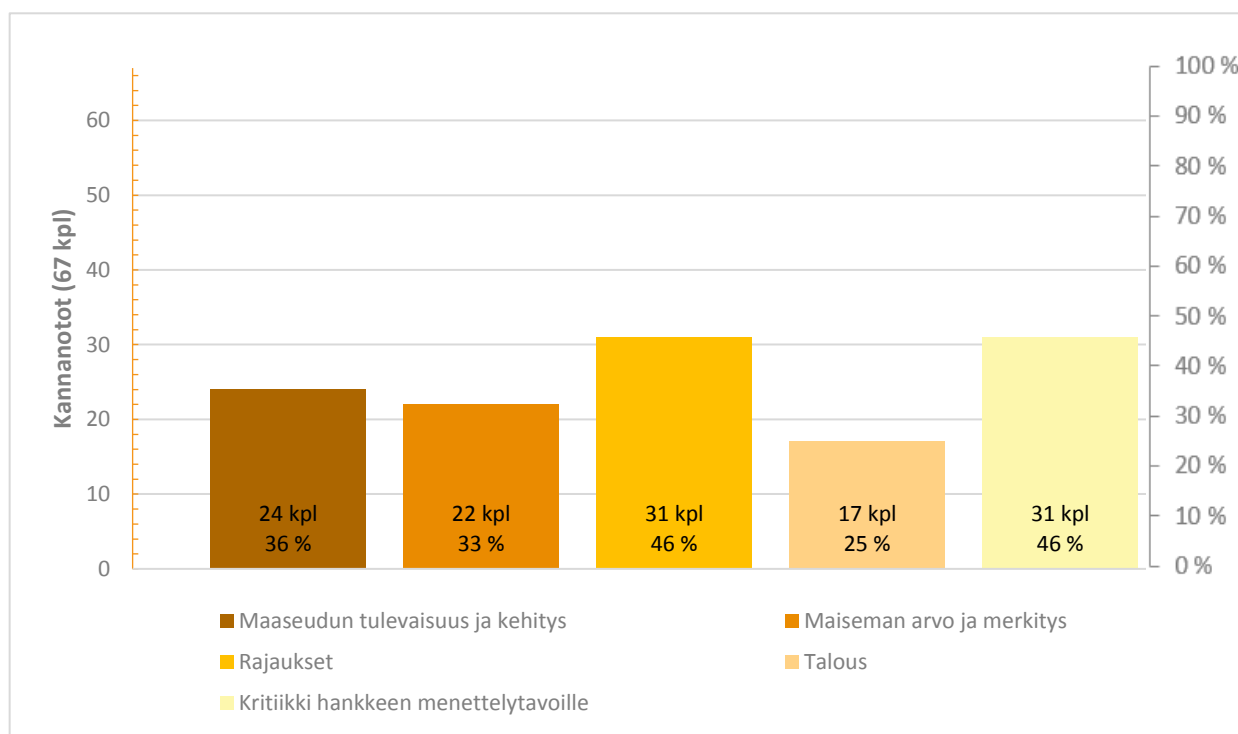
Joissain kannanotoissa pohdittiin, onko kannanoton jättämisestä lopulta hyötyä. Mielipiteet kannanoton jättämisen vaikuttavuudesta heijastelivat Lehtomäen ja Paloniemen (2016, 336) tulkintaa siitä, miten suunnittelussa kaivataan avointa keskusteluilmapiiriä. Kehyksen sitaatista käy ilmi myös rajanlinjan veto meidän ja ulkopuolisten välille kehotuksessa ”löytää sielläkin neuvottelun tie”. Kirjoittaja katsoo suunnittelun tapahtuvan jossain siellä muualla, ei täällä missä me paikalliset ja maisemat olemme. Menetelmiä mielipiteiden keräämiseksi arvosteltiin myös käytännön tasolla. Kuulemisen aikataulua moitittiin liian tiukaksi ja yleisötilaisuuksien järjestäminen koettiin puutteelliseksi, sillä useimmat työssäkäyvät eivät päässeet niihin päivällä osallistumaan. Myös hankkeen edustajien sanomisten luotettavuutta yleisötilaisuuksissa epäiltiin. Kannanotoissa ei kuitenkaan ehdotettu konkreettisia toimenpiteitä osallistamisen parantamiseksi lukuun ottamatta suoria yhteydenottoa maanomistajiin ja muihin hanketta koskeviin tahoihin.

4.1.6 Yhteenveto kehysanalyysistä

Aineistosta löytyneiden kehysten kirjo osoittaa, että hanketta on pohdittu monista eri näkökulmista. Toiset painottavat enemmän inventoinnin taloudellista näkökulmaa, toiset taas vaikkapa

hankkeen tarpeellisuutta sinänsä. Kaikki näkökulmat ovat analyysin kannalta yhtä merkityksellisiä, vaikka toisten kehysten sisällä argumentoitiinkin kiivaammin.

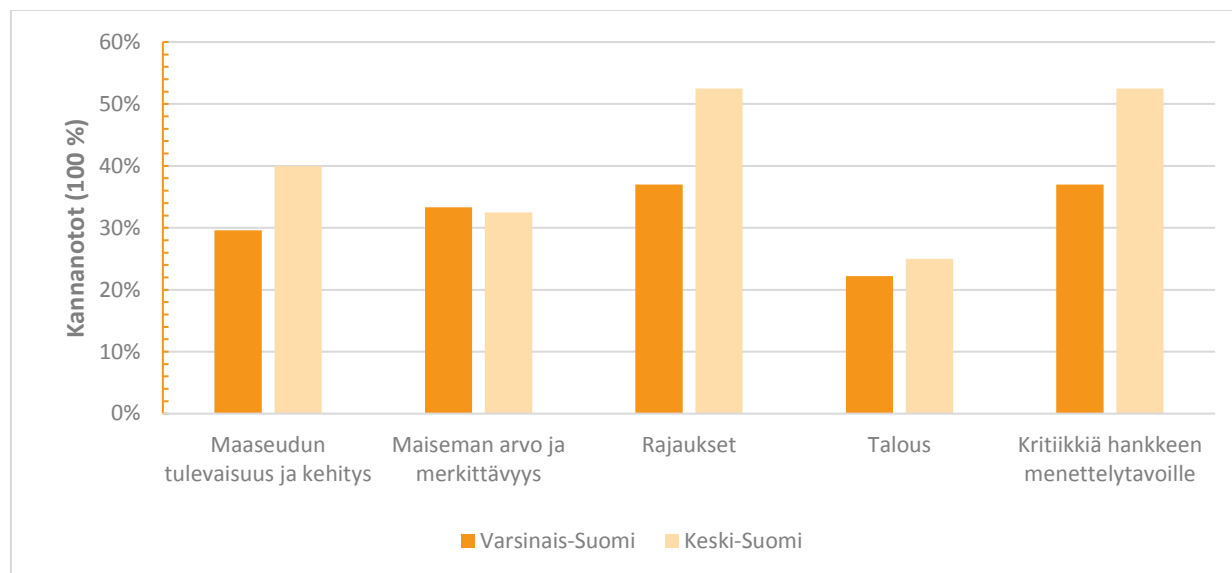
Kuvio (kuvio 4) havainnollistaa, miten suhteellisen tasaisesti kannanottojen sisältö jakaantui eri kehysten kesken. Miltei puolessa kannanottoja (31/67 eli 46 %) annettiin kritiikkiä hankkeessa ilmenneille menettelytavoille. Samaten lähes puolet kannanottoja (31/67 eli 46 %) koski jollain tapaa maisema-alueiden rajauksia. Vähiten kannanotoissa käytettiin talouden kehystä. Taloudellinen näkökulma oli siitä huolimatta neljänneksessä kannanotoista (17/67 eli 25 %) varsin keskeinen.

KUVIO 4. Kuvio osoittaa, kuinka monessa kaikista kannanotoista (67 kpl) kyseinen kehys ilmenee.

Kehykset hahmottuivat melko helposti aineistoa lukemalla. Niiden muodostuminen oli lopulta melko luonnollista ajatellen yleisesti erilaisia yhteiskunnallisia ilmiöitä; On varsin tavallista, että ihmiset keskittyvät niiden ympärillä puhumaan etenkin rahasta ja tulevaisuusvaikutuksista, kritisoivat asioita ja keskittyvät ilmiön ytimeen – tässä tapauksessa rajauksiin ja maiseman arvoon. Kuviossa (kuvio 5) havainnollistuu, miten kehysten ilmentyminen jakaantui myös alueellisesti melko tasaisesti. Eniten eroa alueiden välillä on hahmotettavissa kritiikin ja rajausten osalla. Tä-

hän saattoi osaltaan vaikuttaa Keski-Suomen alueella vahvasti esiin nousseet muistikuvat edellisistä hankkeista, joiden takia kritiikkiä annettiin runsaammin eikä omia kiinteistöjä haluttu rajausten sisäpuolelle.

KUVIO 5. Kehysten esiintyminen kannanotoissa alueellisesti tarkasteltuna

Kannanotot eivät jääneet perusteluineen puolesta–vastaan-tasolle, vaan nousivat tämän yläpuolella. Tämä näkyi aiheen käsittelyssä laajalla skaalalla talousvaikutuksista maiseman merkityksenäntoon. Kehysten kautta on tunnistettavissa myös historian, nykyisyyden ja tulevaisuuden kontekstit, joista kaikista aihetta pohdittiin. Aineisto jakautui myös pohdintaan sekä yksilön että kollektiivisesta näkökulmasta, jotka osittain varsin luontevasti limittyivät keskenään. Maanomistajat puhuivat esimerkiksi paitsi oman tonttinsa myös laajempien alueiden rajaamisista. Myös taloudellisia vaikutuksia arvioitiin henkilökohtaisista lähtökohdista (oma metsätontti) ja toisaalta laajemmassa kontekstissa (metsäelinkeino). Tämä osoittaa aiheen koskettavan useita erilaisia toimijoita ja toimijajoukkoja (ks. Leino & Peltomaa 2009). Aiheen ei nähty rajautuvan vain henkilökohtaiselle tasolle, vaan sen ajateltiin koskettavan laajempaa joukkoa. Silti henkilökohtaisuus ja omat kokemukset olivat vahvasti läsnä. Tämä näkyi erityisesti siinä, miten kirjoittajat käyttivät me-retoriikkaa jaotellessaan esimerkiksi ”niiden suunnittelijoiden” ja ”meidän maanomistajien” ryhmiä.

Kehysanalyysin perusteella aineistosta on ajallisten kontekstien lisäksi hahmoteltavissa myös eräänlaisia jännitepareja (kuvio 6), jotka kuvaavat kannanotoissa ilmeneviä jännitteitä.

KUVIO 6. Kehysanalyysin perusteella löytyneet jänniteparit

Ensimmäinen jännitepari muodostuu meidän ja heidän välille. Kirjoittajat korostivat erilaisia ryhmiä, joihin katsoivat itse kuuluvansa, ja tekivät samalla eroa erityisesti suunnittelijoiden ja asiantuntijoiden suuntaan. Toinen jännitepari käsittelee samaa tematiikkaa täällä–siellä-akselilla. Maisemien esimerkiksi katsottiin olevan paikallisia elementtejä ja niitä koskevan suunnittelun taas tapahtuvan siellä jossain muualla. Kolmas jännitepari on tunnistettavissa tuttuuden ympäriltä. Tuttu–vieras-jännitteeseen purkautuu esimerkiksi sen kyseenalaistaminen, tulisiko maisemien olla asiantuntijoille henkilökohtaisesti tuttuja, jotta he voisivat osallistua alueita koskevaan suunniteluun. Paikalliset korostivat maisemien tuttuutta itselleen ja perustelivat sillä myös mielipiteidensä painoarvoa. Neljänneksi muotoutuu oman ja yleisen edun jännitepari. Omaa etua tavoiteltiin erityisesti taloudellisesta näkökulmasta omaa kiinteistöä koskevissa kannanotoissa. Toisaalta esimerkiksi laajoja maisema-alueita kannattaneiden ja maisemien arvoa painottaneiden voi katsoa puolustaneen kaikkia hyödyttävää yleistä etua. Viides jännitepari käsittelee taajama–haja-asutusalue-jännitettä, joka mainittiin usein maiseman arvoa punnitsevista kannanotoissa. Taajamaa ei pidetty maisemallisesti arvokkaana alueena. Ylipäätään maisema-alueissa painottuvat haja-asutusalueiden maisemat. Kuudennen parin koostaa jännite varmuuden ja epävarmuuden välillä. Useissa kannanotoissa viitattiin epävarmuuteen esimerkiksi hankkeen vaikutusten osalta ja esimerkiksi oikeusvaikutuksista haluttiin varmuus. Seitsemäs jännitepari koskee arvokkuutta ja arvottomuutta. Arvokkuus kietoutui tiukasti maisemien ja paikkojen kuvailuun ja edelleen alueiden sopimiseen tai sopimattomuuteen arvokkaiksi maisemakohteiksi koetun arvokkuuden valossa. Arvokkaaksikaan koetulle maisemalle ei välttämättä haluttu maisema-alueen statusta. Kahdeksas

jännitepari on aktiivisuus–passiivisuus. Aktiivisuudesta puhuttiin esimerkiksi osallistumisen ja maisemanhoidon konteksteissa. Näitä kahdeksaa hahmottunutta jänniteparia käytän apuna argumentaatioanalyysin löydöksiä avatessa.

Aiheen lähestyminen eri näkökulmista ja erilaisten jännitteiden esiinnousu on sikäli jopa yllättävää, että kannanotot eivät lähtökohtaisesti ole luonteeltaan keskustelunomainen tekstilaji, kuten vaikkapa mielipidekirjoitukset. Kannanotoilla ei ole laajaa yleisöä, eikä niihin odoteta henkilökohtaista vastausta. Se, mitä vaikutusta kirjoituksilla on, jää pääasiassa hankkeessa seuraavaksi tapahtuvasta kehityskulusta tulkittavaksi. Kannanotot ovatkin siinä mielessä haastava osallistamisen ja osallistumisen muoto, että avointa keskustelutilannetta ei lähtökohtaisesti edes oleteta syntyvän. Vuorovaikutuksen ja oman mielipiteen vaikuttavuuden näkemisen puute voivatkin olla avainasemassa, mikäli tyytymättömyyttä hanketta kohtaan ilmenee (ks. esim. Lehtomäki & Palo-niemi 2016).

4.2 Mielipiteet kannanotoissa

Seuraavaksi pyrin vastaamaan argumentaatioanalyysin avulla kahteen alakysymykseen: *Minkälaisia mielipiteitä maisema-alue-ehdotukseen jätetyissä kannanotoissa nousee esille, ja miten näitä mielipiteitä on perusteltu?*

Ennen mielipiteiden tarkastelua on selvitettävä, ketkä niitä ovat itse asiassa jättäneet ja keitä on ollut tarkoitus puhutella. Kannanoton jättäneet ovat aktiivisia kansalaisia, jotka ovat halunneet tuoda äänensä kuuluville. He eivät välttämättä Staffansin (2002, 180–193) määrittelyn mukaan hallitse asiantuntijakieltä, mutta ovat silti kokeneet mielipiteensä arvokkaaksi.

Useimmat kirjoittajat toivat hyvin selvästi esille, minkälaisesta asemasta aihetta lähestyvät. Monet esimerkiksi aloittivat kannanottonsa viittaamalla kuuluvansa johonkin laajempaan joukkoon, kuten maanomistajiin tai veneilijöihin. Näin kirjoittaja tuo heti esille, mikä hänen suhteensa maisemaan oletettavasti on ja millaisista lähtökohdista hän asiaa tarkastelee. Maanomistajat esimerkiksi useimmiten kritisoiivat hanketta, kun taas veneilijät korostivat saariston maisemia ja tukivat niiden laajaa maisemakokonaisuutta. Omasta taustasta kertomalla kirjoittajat pystyivät myös tietyllä tapaa selittämään omia näkökulmiaan hankkeesta. Kuten Bäcklund (2007, 57) alleviivaa, henkilökohtainen maailmankuva on tärkeässä roolissa kokemuksellisen tiedon synnyssä.

Suunnittelijat ovat tässä tapauksessa varsin ilmeinen yleisö, koska lähtökohtaisesti kannanotot on tarkoitettu vain heidän käyttöönsä. Kirjoittajat ovat siten pyrkineet kannanotoillaan vakuuttamaan suunnittelijoita. Suurin osa kirjoittajista on alueiden maanomistajia ja asukkaita, joten heidän näkökulmansa aineistossa korostuu. Me–he-jännitepariin liittyvä me-retoriikan käyttö oli varsin suosittu keino vakuuttaa lukijaa. Tällöin kirjoittaja on luonut vaikutelmaa, että hänen kannanotonsa edustaa laajemmankin joukon yhteistä mielipidettä.

Meille veneilijöille - -. VS3

Me maanomistajat ja viljelijät - -. KS19

Seuraavaksi tarkastelen jokaisen kehyksen kohdalla sen sisällä ilmenneitä väitteitä (taulukot) ja miten näitä väitteitä on perusteltu.

4.2.1 Argumentointi maaseudun tulevaisuuden ja kehityksen kehyksessä

Maaseudun tulevaisuus ja kehityksen pysähtyminen huolettivat suurta osaa kirjoittajista (24/67 eli 36 %). Toisaalta hankkeella nähtiin olevan jonkin verran myös myönteisiä vaikutuksia. Suurimmat uhkakuvat liittyivät elinkeinojen rapistumiseen ja maaseudun autioitumiseen (taulukko 1).

TAULUKKO 1. Väitteet maaseudun tulevaisuuden ja kehityksen kehyksessä

Väite	kpl
Hanke voi aiheuttaa rajoituksia maa- ja metsätalouden harjoittamiseen.	11
Hanke on perustuslain vastainen.	2
Hankkeella on myönteisiä vaikutuksia.	5
Rajoitukset voivat pysäyttää kehityksen ja autioittaa maaseutua.	6
Yhteensä	24

Maaseudun tulevaisuutta ja kehitystä koskevan kehyksen sisällä suurin osa väitteistä koski jollain tapaa huolta maaseudun asumisen ja elinkeinojen rappeutumisesta maisema-alueiden statuksen myötä. Useimmissa kannanotoissa ehdoksi maisema-alueiden hyväksymiselle esitettiin, että hanke ei saa millään tavoin haitata maisema-alueeseen kuuluvien alueiden maankäyttöä etenkin elinkeinomielellä, kuten maa- ja metsätalouden saralla.

- - kuuluminen ko. alueeseen ei saa millään keinoin estää, haitata tai rajoittaa näillä tiloilla tapahtuvan maa- ja metsätalouden tarkoituksenmukaista kehittämistä - -. VS2

Kehyksessä korostui varmuuden ja epävarmuuden jännitepari, ja huolenaiheet kohdistuivat useisiin eri suuntiin, erityisesti tulevaisuuteen. Kuten Bäcklund (2007, 57) kuvaa, asiat voivat saada monenlaisia merkityksiä samaltakin henkilöltä. Osa kannanoton jättäneistä ei osannut suoraan nimetä huolenaihettaan, vaan totesi juuri yleisen epävarmuuden hankkeen vaikutuksista olevan suurin syy vastustukselle. Kokemus hankkeen epävarmuudesta nostatti samantapaisia epäselvyyden tunteuksia, joita on tunnistettu pohdittaessa kokemuksellisen tiedon hyödyntämistä (ks. esim. Lehtonen 2013). Monessa kannanotossa toivottiin selkeyttä etenkin hankkeen oikeudellisiin vaikutuksiin. Suurta huolta aiheutti se, että muutokset saattaisivat vaikuttaa erityisesti omaan jälkipolveen. Oman edun tavoittelun lisäksi silmällä pidettiin siten myös tulevien sukupolvien etua, jolloin oma-yleinen etu-jännite sai myös ajallisen ulottuvuuden. Kuten seuraavista sitaateista käy ilmi, välittyi myös suoranainen epäily ja pelko tulevaisuuden vaikutuksia kohtaan:

- - se huolettaa, mitä siitä tulevaisuudessa seuraa. VS8

Konkretisoin: Ostaisitko auton, jonka toimiminen myyjän mukaan on pääsääntöisesti mahdollista? KS33

Eräs kirjoittaja ehdotti, että alueille annettaisiin maisema-alueen nimike, jolla ei kuitenkaan olisi mitään oikeudellisia vaikutuksia, jotka saattaisivat rajoittaa erityisesti maanomistajien elinkeinoja. Kirjoittaja perusteli mielipiteitään vahvasti omiin kokemuksiinsa nojaten, kuten seuraavasta sitaatista käy ilmi:

Allekirjoittanut - - toimi alueella maaseutuhallinnon tehtävissä runsaat 40 vuotta, joten uskon tuntevani alueen hieman paremmin kuin monet muut. - - Edellä mainituilla ja muutenkin virka-uran aikana tietoon tulleilla vastaavilla kokemuksilla askarruttaa rajaus arvokkaiksi alueiksi oikeudellisessa mielessä. VS7

Kirjoittaja kertoi tietämyksensä pohjautuvan pitkän ajan kokemuksiin alueesta työn ja elämisen kautta, mikä nosti esille tuttu–vieras-jänniteparin. Vaikka hän ei suoranaisesti kertonut kokemuk-
sistaan, viittasi hän kuitenkin niiden olemassaoloon ja painoarvoon. Erityisen mielenkiintoista
asetelmassa on se, miten kannanotossa välittyä ajatus kokemuksellisen tiedon synnystä paitsi pai-
kallisena asukkaana myös asiantuntijan roolissa. Kuten Bamberg ja Lehtonen (2012) viittaavat,
kokemuksellisuuden synty ei katso henkilön toimijuuteen. Kannanotossa korostuikin, miten hen-
kilö pitää kokemuksellista tietoaan erityisen vahvana juuri asiantuntijuuden vuoksi, ei siitä huoli-
matta. Kirjoittaja on mitä ilmeisimmin tulkinnut kokemuksiaan asiantuntijaroolin antamien läh-
tökohtien kautta, mutta samalla myös paikallisen asukkaan roolistaan. Tuloksena on syntynyt ko-
kemuksellista tietoa, jonka ei voi sanoa olevan vahvempaa, mutta näkökulmaltaan varsin rikasta.
Toinen mielenkiintoinen seikka kyseisessä kannanotossa on viittaus nykyasiantuntijoiden osaa-
miseen ja tietoon me–he-jänniteparin kautta. Vaikka kirjoittaja itse tukeutuu asiantuntijuuteensa,
hän ei ainakaan suoraan tunnusta maisemahankkeen suunnittelijoiden pätevyyttä ja osaamista.
Me–he-rajalinjan veto suunnittelijoiden ja paikallisten välille on tässä mielessä kyseisessä kan-
nanotossa erityisen kiinnostavaa; Sama kirjoittaja tulee sekä nojanneeksi omaan asiantuntijuus-
desta vahvistuneeseen kokemuksiinsa että kyseenalaistamaan nykyasiantuntijoiden tie-
don. Tämä antaa aihetta johtopäätökselle, jonka mukaan kirjoittaja antaa asiantuntijuutta suurem-
man arvon juuri paikallisen asukkaan roolissa syntyneelle kokemuksellisuudelle. Toisaalta kirjoit-
taja ei Lehtosen (2013, 50) linjan mukaisesti pidä asiantuntijatietoa vastakkaisena tietotyyppinä
omalle kokemuksellisuudelleen, vaan mitä ilmeisimmin on molempia asiantuntijan roolissa hyö-
dyntänyt.

Paitsi että hankkeella nähtiin olevan taloudellisesti haitallisia vaikutuksia tulevaisuudessa, sen
väitettiin kahdessa kannanotossa olevan myös perustuslain vastainen. Tätä perusteltiin maanomis-
tajien itsemääräämisoikeudella omistamistaan alueista, sillä niiden koettiin päätyvän maisema-
alueiksi ilman maanomistajien varsinaista suostumusta tai edes viranomaisten kanssa käytyä kes-
kustelua. Seuraavasta sitaatista käy ilmi, että perustuslakiin viitattaessa korostui myös ajallinen
ulottuvuus, jota korostavat paitsi Bäcklund (2007, 56–59) ikään kuin kokemuksiinsa ajalli-
sen kerrostumisen synnyssä myös Raivo ja Saarinen (Raivo 1999, 4–5; Saarinen & Raivo 2000,
6) maiseman tulkittamisessa ajallisen jatkumon kontekstissa. Perustuslain nähtiin siis suojelevan
paitsi yksityisoikeuksia myös ajallista jatkuvuutta.

*Näen vaikutukset perustuslaillisena ongelmana yksityisen omistamisen ja
niiden oikeuksien puolesta joita tässä kulttuuriympäristössä on vuosien ja*

Osa tulevaisuutta koskevan kehyksen kannanotoista oli myös hanketta kohtaan myönteisiä. Maisema-alueilla nähtiin olevan myönteisiä vaikutuksia sitä kautta, että maisemaa suojeltaisiin eikä alueilla rakennettaisi ylimitoitettusti. Hankkeen myötä arveltiin myös erilaisten kunnostustöiden maisema-alueilla lisääntyvän. Erityisesti erilaiset vesistöalueet mainittiin kunnostustarpeen kohteiksi. Seuraavan sitaatin mukaisesti hankkeen nähtiin tulevaisuudessakin turvaavan ”perinteiset ja elävät kylät”. Perinteikkyyks oli yksi käytetyimpiä sanoja, joilla maisemaa aineistossa kuvailtiin. Viitaten Raivon (1996, 1999) tutkimuksiin käsitteiden merkityksestä maisemaa kuvaillessa, tällä sanavalinnalla haluttiin luultavasti määritellä kielellisesti niitä merkityksiä, joita maisemasta kirjoittajille välittyy ja jotka koettiin arvokkaina. Perinteikkyyden uhkana pidettiin uutta teknologiaa esimerkiksi tuulimyllyjen muodossa.

Haluamme edelleen asua perinteisessä, elävässä kylässä. [Haluamme arvokkaaksi maisema-alueeksi] ennen kuin ympäristömme pilataan teknologialla ja maisemaan soveltumattomilla rakenteilla mm. tuulimyllyillä. KS4

Yksi eniten kannatusta saaneista väitteistä koski hankkeen maaseutua mahdollisesti autioittavaa ja ”pusikoittavaa” vaikutusta. Moni kirjoittaja arveli, että ulkopuolisten puuttuminen maisema-alueiden hoitoon ja niiden käyttöön laskisi maanomistajien mielenkiintoa huolehtia maisemista oma-aloitteisesti. Todellisuudessa maisema-alueiden päivitysinventointi ei ole varsinainen maisemanhoito-ohjelma.

Autiotiloja tällä menolla saadaan ja kaikki rapistuu ja muuttuu pusikoksi. KS5

Autioitumisen ohella myös maaseudun kehityksen pysähtymistä hankkeen myötä pidettiin varoitettavana uhkakuvana. Useat kirjoittajat huomauttivat, että vain kehittyvä, toimiva ja jatkuvuutta tukeva maisema voi pysyä arvokkaana. Myös tässä näkökulmassa tuli ilmi ajallisen jatkuvuuden tukeminen maisemassa ja siinä toimimisessa (ks. Bäcklund 2007, 56–59; Saarinen & Raivo 2000, 6) sekä pysähtymisen välttäminen. Toimivien maatilojen muistutettiin olevan kehi-

tyksen edellytys, eikä jatkuvuutta tulisi rikkoa. Osa piti hanketta jopa täysin tarpeettomana maaseudun jatkuvalle kehitykselle, jota tulisi tukea, kuten seuraava sitaatti osoittaa.

Täydennysinventointi on tarpeeton ja uhkaa maaseudun kehitystä joka aikojen saatossa on maiseman muokannut ja tämä kehitys toivottavasti jatkuu. VS12

Seuraava sitaatti edustaa samansuuntaista ajatusta, mutta sen välityksellä painottuu ajatus paikallisten ja maanomistajien näkemysten polkeminen. Kirjoittaja näkee maisemaehdotuksen edustavan ”virkamiestason näkemystä”, jonka hyväksymisen jälkeen ajatus oikeanlaisesta maisemasta ”betonoituisi”. Toisin sanoen kirjoittaja ei koe, että kokemuksellisuutta asiantuntijapiirin ulkopuolelta olisi suunnittelussa hyödynnetty.

Viljelymaisema ehdotuksen uhkana pidämme sitä, että suunnitelma ”betonoi” maankäytön virkamies tason näkemykseen siitä, miltä maiseman kuuluisi näyttää. VS22

Osa kritiikistä hankkeen tulevia vaikutuksia koskien pohjasi aiemmin toteutettuihin suojeleohjelmiin, jotka oli maanomistajien näkökulmasta koettu varsin rajoittaviksi. Edelliset suojeleohjelmat oli koettu osittain niin epäonnistuneiksi (ks. esim. Oksanen 2003), ettei uusiin hankkeisiin enää periaatteesta haluttu ryhtyä, olivatpa ne kummoisia tahansa. Vastustus maisemaehdotusta kohtaan oli siten jossain määrin myös periaatekysymys, eikä sinällään koskenut sen varsinaista sisältöä. Entisten kokemusten esiintuominen havainnollistaa kokemuksellisen tiedon määrittelyssä keskeistä omien kokemusten roolia (ks. esim. Faehnle 2014; Bäcklund 2007). Seuraava sitaatti edustaa tällaista näkemystä, jossa aiempien suojeletoimenpiteiden nähtiin olleen tilalle haitaksi, eikä uusia haluttu enää tukea:

Tilan tulevaisuus on jo vaarannettu ja pilattu aiemmilla suojeletoimenpiteillä. KS6

4.2.2 Argumentointi maiseman arvon ja merkittävyyden kehityksessä

Maiseman arvoon ja merkittävyyteen liittyvän kehityksen sisällä tuotiin laajemmin esiin erilaisia maiseman arvoon vaikuttavia asioita. Kehityksen sisällä punnittiin maiseman arvokkuutta ja sopivuutta valtakunnallisesti arvokkaaksi maisema-alueeksi. Kirjoittajat vertailivat jonkin verran alueita keskenään, mutta tyytyivät pääosin tukemaan väitettä joko alueen arvokkuudesta ja päinvastoin (taulukko 2). Osa halusi myös vain tukea alueen valintaa, koska koki sen merkittävänä. Jotkut

perustelivat sellaisten alueiden arvokkuutta, jotka olivat jääneet ehdotuksen ulkopuolelle. Kannanotoista kolmasosa (22/67 eli 33 %) liittyi tähän kehykseen.

TAULUKKO 2. Väitteet maiseman arvon ja merkityksen kehyksessä

Väite	kpl
Ehdotettu maisema-alue on arvokas.	10
Ehdotettu maisema-alue ei ole arvokas.	9
Kannatan alueen valintaa.	3
Yhteensä	22

Maiseman arvoon ja merkittävyyteen liittyvä kehys sisältää eniten kannanottoja, jotka pyrkivät vakuuttamaan maiseman olevan arvokas. Monissa kirjoituksissa, joissa jonkin alueen valintaa tuettiin, pyrittiin pääasiassa luettelemaan ja painottamaan alueen arvokkuutta. Tällaisissa kannanotoissa käytettiin laajasti kuvailevaa sanastoa. Kuvailemisessa käytetyistä sanoista (jylhä, hurmaava jne.) välittyi, että maisemaa pidettiin arvossa. Kielen rooli kokemuksellisuuden kuvailussa ja välittämisessä näyttää myös maisemiin liittyen olevan merkittävää, kuten Bäcklund (2007, 57) ja Tani (1995, 1) ovat kaupunkikonteksteissa osoittaneet.

Mielestäni ehdotukseen tulisi lisätä hurmaava tie maisemineen - -. VS16

Muutamassa kannanotossa tuotiin esille maiseman merkittävyyttä historiallisesti. Eräs kirjoittaja vetosi ikään kuin auktoriteettiin mainitessaan veneilijöiden yleisesti tunteman ”legendan”, jonka mukaan kyseessä olevaa maisemaa on pidetty merkittävänä jo kauan sitten.

Legendaarinen kilpapurjehtija, Suomen ulkoministeri Henrik Ramsay jo aikoinaan piti sitä Suomen hienoimpana merenselkänä. VS3

Kirjoittaja myös siteeraa muutaman rivin Ramsayn kirjoittamasta, veneilijöiden keskuudessa tunnetusta teoksesta, jossa Airistoa kuvaillaan unohtumattomaksi maisemaksi. Näin kirjoittaja tulee tukeutuneeksi taiteeseen. Tämä havainnollistaa maisematieteellistä tulkintaa, jossa historialliset kerrostumat nähdään oleellisena osana maiseman rakentumista (ks. esim. Raivo 1999; Saarinen

& Raivo 2000; Linkola 2013). Legendoihin tukeutuminen voidaan tulkita siten, että historian nähtiin tukevan maiseman arvokkuutta ja olevan ikään kuin todiste siitä, että maisemaa on arvostettu myös aiemmin. Legendojen kautta syntyy myös side nykyhetken ja historian välille. Tarinoiden korostaminen vahvistaa myös Saarisen ja Raivon (2000, 6) huomiota kertomusten yhteyksistä maiseman tulkintaan. Tarinoiden avulla on saatu kuljetettua ajan mukana maisemaan liittyvää kerrottavuutta, joka muuten olisi jäänyt vaan hetkelliseksi kokemuksellisuudeksi.

Monissa Varsinais-Suomen aluetta koskevissa kannanotoissa tuotiin esille laivaliikenteen vaikutukset rantamaisemiin ja saariston hyvinvointi. Maisema-alueen ajateltiin olevan saaristolle ja sen risteilymatkoille uudenlainen vetonaula, joka lisäisi entisestään saariston liikennettä, joka jo nyt aiheuttaa esimerkiksi rantaviivan eroosiota. Vaikka laivaliikennettä pidettiin eräänlaisena todisteenä merkittävästä maisemasta, jonka risteilymatkustajat haluavat nähdä, nähtiin sen myös rappeuttavan maiseman arvokkuutta eroosion kautta. Tästä johtuen ranta-alueet eivät enää edusta ns. perinnebiotooppia, joka nähtiin perinteisenä, arvokkaana. Arvokkuuden jännite nousi esille, kun risteilymatkustajien määrän nähtiin toisaalta olevan paitsi todiste maiseman arvokkuudesta myös maiseman tuhoaja. Perinteikkyyden mainitseminen taas vahvistaa Raivon (1999, 1) määrittelyä, jonka mukaan maiseman käsitteellä luonnehditaan usein nimenomaan perinteistä maaseutua. Myös merimetsojen aiheuttamat maisemalliset muutokset nähtiin maiseman arvoa heikentävinä, sillä merimetsot tuhoavat kasvillisuutta.

Merimaisemaa Rajakarista Ominaisten aukolle ei voida tänä päivänä enää luokitella arvokkaaksi maisema-alueeksi, koska alueen rannat ovat nykymuotoisen kauppamerenkulun laivaliikenteen raiskaamat. Ominaisten aukon maisema-arvoa laskee merkittävästi myös Stora- ja Lilla Äggskärin merimetsöyhdyskunta, joka on tuhonnut saarten kasvillisuuden. VS11

Merimetsosaarekkeiden tavoin myös tuulimyllyjen nähtiin laskevan alueen maisema-arvoa. Joissain kannanotoissa oli nähty tilaisuus vastustaa tuulivoimalasuunnitelmia yleisesti. Niiden perusteltiin pilaavan mahdollisesti valtakunnallisesti arvokkaaksi maisema-alueeksi rajattavan maiseman. Myös muut suuret rakennushankkeet, kuten isot sähkölinjat ja sillat, nähtiin maiseman arvoa alentavina. Merimetsoja ja suuria rakennushankkeita yhdistää kaikkia niiden uutuus. Niitä ei ole perinteisesti ollut, ainakaan samassa mittakaavassa. Kuten seuraavassa sitaatissa todetaan, kannanotoissa haluttiin pitkälti säilyttää nykyistä maisemaa. Tämän ei kuitenkaan ajateltu olevan ristiriidassa maiseman jatkuvan muutoksen kanssa, jonka puolesta argumentoitiin maaseudun tulevaisuuden kehityksessä. Kannanottojen perusteella voisikin sanoa, että muutoksia maisemassa ei

sinänsä vastustettu, kunhan ne eivät olisi liian suuria taikka ristiriidassa paikallisten mielipiteiden kanssa. Tämä huomio tukee esimerkiksi Lehtomäen ja Paloniemen (2016) väitteitä kokemuksellisen tiedon suunnittelun hyväksyttävyyttä lisäävistä vaikutuksista.

Tuulivoimalarakentaminen tulisi olemaan mielestämme voimakkaassa ristiriidassa valtakunnallisesti arvokkaan maisema-alueen ja kulttuurimaisemien säilymistä kohtaan ja meneillään olevaa laajentumispäivityksen pyrkimyksiä kohtaan. KS25

Maiseman merkittävyyttä tarkastellessa sen muuttumattomuutta pitkän ajan kuluessa pidettiin ylipäätään tärkeänä ja myönteisenä asiana. Arvokkuuden jännitepari oli siten kehyksessä varsin keskeinen. Myös tässä nousi esille kielen rooli. Ajatus muuttumattomuudesta kiteytyy edellisessä ja seuraavassa sitaatissa kirjoittajien valintaan käyttää termejä ”säilyminen” ja ”säilyä”, joka jo itsessään merkitsevät myönteistä pysyvyyttä muutoksen keskellä. Maiseman säilymistä koskien etenkin se sai kiitosta, ettei merelle näkyviä rakennuksia ole saaristoon ajan saatossa juurikaan rakennettu.

On hienoa, että näkymä on säilynyt miltei samanlaisena. VS3

Kehyksessä korostui taajama–haja-asutusalue–jännitepari. Maaseutumaiset alueet saivat ehdotuksessa eniten kannatusta, ja erään taajamavaikutteisen alueen valitsemista ehdotukseen moitittiin kovin sanoin. Ehdotetussa maisemassa näkyy esimerkiksi moottoritie. Ylipäätään suuria rakennettuja kohteita ei mielletty arvokkaalle maisemalle sopiviksi. Luonnonkauneutta pidettiin arvossa ja sen arvon epäiltiin jopa nousevan tulevaisuudessa. Luonnonkauneuden korostaminen havainnollistaa Raivon (1999, 1) maisema-käsitteen määrittelyä, jossa koskematonta luontoa pidetään jossain yhteyksissä maiseman synonyyminä. Luonnonkauneuden arvoa korostamalla pyrittiin erityisesti osoittamaan, että vastaavasti taajamavaikutteinen maisema ei ole arvokasta. Luonnonkauneutta käytettiin perusteena myös itsessään eikä sen arvokkuutta oikeastaan useimmiten edes pyritti perustelemaan, kuten seuraavien sitaattien toteava sävy osoittaa:

Taajamavaikutteisista aluetta ei voida pitää valtakunnallisesti merkittävänä maisema-alueena. VS18

Valtakunnallisten arvokkaiden maisema-alueiden, kuten hiljaisten alueiden merkitys tulee korostumaan tulevaisuudessa kaupungistumisen edetessä. VS21

Joissakin kannanotoissa alueiden arvoa oli pohdittu hyvinkin laajasta näkökulmasta. Esille nostettiin usein rikas historiallinen ulottuvuus ja biologinen monimuotoisuus maiseman arvon lisäjinä. Monet viittasivat myös taiteeseen alueen arvoa perustellessaan. Jotkut perustelivat maiseman arvoa sillä, että paikalla on asuttu pitkään. Sukupolvelta toiselle kerrottuja tarinoita nostettiin esille, mikä havainnollistaa Saarisen ja Raivon (2000, 6) määrittelyä kertomusten vaikutuksesta maiseman merkitysten synnyssä. Vaikka sukupolvikertomukset koskevatkin samaa paikkaa, jossa nykyiset asukkaat asuvat, on paikka silti väistämättä aina hieman toisenlainen. Kuuleman perusteella ja sukutarinoiden voimalla syntyikin paljon vahvaa, jopa hieman mystissävytteistä tietoa, joka edelleen vahvistaa paikan identiteettiä asukkaiden ajatuksissa. Tällaiseen kokemuksellisuuden viittaaminen vahvistaa myös Bäcklundin (2007, 58) näkemystä siitä, miten kokemukselliseen tiedon syntyyn vaikuttaa myös pelkän kuuleman perusteella syntyvät paikkakokemukset. Tämänkaltaista kokemuksellista tietoa on haasteellista muuttaa suunnittelutiedoksi, sillä alueen koettu arvo ei välttämättä vastaa hankkeiden erilaisin mittarein mitattua arvoa.

Alueen maisemia on ihailtu kautta aikojen - - samoissa maisemissa filmattiin aikoinaan myös SF-elokuvia. VS21

Merkittäviksi maiseman arvoa nostaviksi tekijöiksi mainittiin muun ohella varsin yksittäisiä asioita. Tämä korostui esimerkiksi aiemmin esille nousseessa kannanotossa, jossa kirjoittaja perusteli oman tilansa poistamista ehdotuksesta sillä, että hän on rakentanut rantasaunan, joka ei edusta perinteistä tyyliä. Kannanotosta välittyi, että arvokkaaksi koettiin etenkin perinteiset maisemäkäsitykset. Tämänkaltaisissa perusteluissa näkyi myös Bäcklundin (2007, 56–59) esille nostama kokemusten henkilökohtaisuus ja tiedon ilmeneminen erilaisina käsityksinä asioista ja niiden merkityksistä. Seuraavassa sitaatissa kirjoittaja kokee yksittäisen kalasääsken pesäpuun maisemaa hallitsevana ja sen arvoa niin paljon nostavana tekijänä, että hänen mukaansa alue, jolla puu sijaitsee, tulisi lisätä mukaan ehdotukseen. Kannanottoja on siis omien havaintojensa pohjalta tulkinnut alueen arvokkaaksi niiden tietojen valossa, joita hänellä on ollut. Juuri näin Bäcklund (2007) ja Faehnle (2014) kuvaavat kokemuksellisen tiedon syntyä ottaen huomioon, että tulkinta on vielä jalostunut kannanotoksi eli aktiiviseksi osallistumiseksi.

Tilani länsilaidalla sijaitsee iso mänty jossa pesii kalasääksi. Tämä puu jo itsessään hallitsee maisemaa. KS14

Alueen merkittävyyden kehykseen sisältyi myös ehdotusta sellaisenaan tukevia kannanottoja. Tällaisista kannanotoista toiset olivat seuraavan sitaatin tapaan varsin lyhyitä ja toteavia, toiset

taas pitkiä ja polveilevia. Yhteistä niille oli, ettei hankkeella nähty olevan haitallisia vaikutuksia, ja vaikutuksia ylipäättään nähtiin olevan melko vähän.

Viljelymaisemien rajat sopivat minulle. KS16

Maiseman arvoa nostaviksi asioiksi mainittiin myös alueen monipuolisuus. Erityisesti jylhät, korkeuseroiltaan vaihtelevat maastonmuodot ja erilaiset luontokohteet mainittiin. Kuten Raivo (1997a, 198–199) osoittaa, visuaalisuus korostui maisemasta puhuttaessa. Visuaalisen rikkauden rinnalla nähtiin maisema-alueella aktiivisesti tapahtuvan viljelyn ja asumisen nostavan maiseman arvoa. Lähinnä saaristoalueella nostettiin esille, että vähempi uudisrakentaminen asumistarkoituksessa on maisemalle hyväksi. Tässä mielessä aktiivisuuden ja passiivisuuden jännitepari näytettyi kysymyksenä siitä, millaisella toiminnalla maisemat pysyvät arvokkaina. Maiseman arvoon ja merkityksiin liittyvissä mielipiteissä havainnollistui selkeimmin Bäcklundin (2007, 59) ajatus kokemuksellisen tiedon kokemisesta ja elämisestä todeksi omassa arjessa. Jotkut perusteluista olivat henkilökohtaisesti merkittäviä, mutta laajemmassa mittakaavassa marginaalisia näkökohtia. Silti niiden kokemuksellista alkuperää ei voida kiistää.

4.2.3 Argumentointi rajausten kehyksessä

Rajausten kehyksessä keskusteltiin maisema-alueiden rajauksista. Osa kirjoittajista piti niitä varsin mielivaltaisina. Suurinta harmia aiheuttikin se, ettei maanomistajia oltu heidän mukaansa kuultu mahdollisten rajausten vaihtoehtoista. Yksi toistuvimmista väitteistä liittyi myös tähän kehykseen: 19/67 (28 %) kannanotoista tuki kunkin kirjoittajan omassa omistuksessa olevan kiinteistön poistamista ehdotuksesta. Yhdessäkään kannanotossa ei suoraan esitetty ehdotuksesta kokonaan poistettavaksi sellaista aluetta, joka ei edes osittain ollut kirjoittajan omassa omistuksessa. Muut väitteet kehyksessä liittyivät suurimmaksi osaksi alueiden laajentamiseen ja rajausten selkeyteen (taulukko 3). Monessa kirjoituksessa nostettiin esille, että talousmetsää ei tulisi ollenkaan rajata arvokkaaksi maisema-alueeksi, sillä tuolloin rajoitetaan liiaksi maanomistajan tulonhankkimismahdollisuuksia. Talousmetsän ei myöskään katsottu olevan alueena maisemallisesti arvokas.

Rajausten kehyksessä ei ollut yhtään väitettä, jossa puolustettaisiin varsinaista rajausta. Kukaan ei kehyksessä siis perustellut väitettä ”Kannatan alueen *rajausta*”. Tämä ei tarkoita, etteikö ra-

jauksiin oltaisi sinänsä oltu ollenkaan tyytyväisiä, vaan alueiden valintoja kannattaneet perustelivat väitettään yleensä maiseman arvon ja merkityksen kehyksessä. Rajaus itsessään ei siten ollut sellainen yksityiskohta, joka olisi herättänyt puolustusta, vaan tämän teki alueen valinta laajemmassa näkökulmassa. Maisema siis nähtiin useimmiten samaan aikaan useassa kontekstissa, kuten Raivo (1997a, 1997b, 1999) on maisemankokemista kuvaillut.

TAULUKKO 3. Väitteet rajausten kehyksessä

Väite	kpl
Kiinteistöni on poistettava ehdotuksesta.	19
Maisema-alueet eivät saa sisältää talousmetsiä.	2
Alueen tulisi olla laajempi.	3
Rajaukset ovat mielivaltaisia.	2
Alueet tulisi rajata selkeämmin, esim. teihin.	3
Alue X tulisi lisätä ehdotukseen.	2
Yhteensä	31

Joidenkin maanomistajien kiinteistöjä on rajattu ehdotukseen vain osittain, ja tämä koettiin hankalaksi. Metsäpalstalla olisi esimerkiksi vaikeampaa suorittaa hakkuuta, mikäli osa metsäalasta olisi maisema-aluetta ja osa ei. Myös mahdolliset suoja-alueet varsinaisen maisema-alueen lisäksi puhuttivat, sillä niistä ei ehdotuksessa ollut mainintaa. Monet kannanottajat epäilivät, että maisema-alueille asetettaisiin jossain vaiheessa suoja-alueet, joiden myötä mahdollisten rajoitusten piiriin kuuluvat alueet laajentuisivat entisestään. Tässä mielessä ehdotuksessa esiteltyjen rajausten lopullisuuteen ei luotettu, mikä lisäsi epävarmuus-varmuus-jännitettä. Maisema-aluestatuksesta puhuttiin ”rajoitteena”, joka sirpaloittaa metsätontteja:

- - metsäpalstojen pitää säilyä yhtenäisenä ilman ylimääräisiä rajoitteita.
VS6

Epävarmuuteen liittyi myös rajausten näkeminen paikoitellen mielivaltaisesti tehtyinä. Niiden ei nähty perustuvan mihinkään tiettyihin perusteisiin, kuten seuraavat sitaatit osoittavat. Moni kannanottaja vaikutti tässä suhteessa perehtyneen inventoinnin taustamateriaaleihin, mikä osaltaan kertoo aktiivisuudesta, jota Bäcklund (2007, 59) kokemuksellisen tiedon tunnistamisessa painottaa. Alueiden haluttiin rajautuvan selkeämpiin maamerkkeihin, kuten teihin, jokiin ja peltorajoihin. Tämä tarkoittaisi tosiasiaassa useimmiten alueiden laajentamista. Alustavat rajaukset oli koettu paikoin epämääräisiksi, minkä nähtiin aiheuttavan epävarmuutta ja hankkeen vastustusta.

Kartoista ei voi päätellä, mitä tiloja rajaukset tulevat koskemaan. Se synnyttää epäluuloja - - . KS39

Ominaisten aukolla ovat alueen rajaukset tehty mielivaltaisesti ilman luonto- ja maisema-arvoihin perustuvaa arviointia. Maisemat ovat rajauksen ulkopuolella täysin verrattavissa rajattuun alueeseen - - . VS11

Monissa kannanotoissa rajauksia haluttiin yleisesti ottaen laajentaa ja näin tukea yleistä etua. Maisema-alueen tiukaksi koettujen rajojen nähtiin jättävän ulkopuolelle jotain oleellista ja arvokasta. Useimmiten laajentamista perusteltiin yksinkertaisesti sillä, että maisema on laaja kokonaisuus, jota ei voi rajata kovin pieniin alueisiin ja näkymiin. Maiseman käsittämällä laajana kokonaisuutena on myös maisematieteen tutkimuksessa ja itse maisemainventointienkin synnyssä pitkät perinteet (ks. esim. Granö 1930; Tarjanne 2015). Kannanottajien ajatukset pitkälti yhdistyivät tähän perinteeseen:

Toiveena olisi, että Päijänne suurena ja karulla tavallaan ainutlaatuisena järvenä noteerattaisiin laajemminkin maisemakokonaisuutena. KS1

Osa rajausten kehityksen kannanotoista oli myös tiettyssä mielessä myönteisiä hanketta kohtaan, vaikka rajauksia samalla myös arvosteltiin. Tällaisten kannanottojen kirjoittajat pyrkivät laajentamaan ehdotettuja ja myös lisäämään kokonaan uusia maisema-alueita. Useimmiten kirjoittajat, jotka halusivat lisätä ehdotukseen jonkin uuden alueen, kuvailivat sitä omien kokemustensa pohjalta hyvin arvokkaaksi ja merkittäväksi. Tällaisiksi kokemuksiksi mainittiin esimerkiksi alueen koettu virkistysarvo. Virkistyslementteihin viittaaminen vahvistaa Valkosen (2007, 29) käsitystä siitä, miten toiminnallisuudella on keskeinen merkitys paikoille annettavien merkitysten synnyssä: Sellaiset metsäalueet koettiin arvokkaiksi, joilla voi esimerkiksi retkeillä ja siten rentoutua. Tätä kautta paikkoihin ja maisemiin myös liitettiin erilaisia merkityksiä. Juuri tällainen prosessi synnyttää Karjalaisen (1983, 224) mukaan merkityksellisiä ja samalla arvokkaita paikkoja. Seuraava

sitaatti on ote kannanotosta, jossa lueteltiin erityisen paljon erään kylän maisemaan liittyviä merkityksiä.

Mielestämme Ilosjoki on perinteistä ja elävää maaseutumaista ympäristöä. Täällä on asutusta edelleen, pellot ovat viljelyksessä, mutta löytyy myös erilaisia ja arvokkaita luontokohteita. - - Maisemallisesti maasto on vaihtelevaa ja korkeuserot ovat suuria. Myös historiallisesti tärkeitä paikkoja on Ilosjoen kylän alueella. KS4

Leino ja Peltomaa (2009) nostavat Kirkkojärven tapausta tutkittaessa esille, miten ongelmallista on kokemuksellista tietoa leimaava epävarmuus. Tämä epävarmuus näkyy maanomistajien mielestä kuitenkin suunnittelijoiden ja ympäristöhallinnon puolelta kumpuavana, sillä maanomistajat eivät selkeästi tunnista epävarmuutta omiin kokemuksiinsa perustuvien tietojen käytössä alueiden suunnittelussa. Jollain tapaa tällainen tieto nähtiin kannanotoissa jopa hankkeen kannalta välttämättömänä hyödyntää. Monista kannanotoissa välittyikin ajatus, että maanomistajien kuuluisi tehdä rajaukset maisema-alueista. Asiantuntijoilla ei ulkopuolisina nähty olevan parhainta tietoa alueiden muodostamiseen. Jänniteparit epävarmuuteen, ryhmittelyyn ja alueiden tuttuuteen liittyen kietoutuvatkin yhteen kysymyksen ollessa siitä, kenen tulisi osallistua maisema-alueiden suunnitteluun ja miksi.

Myös Bäcklund (2002, 148) tuo esille, miten kokemuksellista tietoa voi olla vaikea muuntaa suunnittelutiedoksi. Maanomistajat näyttävät alueiden rajausten kohdalla kuitenkin kokevan toisin. On toisaalta ymmärrettävää, että maanomistajat kokevat tietonsa suunnittelunkin kannalta arvokkaiksi, sillä erityisesti alueiden rajaamisessa olisi suhteellisen helppo huomioida maanomistajien ajatuksia. Kyse on rajausten tekemisen kohdalla varsin konkreettisesta asiasta, jonka kohdalla mielipide ja ehdotus olisi helppo esittää esimerkiksi Bambergin (2012) ehdottamin verkkopohjaisin paikkatietokyselyin.

4.2.4 Argumentointi talouden kehyksessä

Taloudellisella näkökulmalla tuettiin useimmiten mielipidettä sellaisissa kannanotoissa, joissa muuten puhuttiin pääasiassa muiden kehysten sisällä. Talouden tematiikalla tyypillisesti siis täydennettiin väitteen perusteluita. Talouden kehukseen liittyi kehyksistä vähiten kannanottoja (17/67 eli 25 %). Kuitenkin joka neljäs kannanotto kosketti näkökulmaa eli talous oli varsin selkeä teema. Taloudellisen tappion ohella kehyksessä puhuttiin korvauksista, työllisyysvaikutuksista ja

hankkeesta aiheutuvista kuluista alueilla (taulukko 4).

TAULUKKO 4. Väitteet talouden kehityksessä

Väite	kpl
Hanke aiheuttaa taloudellista tappiota tulevaisuudessa rajoittamalla mm. maa- ja metsätaloustoimintaa.	4
Mahdollisista rajoituksista on saatava korvaus.	7
Hanke on tarpeeton, koska se on taloudellisesti haitallinen.	2
Arvio hankkeen työllisyysvaikutuksista on liian myönteinen.	1
Infrastruktuurin kulut on jaettava oikeudenmukaisesti.	2
Maisemat säilyvät parhaiten turvaamalla elinkeinotoiminta.	1
Yhteensä	17

Monessa kirjoituksessa vaadittiin, että hanke ei saa rajoittaa maa- ja metsätaloustoimintaa, minkä yhteydessä taloudellisista näkökohdista kumpuava epävarmuus–varmuus-jännite nousi esille. Inventoinnin nähtiin aiheuttavan vakavaa taloudellista tappiota niille tiloille, jotka alueeseen kuuluisivat. Taloudellista epävarmuutta aiheutti erityisesti se seikka, ettei varsinaisista vaikutuksista ja rajoituksista ollut yksiselitteistä varmuutta eikä maanomistajiin ollut oltu suoraan yhteydessä viranomaisten suunnalta. Maisema-aluestatuksesta koettiin tulevan ongelmia myös alueen arvon alenemisen kautta. Varsinkin vastikään kiinteistön ostaneiden keskuudessa nousi esille, että maisemahanke on jotakin sellaista, josta he eivät ostohetkellä voineet olla tietoisia ja joka nyt tulisi laskemaan tilan arvoa. Seuraavassa sitaatissa kiteytyy huoli taloudellisista vaikutuksista ja välittyy, miten kokemus keskusteluyhteyden puutteesta maanomistajien ja suunnittelijoiden välillä osaltaan lisäsi epävarmuutta asian suhteen:

Pelkästään maatalousmaaksi katsottavan maan arvolla ei sinänsä olisi enää juuri odotusarvoa, sen sijaan ehkä tulevaisuudessa potentiaalisella rakennusmaalla on. Tällöin siis pelkällä hallinnollisella päätöksellä, ilman asianosaisten minkäänlaista myötävaikutusta, voitaisiin toisen maatilan arvo, ja myös vakuusarvo ”jäädättää” ja samalla myös ehkäistä kyseisen

tilan mahdollisuuksia parantaa elinkelpoisuuttaan, esimerkiksi juuri luomalla tilalle jotain muuta kuin ns. perinteisiä maaseutuelinkeinoja. VS5

Monet kirjoittajat vaativatkin, että mahdollisista rajoitteista, joista voi olla maanomistajille taloudellista haittaa, tulee saada hakea korvauksia. Näistä korvauksista toivottiin etukäteen jonkinlaista listausta, johon voisi korvausvaateissa tukeutua.

Jos kuitenkin tällaisia määräyksiä tulee voimaan, niin siitä pitää saada täysi korvaus, jos se rajoittaa esim. rakentamista ja maankäyttöä. VS8

Hanke nähtiin tarpeettomana, koska se saattaisi olla maanomistajille taloudellisesti haitallinen. Erityisesti metsätilojen maisemastatus aiheutti suurta taloudellista huolta. Hakkuita epäiltiin rajoitettavan, sillä muuttaahan hakkuu alueen maisemaa. Monen kannanoton mukaan maisemien suojelemiseksi riittäisi, että turvattaisiin alueille mahdollisuus harjoittaa taloudellisesti kannattavaa maa- ja metsätaloutta. Metsätaloutta pidettiin perinteisenä maaseudulla asuvien elinehtona. Näin myös taloudellisessa näkökulmassa välittyi aiemmin mainitun jatkuvuuden arvostamisen tematiikka (ks. Bäcklund 2007, 56–59; Saarinen & Raivo 2000, 6).

Metsä olisi elinehto, maanviljely ei täällä elätä. KS5

Huoli taloudellisesta tappiosta hankkeen takia kumpusi osittain myös kokemuksista edellisten suojeeluohjelmien kohdalla. Tällaiseksi mainittiin etenkin rantojensuojeluohjelma Keski-Suomen alueella. Uuden ympäristöön liittyvän hankkeen myötä, riippumatta juurikaan sen sisällöstä, taloudellisten hankaluuksien pelättiin jatkuvan ja syventyvän, mikä saattaisi johtaa ongelmiin elinkeinon jatkamisessa.

Rantojensuojeluohjelman kautta tilan elinkeino- ja yritystoiminnalle aiheutui jo mittavat vahingot ja tulonmenetykset. KS28

Hankkeen nähtiin vaikuttavan myös työllisyyteen. Vaikutuksia erityisesti matkailuelinkeinoon pohdittiin monesta näkökulmasta. Maisema-alueiden sekä toivottiin että pelättiin houkuttelevan retkeilijöitä. Toisaalta vaikutuksia työllisyyteen väitettiin olevan tutkittu liian yksipuolisesti. Arvioinnin todettiin antavan liian myönteisen kuvan maisema-aluestatuksen vaikutuksista.

Esimerkkinä vaikutusarvioinnin yksipuolisuudesta on se, että kotitalouk-

sille aiheutuvien taloudellisten vaikutusten on arvioitu olevan vain positiivisia, koska matkailuelinkeinon mahdollinen kehittyminen lisää työllisyyttä. Huomiotta on samalla jätetty, että jonkin muun elinkeinohankkeen estyminen voi huomattavasti merkittävämmällä tavalla samanaikaisesti heikentää työllisyyttä. - - maisema-alueilla saattaa olla myös merkittävä kielteinen vaikutus elinkeinotoiminnan edellytyksiin ja työllisyyteen. VS18

Taloudellista tappiota nähtiin syntyvän myös sitä kautta, että maisema-alue lisäisi matkailua mikä taas osaltaan lisäisi infrastruktuurin kulumista alueella. Tästä aiheutuvien kulujen kattamisesta haluttiin keskustella lisää suunnittelijoiden kanssa. Kulujen ei katsottu kuuluvan alueen asukkaille tai tieyhtiöille. Etäisyyden jännitteen kautta katsottuna kulujen katsottiin siten kyllä syntyvän ”täällä maisema-alueella”, mutta päätös maisema-alueesta on tehty ”siellä muualla”, jolloin niiden kattaminen paikallisesti koettiin kohtuuttomaksi. Tällaisissa mielipiteissä nähtiin maisema-status sinänsä kuitenkin myönteisenä.

Arvokkaan maisema-alueen yhteisestä käytöstä on kohtuutonta jättää rasi-tetta alueen ihmisille. KS12

Talouden kehityksen perusteluita yhdistää ajatus hankkeen vaikutuksista yksityistalouden kestävyteen ja sitä kautta maisemankin hyvinvointiin. Maisemien perusteltiin säilyvän parhaiten, jos turvataan mahdollisuus erilaisten maaseudun elinkeinojen ylläpitämiseen. Suhde maisemaan näyttäytyi taloudellisista näkökohdista erityisen arkipäiväiseltä. Havainto vahvistaa Oksasen (2003, 19) ajatusta arkisuudesta maisemasuhteen synnyn olennaisena osana. Saman havainnon voidaan nähdä tukevan myös Karjalaisen (1986, 143–144) määrittelyä maiseman toimimisesta arjen taustana. Maisema näyttäytyy siis keskeisessä osassa arkipäiväämme häivyttymään samaan aikaan ikään kuin näkyvistä arjen taakse.

4.2.5 Argumentointi hankkeen menettelytapojen kritiikin kehityksessä

Lähes puolet kannanotoista (31/67 eli 46 %) antoi kritiikkiä hankkeen menettelytavoille. Suurin osa kritiikistä koski maanomistajien kuulemista ja osallistamista sekä hankkeen tosiasiallisia vaikutuksia (taulukko 5). Hanketta saatettiin kritisoida riippumatta siitä, kannattiko kirjoittaja ehdotuksen etenemistä vai ei. Kritiikkiä hankkeen menettelytavoille annettiin usein muuhun, esimerkiksi rajausten kehitykseen, liittyvän palautteen ohella.

TAULUKKO 5. Väitteet hankkeen menettelytapojen kritiikin kehyksessä

Väite	kpl
Hankkeen tosiasiallisia vaikutuksia ei ole huomioitu.	7
Maanomistajia tulisi kuulla henkilökohtaisesti ennen rajauksia.	2
Ulkopuolinen taho ei voi päättää paikallisista alueista.	4
Nykyinen suojelu on riittävää.	1
Kannanoton jättäminen on merkityksetöntä.	1
Hankkeen on perustuttava vapaaehtoisuuteen.	4
Hanke on toteutettu kuulematta maanomistajia.	11
Liiallinen suojelu on maisemalle haitallista.	1
Yhteensä	31

Hankkeen tosiasialliset vaikutukset herättivät suurta epävarmuutta, ja niiden selvittäminen nähtiin puutteellisena. Huolena oli myös, että rajojen vahvistamisen jälkeen käy ilmi erinäisiä velvoittavia ja rajoittavia asioita, joihin maisema-aluestatus sitoo etenkin maanomistajia. Monet toivoivat, että kaikista velvollisuuksista ja rajoituksista lähetettäisiin maanomistajille kirjallinen ilmoitus ennen lopullista päätöstä. Moni maanomistaja esitti tämän myös vaatimuksena ennen suostumistaan omien maidensa mukaanottamiseen.

Hankkeen nähtiin asettavan maanomistajat kyseenalaisesti eriarvoiseen asemaan ja yhdenvertaisuutta peräänkuulutettiin. Esimerkiksi ostaessaan tilan maanomistaja ei ole voinut olla tietoinen, että alueelle tulisi jonkinlaisia rajoituksia, jotka saattaisivat suurestikin vaikuttaa maanomistajan mahdollisuuksiin harjoittaa valittua elinkeinotoimintaa. Kannanotoissa tuotiin esille, että maisema-alueinventointia ei pohdittu tarpeeksi laajasti kaikista eri näkökulmista, erityisesti sen vaikutuksista maanomistajiin. Tällaisissa kannanotoissa ei noussut esille, että kyseessä on päivitys-inventointi, eikä suuria muutoksia edellisen inventoinnin vaikutuksiin ole todennäköisesti luvassa.

Toisaalta kirjoituksissa painotettiin, että vaikkei vaikutuksia nyt olisikaan, niitä saatettaisiin tulevaisuudessa jollain tavalla alueisiin liittää. Kuten seuraavasta sitaatista käy ilmi, sidottiin maanomistajat vahvasti osaksi alueiden tulevaisuutta ja kehitystä. Ylipäätään maanomistajuuden tai asumisen kautta syntyneen paikallisuuden saattoi löytää kritisoivien kannanottojen perusteluiden taustalta, jos ei suoraan niin implisiittisenä. Paikallisuutta voikin aineiston valossa pitää paitsi paikan merkitykselliseksi (ks. Karjalainen 1986, 143–144; Forss 2007, 78) ja siten puolustamisen arvoiseksi kokemisen myös kirjoittajan auktoriteetin vahvistamisen kannalta tärkeänä osatekijänä.

[Maisema-alueita koskevassa] Muistiossa ei lainkaan ole otettu huomioon inventoinnin tosiasiallista vaikutusta alueiden tulevaan kehitykseen ja maanomistajien yhdenvertaiseen kohteluun - - - inventoinnin tosiasiallisia vaikutuksia tulee tarkastella hyvinkin laajasti, ei pelkästään maisema-arvojen kannalta. VS5

Maanomistajien mielipiteiden huomioimiseen liittyvissä kannanotoissa korostui ryhmittelyn jännite. ”Meidät paikalliset” koettiin ryhmäksi, joiden mielipiteistä ”he suunnittelijat” eivät olleet kiinnostuneita. Vaikka kuulemisen järjestäminen onkin ollut lainmukaista, sitä ei silti nähty riittävänä toimenpiteenä maanomistajien mielipiteiden selvittämiseksi. Valmistelun nähtiin olleen satumanvaraista ja mielipuolista, eikä moni kirjoittaja nähnyt alueiden valitsemisilla olevan minäänlaista logiikkaa tai yhteneväisiä perusteluita. Aktiivisuus–passiivisuus-jännitteen kautta avatuna kannanotoissa koettiin, että paikallisille oli annettu passiivinen rooli maisema-alueiden suunnittelussa, vaikka he olisivat halunneet olla kannanoton jättämistä aktiivisempia.

Ei riitä että mielipiteitä kysellään nyt. - - Näillä alueilla ei ole MITÄÄN ohjelmassa väitetyjä luontoarvoja. KS33

Hankkeen kommentointi ja mielipiteen esille tuominen koettiin myös hankalaksi. Vapaaehtoisuutta alueiden valinnassa peräänkuulutettiin. Seuraavan sitaatin tavoin annettiin myös konkreettisia ehdotuksia kommunikatiivisuuden parantamiseksi:

Kaavoitusta tehtäessä pitäisi myös aidosti kuulla alueen maanomistajia heidän tarpeistaan lähettämällä henkilökohtaiset kutsut kaava-alueeseen kuuluville. Tämä tapa, että vain valveutuneet huomaavat tämäntyypisen asian olevan vireillä ja sitten etsivät netistä tiedot ja kommentoivat, jos jaksavat, ei ole hyvä. VS7

- - alueiden pitäisi perustua vapaaehtoisuuteen, eikä siihen että piirretään

viiva karttaan ja väkisin viedään. Eikö ole mitään rajaa tällä ihmisten elinolosuhteiden pilaamisella. Kaupunkiin ko ihmiset halutaan väkisin ajaa? KS5

Eräs kyläläiseksi esittäytyvä kirjoittaja kirjoitti, että olisi ehdottanut kylän maiseman lisäämistä ehdotukseen, jos olisi kuullut asiasta aiemmin. Kirjoittaja nimitti ehdotukseen pääsyä ”mahdollisuudeksi”, mikä nostaa jälleen esille Raivon (1996, 1999) ja Bäcklundin (2007) esittämän käsitteellistämisen merkityksellisyyden. Kyläläisiä edustanut kirjoittaja näki, että maisemastatus suojelisi kylää liialliselta nykyaikaiselta rakentamiselta. Tässäkin tapauksessa hanke nähtiin siis rajoittavana tekijänä.

- - kylän asukkailtaakaan ei ole asiasta mitään tiedusteltu eikä kysely? Olemme olleet täysin tietämättömiä tällaisesta mahdollisuudesta. KS4

Useista kannanoton jättäneistä tuntui tungettelevalta ja väärältä, että joku muu taho on päättänyt heidän maitaan koskevista asioista. Tuttu–vieras-jännitepariin viitaten ulkopuolisten ei katsottu pystyvän tekemään alueen kannalta parhaita vaihtoehtoja, koska he eivät itse henkilökohtaisesti tunteneet alueita. Maisema-aluehankkeen nähtiin rajoittavan maanomistajien itsemääräämisoikeutta, mikä koettiin loukkauksena ja epäkunnianosoituksena maanomistajien maisemien puolesta aikojen saatossa tekemälle työlle. Aineistosta välittyi, että paikalliset kokivat tietämyksensä olevan suunnittelussa relevanttia ja hyödyllistä ja halusivat sitä hyödynnettävän parhaimman lopputuloksen aikaansaamiseksi. Myös Bäcklund (2007, 58–61) viittaa kokemukseen oman kokemuksellisen tiedon oikeellisuudesta; Asianosainen katsoo sen olevan varmuudessa asiantuntijatiedon tasolla. Ulkopuolisten ei katsottu kannanotoissa pystyvän tekemään hankkeen onnistumisen kannalta oikeita ratkaisuja, sillä heillä ei ollut *kokemusta* alueista. Seuraavien sitaattien tavoin kirjoittajat kyseenalaistivat asiantuntijoiden osaamista:

Nyky suunnittelijat eivät näy ymmärtävän nyky maatalouden tarpeita. VS7

Täällä maalla on aina asunut järkeviä ihmisiä jotka ovat osanneet hoitaa maisemia ja rakentaa sinne missä on ollut luontainen rakennusten paikka. Siihen ei ole tarvinnut niinkutsuttujen asiantuntijoiden puuttua. Eihän teillä olisi mitään suojeltavaa muuten. KS30

Nykyisenlainen toiminta maiseman hoidon suhteen nähtiin useissa kirjoituksissa riittävänä ja alueen kehitystä tukevana. Koettiin jopa hieman loukkaavana, että ulkopuolisen mielipiteen mukaan

näin ei olisi. Monet olivat hanketta vastaan sen takia, että juuri maanomistajat ovat ajan kuluessa maiseman muokanneet ja tämä nähtiin toimivana jatkumona maiseman suojelemiseksi ja toisaalta kehittämiseksi. Kriitiikin kohdalla korostui me–he-jännitepari, kun kirjoittajat pyrkivät ryhmittelemällä korostamaan maanomistajien merkitystä. Maanomistajien ja viljelijöiden ryhmän korostettiin olevan merkittävä tekijä maisemien jatkuvuuden säilyttämisessä sekä ennen, nyt että tulevaisuudessa. Tälle ryhmälle vastakkaisena pidettiin suunnittelijoiden ryhmää, joka ulkopuolisuudellaan uhkasi nykyisiä toimintamalleja.

Kun se on ainakin sata vuotta peltojen puolesta lähes kokonaan säilynyt tällaisenaan, ei sitä mikään uhkaa jatkossakaan. VS 7

Me maanomistajat ja viljelijät olemme aikain saatossa rakentaneet kovalla työllä sekä sitkeydellä nämä maisemat toistenkin ihailtaviksi. KS19

Toisaalta jotkut ajattelivat, että nykymallinen maisemien vapaaehtoisuuteen perustuva hoitaminen ei missään nimessä ole riittävää. Nykymaisemien kuvailtiin olevan huonossa kunnossa, koska niitä ei ole kunnostettu. Maanomistajien vastuuta maisemien hoitamisessa peräänkuulutettiin. Tämä näkökulma on päinvastainen sille väitteelle, että nykytoiminnalla ilman maisema-alueiden uudistamista maisemien hyvinvointi on ollut hyvällä tasolla. Seuraavan sitaatin kirjoittaja arvosteli maanomistajien ryhmää, joka piti itseään maiseman säilyttäjänä:

Olemme huolestuneina havainneet, että maisemat ovat hoidon puutteen vuoksi päässeet puskitumaan. Eikö maanomistajille maksettava ympäristötuki velvoita mitään? KS27

Yhdessä kannanotossa tuotiin suoraan esille ajatus siitä, että kannanoton jättäminen olisi lopulta turhaa ja merkityksetöntä. Samassa kannanotossa tuotiin esille kokemuksia myös menneistä hankkeista. Kirjoittaja oli siis siitä huolimatta, että koki osittain juuri vanhojen kokemusten takia kannanotot merkityksellöiksi, päättänyt kirjoittaa kannanoton. Muuten kannanoton jättämisen vaikuttavuutta tuotiin esille lähinnä siitä näkökulmasta, että kannanotoissa esitettäviin väitteisiin toivottiin vastauksia ympäristöhallinnon puolelta. Vastavuoroisuutta siis kaivattiin. Tämänkaltaisen ajatuksen ilmaisseet olivat useimmiten kirjoittaneet pitkiä, pohdiskelevia kannanottoja. Pohdintaan kannanoton merkittävydestä liitettiin usein myös esimerkkejä aiemmista hankkeista, joissa kaikkia asianosaisia ei oltu kuultu.

Ei tästä taida hyötyä olla koska valitukset käsittelee sama taho joka on tämän sopan keittänyt. Ja jos tämä henkilö [asiantuntija] sattuu näkemään paikallisen asukkaan, hän kiireesti yrittää mennä piiloon ettei vaan joutuisi keskusteluun vakiasukkaiden kanssa. KS30

Kannanotoissa otettiin kritiikin osalta laajemminkin esille erilaisten ympäristöhallinnon asiantuntijoiden ja hankkeiden kirjo, eli näkökulma ei ollut vain tässä hankkeessa. Eri hankkeisiin viitaten kirjoituksissa muistutettiin, että ympäristöviranomaisilla ei lähtökohtaisesti olisi maaseudulla kovin hyvää mainetta. Syyksi mainittiin erinäisinä hankkeita, joille tyypillistä on ollut alueiden muuttaminen erinäisiksi suojelualueiksi suhteellisen tiukassa aikataulussa. Näin oli esimerkiksi Natura 2000 -suojeluohjelman kohdalla (ks. esim. Oksanen 2003).

Ympäristöministeriöllä ei ole kovin hyvää mainetta maaseutualueiden ihmisten keskuudessa. Esimerkkinä Natura-alueiden kuuleminen ja toimeenpaneminen. Toivottavasti tämä hoidetaan paremmin ja hyvässä yhteisymmärryksessä. VS8

On todella surullista, että sohasitte tähän jo vähän rauhoittuneeseen muurahaispesään. KS33

Kannanotoissa esitetty kritiikki oli kieleltään varsin värikästä. Kritiikkiä myös annettiin useista eri näkökulmista. Menettelytapoja haastava kirjoittelu ei siten jäänyt vain ylipäätään hanketta vastustavalle tasolle. Perustelut koskivat sekä yksityishenkilöitä, laajemmin alueiden toimijoita että alueita – yhtä lailla sekä niitä, jotka ehdotus sisältää että niitä, jotka ovat jääneet ulkopuolelle. Kannanotot sisälsivät kritiikkiä varsin tasaisesti siihen katsomatta, mitä muita väitteitä samassa kannanotossa tuettiin.

4.2.6 Yhteenveto argumentaatioanalyysistä

Kehysanalyysi toi esille kannanotoissa esiintyvien näkökulmien monipuolisuuden. Argumentaatioanalyysi puolestaan nosti keskiöön sen, miten huomiot hankkeesta näiden näkökulmien eli kehysten sisällä jakaantuivat hyvin erilaisiin mielipiteisiin. Kaksi eri väitettä saattoivat olla toisilleen jopa vastakkaisia. Tarttumispintaa haettiin sekä yksilön näkökulmasta että laajemmin aluetta koskevana kysymyksenä. Yhtenä merkittävänä yksikkönä nähtiin suku – sukupolvet, niiden vaihdos, sukutarinat, suvun tulevaisuus. Jatkuvuus näkyi paitsi maisemaa myös ihmisten elämää määrittävänä elementtinä. Bäcklund (2007, 57) korostaakin asioiden saavan erilaisia merkityksiä. Tämä

näkyi aineistossa esimerkiksi siten, että sama kirjoittaja saattoi olla hankkeesta sekä huolissaan että kuitenkin toivoa sen suojelevan arvokkaita maisemia.

Toisin kuin saattaisi ajatella, maisemainventointia koskevat aiheet eivät näyttäytyneet yksin po-laarisina kysymyksinä. Sen sijaan hahmotettavissa oli laajemman skaalan pohdintaa, jolloin jopa samassa kannanotossa saatettiin lähestyä aihetta toisaalta-toisaalta-tyyppisesti. Myöskään esi-merkiksi maisemien merkittävyys ei rajoittunut vain näkymiä kuvailevalle tasolle, vaan niiden arvottamista pohdittiin sekä toiminnallisista että visuaalisista lähtökohdista. Esimerkiksi aktiivista asumista ja toimintaa painotettiin samalla, kun maisemien haluttiin pysyvän suhteellisen muuttu-mattomina.

Jotkut ovat nähneet kuulemisen tilaisuutena vaikuttaa johonkin vain näennäisesti maisema-alue-hankkeeseen liittyvään toimintaan, kuten tuulivoimaprojekteihin tai virtavesien kunnostamiseen. Kannanotoista välittyy myös, että menettelyn kulku on ollut joillekin kannanoton jättäneille jok-seenkin epäselvää. Ehdotuksesta ei aina ole tiedetty, onko se alku- vai loppuvaiheessa suunnittelua. Varsin yleisesti ajateltiin myös, että hanke kaatuu ilman maanomistajien vastaamista ja suostu-mista kannanoton välityksellä. Ehdotus miellettiin usein myös puhtaasti suojeleohjelmaksi, vaikka kysymys on tarkalleen ottaen arvokkaiden maisemien inventoinnista kaavoituksen ja muun aluesuunnittelun käyttöön.

5 PÄÄTELMÄT

Tässä tutkielmassa olen ilmiötasolla ollut kiinnostunut kokemuksellisesta tiedosta ja sen käytöstä aluesuunnittelussa eli täsmällisemmin siitä, miten paikallisten toimijoiden kokemuksellisuus nousee esille tavanomaisiin aluesuunnitteluprojekteihin liittyvissä kuulemisprosesseissa. Tässä tapauksessa suurennuslasin alla on ollut, millaista kokemuksellista tietoa hahmottuu valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventoinnin maisema-alue-ehdotuksesta jätetyissä kannanotoissa.

Tulokset osoittavat, että kokemuksellista tietoa on kannanotoissa tuotu monipuolisesti esiin. Avaan ensin, miten tämä monipuolisuus aineistosta välittyi ja mitä teemojen moninaisuudesta voidaan päätellä. Pohdin lisäksi, mistä kokemuksellisuuden jäsentyminen eri näkökulmiin voi johtua, ja mitä merkitystä sillä on. Toiseksi nostan esiin kokemuksellisessa tiedossa tulosten valossa merkittävässä roolissa olevan subjektiivisuuden, ja käsittelen siihen liittyvää tematiikkaa. Kolmanneksi pohdin, minkälaisista näkökulmista aiheeseen olisi jatkossa kiinnostavaa tarttua.

Tuloksia tarkastellessa korostuu kokemuksellisuuden hyödyntämisen dilemma. Tutkielman resurssit eivät tietystikään anna myöden tarkastella tätä varsin kompleksista kysymystä kovin laajasti saatikka esittää sille yleispäteviä ratkaisumalleja, vaan olen keskittynyt pääasiassa kannanottojen toimivuuteen suhteessa kokemuksellisen tiedon esiintuomiseen. Toivon tämän asetelman avanneen ikkunan siihen, mikä tällä hetkellä on tosiasiallisesti paikallisen asukkaan mahdollisuus tuoda kokemuksellisuuttaan esille. Valitsemani tapauksen suunnittelu on edennyt jo niin pitkälle, että sen kohdalla toimintamalleja ei voida toki enää tarkistaa, mutta tulevaisuudessa vastaavissa suunnitteluprosesseissa on varmasti tilaa muutoksille, joiden myötä subjektiivistakin kokemuksellisuutta voitaisiin hyödyntää.

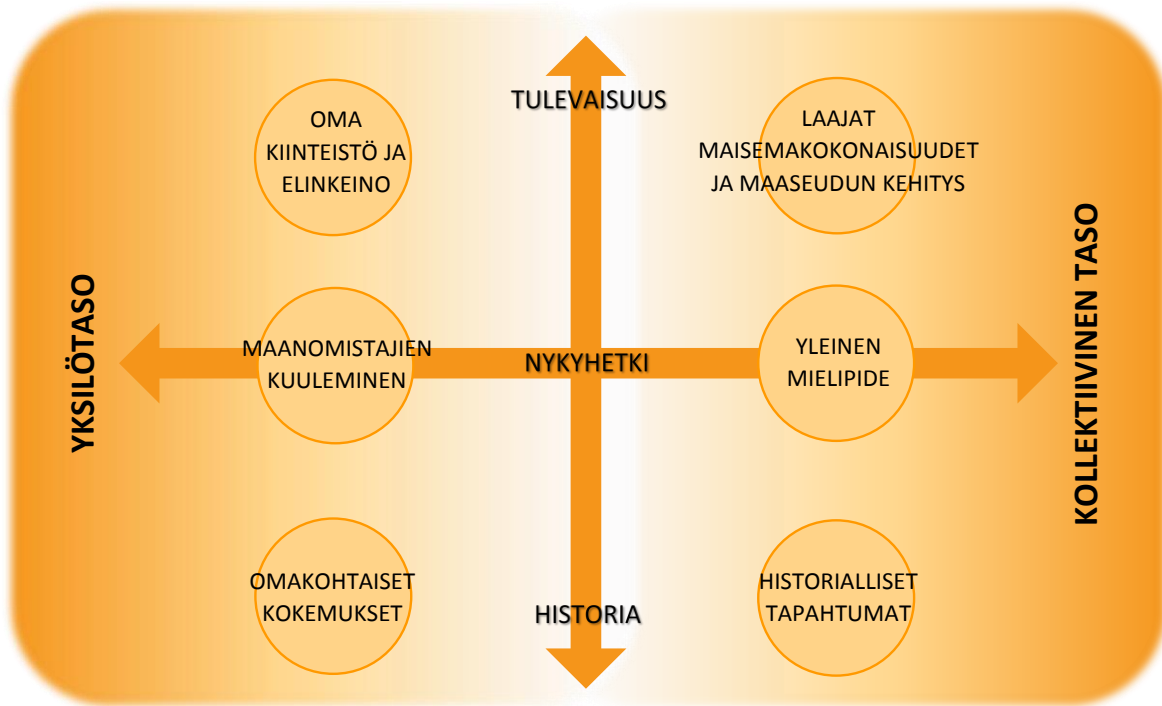
5.1 Kannanottojen kokemuksellinen tieto monipuolista

Tutkielmani sai alkunsa kiinnostuksesta selvittää, millaista on kannanottojen mahdollisesti sisältämä kokemuksellinen tieto. Tulokset osoittavat, että kannanotoissa kokemuksellisen tieto on paitsi runsasta myös monipuolista. Bäcklundin (2007) mukaan osallistumisessa keskeistä onkin uusien näkökulmien tuominen keskusteluun. Tässä mielessä kuuleminen on toiminut välineenä tuoda esiin uusia teemoja ja täydentää jo esille nousseita. Kokemuksellinen tieto ei näyttäytynyt

kannanotoissa vain kapeasti yksilötasolla, kuten mainintoina kauniista maisemista oman asuinpaikan läheisyydessä. Kokemusten kirjo oli vaihtelevampaa ja ulottui yksilöstä laajempaan kollektiiviseen näkökulmaan. Omaa havainnointia siis kiedottiin ymmärrykseen todellisuudesta yksilökokemusta yhteiskunnallisemmalla tasolla. Tämä on mielenkiintoista, sillä kokemukset ovat aina henkilökohtaisia eivätkä esimerkiksi yleistettävissä laajemman joukon mielipiteiksi niiden intersubjektiiivisista piirteistä huolimatta (ks. Bäcklund 2009, 44). Tulosten valossa kokemuksellisuuden avulla voi tästä huolimatta vähintäänkin pohtia itseä laajempaa kokonaisuutta ja toisaalta tulkita tätä kokonaisuutta taas subjektiivisemmalla tasolla.

Vaikka subjektiivisuus on Bäcklundin (2007) ja Faehnlén (2014) osoittamasti kokemuksellisen tiedon synnyn ytimessä, kumpusi juuri henkilökohtaisuuden kautta myös syvempää kollektiivista merkityksenantoa. Kokemuksellisella tiedolla ei puolustettu vain omia ajatuksia taikka omaa etua, vaan sitä käytettiin laajemmin koko alueen ja yhteisön edun huomioivien näkökulmien pohdintaan. Yksilö–yhteisö-ulottuvuuden tarjoamien näkökulmien lisäksi kokemuksellinen tieto kietoutui myös toiminnallisuuden ympärille. Toiminnallisuus tarjosi kokemukselliselle tiedolle tarttumispintaa paitsi nykyisyydessä ja tulevaisuudessa myös historiassa tapahtuneessa toiminnassa. Tämä tulos yhtenee Karjalaisen (1983) ja Valkosen (2007) havaintoihin toiminnallisten merkitysten avaamista sisällöistä.

Seuraavassa kuviossa (kuvio 7) kuvaan kokemuksellisuuden monipuolisuutta kahdessa toisiaan risteävässä ulottuvuudessa, jotka tuovat esille näkökulmien laajuuden. Toinen niistä kuvaa kokemuksellisen tiedon merkityksen hahmottumista toimijatasolla ja toinen ajallista ulottuvuutta. Toimijataso kertoo yksilössä syntyneen kokemuksellisuuden suhteesta paitsi yksilöön itseensä myös laajempaan kollektiiviseen joukkoon ja ympäröivään yhteiskuntaan. Kyse voi olla siten vaikkapa paikallisen asukkaan kokemuksellisesta tiedosta suhteessa itseensä ja toisaalta alueen muihin asukkaisiin tai toimijoihin. Ajallinen ulottuvuus avaa kokemuksellisen tiedon kytkeytymistä historiaan, nykyhetkeen ja tulevaisuuteen. Kuvio tarjoaa siten pohjan tarkastella lähemmin myös toiminnallisuuden ajallisuuteen liittyviä ulottuvuuksia kokemuksellisen tiedon näkökulmasta. Kuvion havainnollistama monipuolisuus itsessään on erinomainen esimerkki Raivon (1999, 19) ja Bäcklundin (2007, 57; 2009, 45) ajatuksista, joiden mukaan tulkinta vaihtelee käsillä olevan diskurssin mukaan. Samalla tavoin kokemuksellinen tieto näyttää saavan uusia vivahteita jokaisesta eri näkökulmasta. Näin tiedon synnylle keskeisten arvomaailmojen ja maailmankuvien (Faehnlén 2014, 23) runsaus on rikkautta myös kokemuksellisen tiedon synnyssä.

KUVIO 7. Kannanottojen kokemuksellinen tieto ulottuu kaikkiin esille nousseisiin näkökulmiin.

Kuvio (kuvio 7) avaa erilaisia näkökulmia tarjoavien ulottuvuuksien lisäksi sitä, mihin kaikkeen kokemuksellista tietoa liitettiin. Kohteet jakaantuvat suhteessa paitsi toimijatasoon myös ajalliseen ulottuvuuteen. Ensinnäkin historian näkökulmasta kokemuksellinen tieto liittyi toisaalta yksilökokemukseen ja toisaalta kollektiivisemmän tason kokemukseen. Yksilökokemukset olivat omakohtaisia, paikkoihin ja maisemiin liittyviä kokemuksia, kuten kokemuksia omasta lapsuudesta, joita tuotiin esille tarkoituksena perustella omaa mielipidettään. Nämä kokemukset näyttäytyivät siis kokemuksellisena tietona, koska kirjoittaja piti niitä mielipiteensä perusteluiden uskottavuuden kannalta merkittävänä. Havaitusta ja koetusta syntyi toisin sanoen kokemuksellista tietoa siksi, koska sille annettiin merkitys ja sitä pidettiin merkityksellisenä käsityksenä todellisuudesta (ks. kuvio 1). Kollektiivisemmalla tasolla historiallisuus näkyi esimerkiksi tarinoina historiallisista tapahtumista tai sukukertomuksina siirtyneinä kokemuksina. Historiallisen ulottuvuuden esiin nouseminen mukaillee Saarisen ja Raivon tutkimuksia, joissa maisemaa on pidetty ikään kuin ikkunana historiaan (ks. Raivo 1999, 4–5; Saarinen & Raivo 2000, 6).

Toisekseen nykyhetken tasolla kokemuksellisuus liittyi ajatuksiin yksittäisten maanomistajien ja muiden toimijoiden osallistamisesta hankkeen suunnitteluun. Merkittävintä oli paikallisten mielipiteiden huomioonottaminen. Suojeluprosesseissa esiin nousseiden mielipiteiden ja ennakkoluulojen tematiikkaa tutkinut Anukka Oksanen (2003, 218) toteaa tutkimuksensa johtopäätöksissä,

että ”eri osapuolten kohtaamisen tuloksena voi olla Naturan kaltainen yhteentörmäys ja ristiriita, mutta kohtaaminen voisi tapahtua myös nykyistä paremmassa yhteisymmärryksessä”. Tässä aineistossa yksilötasolla vaadittiinkin erityisesti maanomistajien kanssa käytävää avointa keskustelua, kun taas laajemmassa mielessä pohdittiin yleistä mielipidettä, sen vaikutusta hankkeeseen ja siihen kohdistuviin ennakkoluuloihin.

Kolmanneksi tulevaisuuden näkökulmasta kokemuksellisuutta liitettiin pohdintaan hankkeen vaikutuksista. Henkilökohtaisesti oman kiinteistön ja elinkeinon säilyminen huolettivat. Toisaalta maisema-alueita tarkasteltiin laajempina kokonaisuuksina ja myös henkilökohtaisen toimeentulon nähtiin liittyvän laajemmin koko alueen ja elinkeinon yleiseen kehitykseen.

Historiaan, nykyhetkeen ja tulevaisuuteen liittyvän toimijuuden lisäksi kokemuksellisen tiedon synnyssä merkittävää oli toiminnallisuus. Kuten Valkonen (2007, 29) toteaa saman paikan saavan eri tilanteissa eri merkityksiä, myös kokemuksellisuuden voi aineiston perusteella nähdä liittyvän vahvasti paikassa tapahtuneeseen toimintaan. Kokemuksellinen tieto ei noussut esiin vain maisemien kuvailuna henkilökohtaisista lähtökohdista käsin, vaan paikkoja kuvailtiin ja arvotettiin toiminnallisuuden kautta. Peltomaiseman arvokkuutta perusteltiin sillä, että paikassa viljeltiin. Metsäisempää näkymää pidettiin arvokkaana, koska siellä käytiin tarkkailemassa kalasääsken pesintää. Henkilökohtaista toimintaa ympäröivä maisema sai merkityksiä kokemuksesta, jolloin syntyi vahvasti toiminnallisuuteen kietoutuvaa kokemuksellista tietoa, joka on välitettävissä eteenpäin.

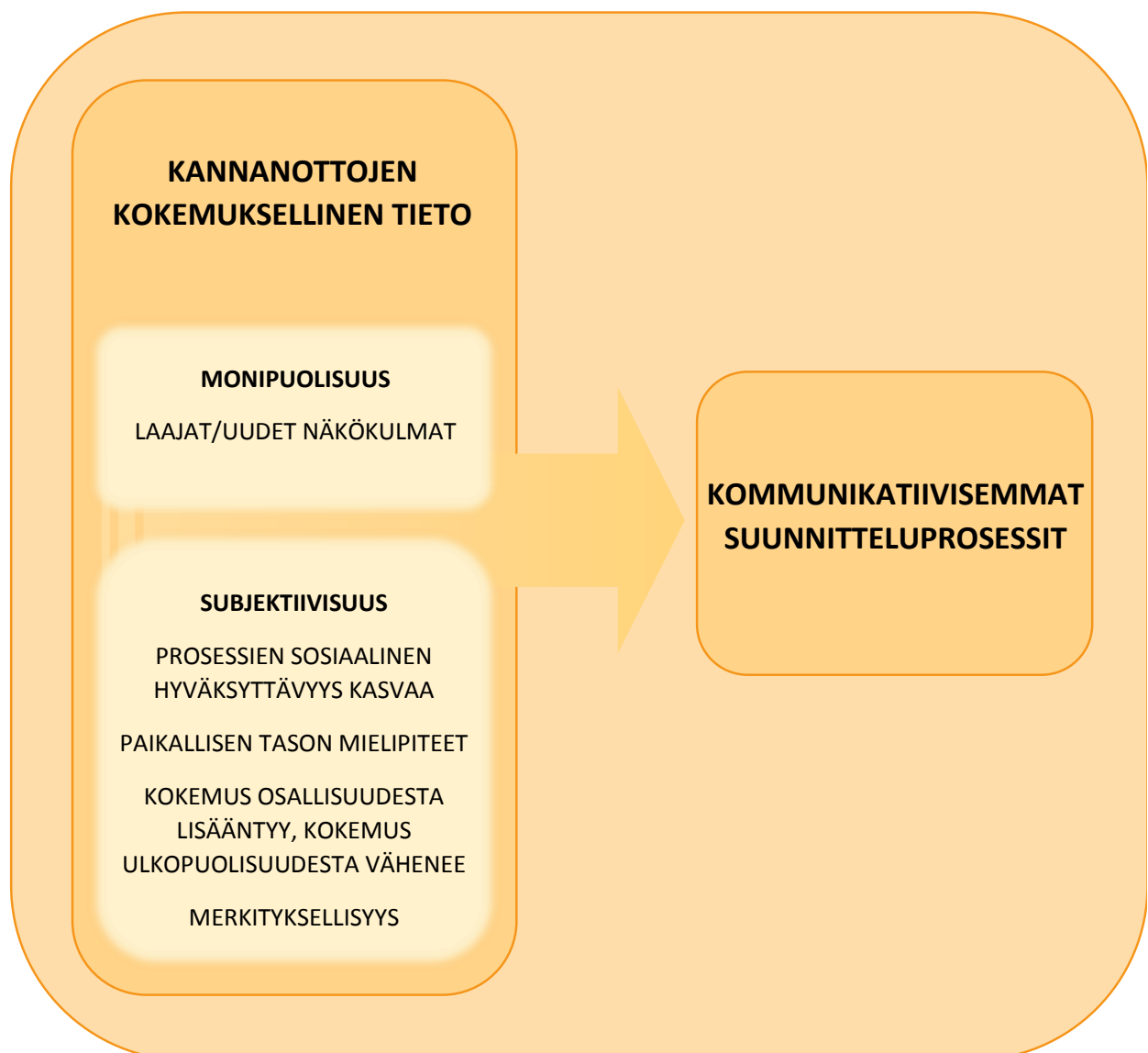
Myös toiminnallisuuteen liittyvät kokemukset jakaantuivat ajalliselle ulottuvuudelle. Historiallisessa kontekstissa kokemukselliseen tietoon liittyvä toiminta ei välttämättä ollut henkilökohtaisesti syntynyttä, vaan syntynyt kokemuksellisuus oli jo välittynyt eteenpäin. Tällainen kokemuksellinen tieto liittyi useimmiten tarinoihin siitä, kuinka paikassa on asuttu ja viljelty jo useiden sukupolvien ajan. Historiallista toimintaa korostettiin myös vanhoilla tarinoilla paikkoihin liittyvistä tapahtumista. Vaikka tässä hetkessä tällainen tarinointi näyttäytyy kertomuksellisena eli kielellisenä ilmiönä, on sekin pohjimmiltaan syntynyt toiminnan kautta. Historialliset tarinat ovat pohjimmiltaan ikään kuin representaatioita jo menneestä toiminnasta. Bäcklund (2007, 58) puhuu fiktiivisistä paikkakokemuksista viitatessaan kokemuksellisuuteen, joka syntyy ilman omakohtaista kokemusta paikasta. Paikan historia antaa tietyin tavoin tällaisen fiktiivisen kokemuksen, jota toisaalta tukee myös nykyhetkessä syntyvä kokemus.

Tulevaisuuden tasolla toiminnallisuus taas näyttäytyy odotuksina ja oletuksina, edelleen jatkumona historialle ja nykyhetkelle. Maiseman ja paikan arvo tunnustettiin esimerkiksi halulla pitää kiinteistön omistus suvussa. Mikäli maisemahanke hankaloittaisi toimintaa tulevaisuudessa, tulisi se laskemaan koko paikan arvoa. Talousmetsän käyttörajoitukset muuttaisivat metsässä tapahtuvaa toiminnallisuutta, ja paikka alettaisiin nähdä eri tavalla. Tällaista talousmetsää kuvailtiin arvottomaksi, millä viitattiin toki ensisijaisesti taloudelliseen näkökulmaan. Aineistossa kuitenkin korostui, että tietyn paikan toiminnallisuutta ei haluta kovin helposti lähteä muuttamaan. Taloudellisesti arvoton metsä pitäisi kehystää uudelleen, jotta se voisi saada uudenlaisia merkityksiä uuden toiminnan kautta. Näin kokemuksellisuus voi olla myös tietyllä tapaa kielteistä muutosta kohtaan, tai ainakin pitää vahvasti yllä tietynlaista kuvaa maisemasta tai paikasta.

Miksi kokemuksellisen tiedon hahmottuminen näin moninaisena toimijuuden, ajallisuuden ja toiminnallisuuden kautta sitten on merkityksellistä? Ylipäätään kokemuksellisuuden ja henkilökohtaisten mielipiteiden merkityksen nousu esille esimerkiksi nykyistä rokoteohjelmaa tai vaikkapa ravintosuosituksia kyseenalaistavassa keskustelussa on 2010-luvulla ollut suoranaisten ilmiö. Sekä rokote- että ravintosuositukset perustuvat laajoihin tutkimuksiin, eli vankkaan asiantuntijatietoon. Nyt tämän tiedon rinnalle tarjotaan entistä enemmän omakohtaisten kokemusten kautta muokattuja versioita esimerkiksi juuri terveellisestä ravintomallista, jotka voivat olla jopa räikeästi asiantuntijasuosituksen vastaisia. Aluesuunnittelun lisäksi kokemuksellisuuden nousu koskettaa siis arkisempiakin asioita, mikä osoittaa, että sillä koetaan olevan painoarvoa ja merkityksellisyttä. Olisi tämän vuoksi suorastaan erikoista, jos kokemuksellisen tiedon hyödynnettävyys aluesuunnittelussa jatkossa sivuutettaisiin.

Kannanotoissa esille nousseen kokemuksellisen tiedon monipuolisuus osoittaa, että kannanotot itsessään ovat toimiva malli kerätä paikallisten kokemuksellista tietoa. Tiedon monipuolisuus on hyvä lähtökohta myös tiedon hyödyntämiselle. Koska aktiivisuutta ja rikasta kokemuksellista tietoa kiistatta on olemassa ja kuulemisprosessilla kerättävissä, tärkeää olisikin pohtia, miten sitä voitaisiin saada hyödynnettyä entistä paremmin tulevaisuuden suunnitteluprosesseissa. Lehtomäki ja Paloniemi (2016) osoittavat kokemuksellisen tiedon käytön lisäämisen suunnittelussa lisäävän samalla paikallisten asukkaiden tyytyväisyyttä aluekehittämistä ja -suunnittelua kohtaan. Samaan viittaa myös tämän tutkimuksen aineiston mielipiteet paikallisten kuuntelemisesta. Tätä kautta suunnitteluprosessin kehittämisessä on kokemuksellisen tiedon sisällyttämisen näkökulmasta lopulta kyse aluekehittämisen laadun parantamisesta. Hyödyntämällä kokemuksellista tie-

toa entistä paremmin tultaisiin samalla lisänneeksi keskinäistä ymmärrystä prosessin eri sidosryhmien välillä, mikä vie kohti kommunikatiivisempaa suunnittelua (kuvio 8). Monet kannanotoissa esille nousseet epäkohdat liittyivät analyysia jäsentäneiden jänniteparien (ks. kuvio 6) välisiin jännitteisiin, kuten suunnittelun ja asiantuntijoiden kokemiseen etäisinä ja paikallisille ”osoitetun” roolin mieltämiseen passiivisena. Erityisesti näiden jännitteiden purkamiseen keskittymällä saataisiin suunnitteluprosesseista vuorovaikutteisempia – meistä ja heistä tulisi pyrkiä kohti yhteistä, kaikkien etua ajavaa aktiivista suunnittelua.

KUVIO 8. Kokemuksellinen tieto vie kohti kommunikatiivisempia suunnitteluprosesseja.

5.2 Subjektiiivisuus kokemuksellisen tiedon ytimessä

Jaottelin edellä kokemuksellista tietoa ajallisen, toimijuuden ja toiminnallisuuden ulottuvuuksien avulla. Olennainen osa kokemuksellista tietoa kiteytyy myös subjektiiivisuuteen ja sen kahteen puoleen. Toinen puoli subjektiiivisuutta koskee kokemuksellisen tiedon syntyä: Kokemuksellista tietoa ei synny ilman sitä synnyttävää subjektia (Bäcklund 2007, 57). Toinen puoli taas näkyy siinä, miten, missä ja miksi syntynyttä kokemuksellisuutta päättää käyttää. Johtuen juuri mainitusta tiedon synnyn subjektiiivisuudesta, itse subjektin valintoihin kuuluu siis myös tiedon käyttö tai käyttämättä jättäminen. Vaikka oma kokemuksellinen tieto vaikuttaisikin vahvasti omaan elämään ja valintoihin, sitä ei välttämättä pyri siirtäneeksi muille. Samalla kun Bäcklund (2007, 59) edelleen korostaa aktiivista tahdonilmausta kokemuksellisen tiedon ytimessä, voidaanko myös kokemuksellisuus, joka aktiivisesta valinnasta ollaan tuomatta esille, nähdä kokemuksellisena tietona? Tällainen pohdinta vie väistämättä kaikkeen siihen implisiittiseen, jota kannanotoissa ei (suoraan) sanota ja toisaalta niiden mielipiteisiin, jotka eivät kannanottoa päättäneet jättää, vaikka heillä olisi ollut asiasta sanottavaa.

Siihen, milloin henkilö haluaa tuoda kokemuksellista tietoaan esille, vaikuttaa osaltaan merkityksellisyiden kokemus. Kokemuksellisuuden kuvailu liittyi esimerkiksi arvosta puhuttaessa jossakin määrin niihin tapoihin, joilla kokemusta maisemasta ja paikasta on totuttu kuvailemaan. Käyttämällä paikan kuvailun sanastoa tuotiin yhtä kautta esille sitä, mitä henkilökohtaisesta kokemuksesta koettiin tärkeänä ja merkityksellisenä. Esimerkiksi kirjoittaja saattoi haluta tuoda kannanotossaan vaikkapa alueen monipuolisen pinnanvaihtelun esille, koska koki sen ansiosta alueen maisemallisesti viehättävänä. Näin henkilö tulee osoittaneeksi, että antaa merkitystä henkilökohtaisille kokemuksille maisemasta. Tällaisen merkityksenannon tulisi Bäcklundin (2007) ja Faehnlén (2014) mukaan olla laajemmassa merkityksessä myös vuorovaikutteisen aluesuunnittelun lähtökohtia.

Kansalaisten kokemukseen kuulluksi tulemisesta vaikuttaa erityisesti se, onko suunnittelussa nähtävissä heidän mielipiteidensä huomioiminen. Ihannetilanteessa mielipiteiden antaminen johtaa avoimeen keskusteluun suunnittelijoiden ja kansalaisten välillä. (Lehtomäki & Paloniemi 2016, 336.) Avoimen keskustelun ei kuitenkaan tarvitse tarkoittaa samaa kuin kaikkien eri osapuolten välillä vallitseva yhteisymmärrys. Sen sijaan on tärkeää, että kaikkia osapuolet tuntevat saaneensa mahdollisuuden ilmaista mielipiteensä. Tällaisessa toimintaympäristössä myös kokemuksellista tietoa on helpompi tuoda esille ja sitä kautta liittää suunnitteluun. Yhteistä näkemystä pidetään

kuitenkin usein toiminnan vaikuttavuuden edellytyksenä (Bäcklund 2007, 241), mikä voi vaikuttaa toimintaympäristön avoimuuteen ja kokemukselliselle tiedolle annettavaan tilaan suunnittelussa.

Kannanottojen määrä viittaa paikallisten antavan merkitystä omille mielipiteilleen ja tiedolleen. Kannanottojen jättäminen osoittaa myös, että aktiivisuutta osallistua löytyy. Ihmiset ovat kiinnostuneita asioista, etenkin varsin konkreettisista ja lähelle tulevista asioista, kuten juuri maisemista. Kansalaiset siis haluavat mahdollisuuksia osallistua suunnitteluprosesseihin. Osallistamisessa ei kuitenkaan pohjimmiltaan ole kyse vain siitä, sallitaanko kaikille mahdollisuus sanoa mielipiteensä. Onnistunut, osallistava keskustelu itse asiassa tuottaa osallistujia itsessään. Suuri merkitys on osallistamisen puitteilla, joiden varioinnilla voidaan päästä aivan eri lopputuloksiin toimijoiden pysyessä samoina, ja parhaimmillaan osallistaminen onnistuukin luomaan yhteiskunnallisista ilmiöistä rönsyilevää keskustelua, johon kaikki ovat vapaita osallistumaan (Hajer 2005, 641–644). Toisaalta vapaa mahdollisuus osallistua voi olla osittain näennäistä: Monet maisema-alueista kannanoton jättäneet olivat esimerkiksi valtuuttaneet jälkipolveaan muotoilemaan kannanoton, kun he itse eivät olleet sitä osanneet tai voineet tehdä. Aineistossa nousi esille myös, miten tiedonhankinta internetin kautta voi joillekin olla haastavaa tai jopa mahdotonta. Asukkaat voivat siis kokea lainmukaisetkin osallistamisjärjestelyt varsin puutteellisina ja hankalina hyödyntää.

Kannanottojen kokemuksellisen tiedon hyödyntäminen maisema-inventoinnin kaltaisissa tapauksissa olisi erityisen tärkeää, koska inventoinnit ohjaavat osaltaan aluesuunnittelua. Subjektiiivisuuden esiin nousu kannanotoissa korostuukin tarkastellessa maisemainventointia kaavoittamisen työkaluna, jollaiseksi se on valmistuttuaan tarkoitettu. Mikäli palaute huomioidaan, saadaan paikallisten asukkaiden ja maanomistajien kokemuksellista tietoa tuotua myös laajemmin alueiden käytön suunnitteluun, mikä lisää osaltaan vuorovaikutteisuutta ja sosiaalisesti hyväksytyä suunnittelua eli parantaa suunnitteluprosessien laatua (kuvio 8). Tässä mielessä työkaluina käytettävien inventointien pohjatyöt kokemuksellisuuden osalta tulisikin tehdä erityisen huolellisesti.

5.3 Kokemuksellisuuden tarkastelu jatkossa

Kuten aina, tutkimuksen rajalinjojen veto etenkin tutkimuskysymysten tasolla selventää tutkimuksen päämääriä, mutta rajaa samalla kaikki muut lähestymistavat fokuksen ulkopuolelle. Tämä korostuu etenkin pro gradun -laajuisessa tapauksessa, kun resurssit tutkimuksen tekemiseen ovat varsin rajalliset. On tarkoituksenmukaisempaa sanoa yhdestä asiasta paljon kuin monesta vähän.

Pohdin kuitenkin seuraavaksi, millaisia näkökulmia tutkielmani keskiössä olleeseen kysymykseen voisi jatkossa ottaa, ja liitän tuloksia laajempaan keskusteluun kokemuksellisuudesta ja osittain myös osallisuudesta.

Valitsin tarkastella kannanottoja nimenomaan kokemuksellisesta tiedosta tehdyn tutkimuksen valossa ja suhteessa paikan ja maiseman kokemiseen. Vaihtoehtona olisi ollut kääntyä vahvemmin esimerkiksi osallisuuden tutkimuksen puoleen ja pohtia kokemuksellisuutta laajemmin osallistamisen näkökulmasta. Aihe on sikäli varsin ajankohtainen, että uudistetun, osallistumista aiempaa enemmän painottavan maankäyttö ja rakennuslain myötä kansalaisten osallistumista ja osallistamista on tutkittu aiempaa aktiivisemmin (ks. esim. Oksanen 2003; Soini 2007; Bamberg 2012). Tästä näkökulmasta tutkielmani keskiössä olevaa maisema-inventoinnin tapausta voisikin tutkia vahvemmin siitä näkökulmasta, miten hanketta koskettaville toimijoille oltaisiin voitu antaa enemmän mahdollisuuksia osoittaa aktiivisuuttaan. Tätä tematiikka pohtineissa tutkimuksissa, joissa tapauksina on ollut vastaavia aluesuunnitteluprojekteja, vastaukseksi on ehdotettu esimerkiksi erilaisia paikkatietopohjaisia osallistamispalveluita (ks. esim. Bamberg 2012).

Staffansin (2004) ajatus kokemuksellisen tiedon liittämisestä suunnitteluun mahdollisimman varhaisessa vaiheessa sisältää yleisemmin mahdollisuuden tarkastella sitä, missä vaiheessa suunnittelua kokemuksellinen tieto a) on mahdollista kerätä ja b) on efektiivisimmillään. On myös suunnitteluvaiheesta riippuvaista, minkälainen kokemuksellisen tiedon syntyyn vaikuttava esiymmärrys hankkeesta voi syntyä esimerkiksi taustamateriaaleihin tutustumalla tai ottamalla osaa keskustelutilaisuuksiin. Toisaalta riippuu kokemuksellisen tiedon luonteesta, missä vaiheessa sitä on mahdollista ja tarkoituksenmukaista huomioida; Loppuvaiheessa täydennysrakennusprosessia saatu palaute viheralueiden merkityksellisyydestä alueen asukkaille ei väistämättä voi tulla hyödynnetyksi kovin tehokkaasti.

Kansalaisten kokemukseen kuulluksi tulemisesta vaikuttaa erityisesti se, onko suunnittelussa nähtävissä heidän mielipiteidensä huomioiminen. Ihannetilanteessa mielipiteiden antaminen johtaa avoimeen keskusteluun suunnittelijoiden ja kansalaisten välillä. (Lehtomäki & Paloniemi 2016, 336.) Avoimen keskustelun ei kuitenkaan tarvitse tarkoittaa samaa kuin kaikkien eri osapuolten välillä vallitseva yhteisymmärrys. Sen sijaan on tärkeää, että kaikkia osapuolet tuntevat saaneensa mahdollisuuden ilmaista mielipiteensä. Tällaisessa toimintaympäristössä myös kokemuksellista tietoa on helpompi tuoda esille ja sitä kautta liittää suunnitteluun. Yhteistä näkemystä pidetään

kuitenkin usein toiminnan vaikuttavuuden edellytyksenä (Bäcklund 2007, 241), mikä voi vaikuttaa toimintaympäristön avoimuuteen ja kokemukselliselle tiedolle annettavaan tilaan suunnittelussa.

Politiikan muutoksen ja tieteen suhdetta tutkineen Javier Lezaun ja ympäristösosiologiaan perehtyneen ruotsalaisen tutkijan Linda Sonerydin (2007) mukaan osallistamismuodot tuottavat sellaisia uusia kysymysten artikulointeja ja sosiaalisen reagoinnin muotoja, joita ei osallistumismuodoilla ehkä alun perin oltu tarkoitettu. Heidän mukaansa kiinnostavaa onkin, millaisia muutoksia syntyy ennalta tehtyyn käsikirjoitukseen ja pyrkiikö organisoiva taho pitäytymään siinä. Tämän tutkielman keskiössä olleessa tapauksessa paikallisille annettiin mahdollisuus osallistua kuulemisen kautta. He eivät lähteneet muuttamaan käsikirjoitusta siitä, miten osallistuvat, mutta toivat kuitenkin esille tyytymättömyytensä menettelytapoihin. Sinänsä yllättävästi kannanotoilla saatiin kuitenkin luotua maisemahankkeeseen varsin laaja ja monipuolinen katsaus, joka teemoiltaan jotakuinkin erosi hankkeen taustamateriaalien painotuksista.

Osallisuutta on tarkasteltu myös oikeudenmukaisuuden ja toiminnan legitimiuden kautta. Sosiaalipolitiikan professorin Liisa Häikiön (2006) mukaan olennaista on tarkastella, ketä otetaan mukaan yhteiskuntapolitiikan muotoiluun. Haasteena on sovittaa toisiinsa olemassa olevia ja käytännöissä syntyviä rajalinjoja ja erilaisia tulkintoja. Tästä näkökulmasta voisi lähteä korostamaan sitä, millaisena kannanoton jättäneet näkevät roolinsa prosessissa – tai ylipäätään tunnistavatko he jotakin heille ulkopäin määriteltyä lokeroa – ja ovatko he siihen tyytyväisiä. Syntyneistä tuloksista voitaisiin kenties päätellä jotain siitä, millaisiksi aluekehityksen hankkeita tulisi kehittää. Roolien dynamiikkaan ja sitä kautta oikeudenmukaisuuden tematiikkaan liittyy myös Jokelan ja Linkolan (2013) tutkimus siitä, mikä merkitys maisemavalokuvilla on ollut suomalaisen kansallisvaltion luomisessa. Tutkijat pitävät tärkeänä huomioida, millaisia maisemia valokuvissa on kuvattu ja miksi. Tutkimus osoittaa maisematieteen kehityksen kietoutuvan yllättävän kiinnostavasti myös kansallisvaltion syntyyn ja muotoiluun. Voisikin olla kiinnostavaa tutkia maisemainventointeja vahvemmin maisemia arvottavien toimijoiden keskinäisdynamiikan tasapainon kautta.

Kokemuksellisuus hahmottuu paitsi itsessään moniulotteisena myös eri näkökulmista aina eri puoltaan korostaen. Oppimisen kannalta olikin hyvä valinta tarkastella useita rajapintoja sivuavaa kokemuksellisuutta, joka antoi myös itselleni uutta näkemystä aluetieteestä, alueiden suunnitteluprosesseista ja paikallisten roolista. Tutkielma opetti, että laajempiakin ilmiöitä tarpeeksi tarkasti kaivamalla löytää aina yksilön – ja lopulta henkilökohtaisen kokemuksellisuuden.

LÄHTEET

- Aarrevaara, Eeva & Rönkkö, Emilia 2015. Maaseututaajamien rakennettu ympäristö aluehistorian ja kulttuuriperinnön näkökulmasta. *Maaseudun uusi aika* 23(3), 5–19. Saatavilla <http://www.mua-lehti.fi/arkisto/3_15/aarrevaara-ronkko.pdf> Viitattu 2.3.2018.
- Asikainen, Eveliina & Jokinen, Ari 2008. Kaupunkiluonnon hoitoon vaikuttavat voimat. Teoksessa Anttonen, Kaisu, Laihosalo, Katri & Leino, Helena (toim.) *Kaupunki kasvaa, miten käy ympäristön?* Helsinki: Kuntaliitto, 95–103.
- Bamberg, Jarkko 2012. Shaping Places Online: Exploring the Potential of the Internet for Public Engagement in Spatial Local Governance. Saatavilla <<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66883/978-951-44-8762-0.pdf?sequence=1>> Viitattu 26.9.2017.
- Bamberg, Jarkko & Lehtonen, Pauliina 2012. Facilitating Knowledge Sharing in E-Governance: Online Spatial Displays as Translating Devices. Teoksessa Manoharan, Aroon & Holzer, Mark (toim.) *E-Governance and Civic Engagement: Factors and Determinants of E-Democracy*. USA: IGI Global, 149–172.
- Bäcklund, Pia 2002. Miten kuulla asukasta? Kaupunkitila ja osallisuuden haasteet. Teoksessa Bäcklund, Pia, Häkli, Jouni & Schulman, Harry (toim.) *Osalliset ja osajat. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa*. Helsinki: Gaudeamus, 141–157.
- Bäcklund, Pia 2007. Tietämisen politiikka: kokemuksellinen tieto kunnan hallinnassa. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Bäcklund, Pia 2009. Kokemuksellisen tiedon hyödyntämisen haasteet. Teoksessa Bäcklund, Pia, Faehnle, Maija, & Laine, Markus (toim.) *Kaupunkiluontoa kaikille. Ekologinen ja kokemuksellinen tieto kaupungin suunnittelussa*. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 6. Helsinki: Edita Prima, 41–56. Saatavilla <https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/09_12_16_tutkimuksia_6_backlund.pdf> Viitattu 21.3.2018.
- Bäcklund, Pia, Häkli, Jouni & Schulman, Harry 2017. Kansalaiset kaupunkia kehittämässä. Tampere: Juvenes Print.
- Bäcklund, Pia & Mäntysalo, Raine 2010. Agonism and institutional ambiguity: Ideas on democracy and the role of participation in the development of planning theory and practice-the case of Finland. *Planning Theory*, 9(4), 333–350. Saatavilla <<http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1473095210373684>> Viitattu 6.3.2018.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Faehnle, Maija 2014. Collaborative planning of urban green infrastructure: Need, quality, evaluation, and design. Saatavilla <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-9464-4>> Viitattu 1.2.2018.

- Forss, Anne-Mari 2007. Paikan estetiikka. Eletyn ja koetun ympäristön fenomenologiaa. Helsinki: Yliopistopaino.
- Gitlin, Todd 1980. The whole world is watching: Mass media in the making & unmaking of the new left. Berkeley: University of California Press.
- Goffman, Erving 1974. Frame analysis: An essay on the organization of experience. Cambridge, MA, US: Harvard University Press.
- Granö, Johannes G. 1930. Puhdas maantiede. Porvoo: WSOY.
- Granö, Johannes G. 1932. Suomen maantieteelliset alueet. Porvoo: WSOY.
- Haarni, Tuukka, Karvinen, Marko, Koskela, Hille & Tani, Sirpa 1997. Johdatus nykymaantieteeseen. Teoksessa Haarni, Tuukka, Karvinen, Marko, Koskela, Hille & Tani, Sirpa (toim.) *Tila, paikka ja maisema. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen*. Tampere: Vastapaino, 9–34.
- Haila, Yrjö 2004. Retkeilyn rikkaus. Luonto ympäristöhuolen aikakaudella. Helsinki: Kustannus Oy Taide.
- Hajer, Maarten 2005. Setting the stage: a dramaturgy of policy deliberation. *Administration & society*, 36(6), 624–647. Saatavilla <<http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0095399704270586>> Viitattu 8.9.2017.
- Hajer, Maarten 2006. The living institutions of the EU: Analysing governance as performance. *Perspectives on European politics and society*, 7(1), 41–55. Saatavilla <<http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/15705850600839546>> Viitattu 3.10.2017.
- Hienonen, Kati 2011. Maaseutu tulevaisuuden merkitysyhteiskunnassa. Trendianalyysi. Sitran selvityksiä 52. Helsinki. Saatavilla <<https://media.sitra.fi/2017/02/27172813/SelvityksiC3A42052-2.pdf>> Viitattu 2.3.2018.
- Häikiö, Liisa 2006. Kansalaisosallistuminen ja hallintaverkostot. *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, 14(1), 47–52. Saatavilla <<https://journal.fi/janus/article/download/50355/15208>> Viitattu 26.9.2017.
- Häikiö, Liisa & Niemenmaa, Vivi 2007. Valinnan paikat. Teoksessa Laine, Markus, Bamberg, Jarkko & Jokinen, Pekka (toim.) *Tapaustutkimuksen taito*. Helsinki: Gaudeamus, 41–56.
- Häkli, Jouni 1999. Meta hodos: Johdatus ihmismaantieteeseen. Tampere: Vastapaino.
- Häyrynen, Maunu 1996. Mikä ihmeen maisemantutkimus? Teoksessa Häyrynen, Maunu & Olli Immonen (toim.) *Maiseman arvo(s)tus*. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino, 6–8.
- Jokela, Salla & Linkola, Hannu 2013. ‘State idea’ in the photographs of geography and tourism in Finland in the 1920s. *National Identities*, 15(3), 257–275.
- Juntti, Meri, Russel, Duncan & Turnpenny, John 2009. Evidence, politics and power in public policy for the environment. *Environmental Science & Policy*, 12(3), 207–215. Saatavilla <<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1462901108001391>> Viitattu

6.3.2018.

- Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa & Halonen, Ilpo 2004. Argumentaatioanalyysi ja hyvän argumentin ehdot. Teoksessa Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa (toim.) *Argumentti ja kritiikki: Lukemisen, keskustelun ja vakuuttamisen taidot*. Tampere: Tammer-Paino, 60–113.
- Karjalainen, Pauli Tapani 1983. Geodiversiteetin humanistinen tulkinta. *Terra*, 95(4), 221–226.
- Karjalainen, Pauli Tapani 1986. Geodiversity as a Lived World on the Geography of Existence. Väitöskirja. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja 7. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Karvonen, Erkki 2000. Tulkintakehys (frame) ja kehystäminen. *Tiedotustutkimus* 23(2), 78–84. Saatavilla <<http://mediaviestinta.fi/arkisto/index.php/mv/article/download/727/709>> Viitattu 1.2.2018.
- Koski, Katriina (toim.) 2016. Maisema. Opas arvokkaiden maisema-alueiden maankäytön suunnitteluun. ProAgria Etelä-Suomi ry. <https://www.maajakotitalousnaiset.fi/sites/default/files/attachment/maisemaopas_valmis_2016_pieni.pdf> Viitattu 9.10.2017.
- Kovanen, Kirsti 2015. Maaseututaajamien kulttuuriympäristön arvot ja säilymisen haasteet. Teoksessa Aarrevaara, Eeva (toim.) *Suomalainen maaseututaajama muutospaineessa*. Lahti: Multiprint, 124–126. Saatavilla <https://www.lamk.fi/projektit/maaseututaajamat/artikkelit-julkaisut/Documents/lamk_suomalainen_maaseututaajama_julkaisu_final_pien.pdf> Viitattu 2.3.2018.
- Kuusisto-Arponen, Anna-Kaisa & Laine, Markus 2015. Leikkien ajateltu – piirtäen tehty. Esikoululaiset leikkipuistoa suunnittelemassa. Teoksessa Mustola, Marleena, Mykkänen, Johanne, Böök, Marja Leena, & Kärjä, Antti-Ville (toim.) *Visuaaliset menetelmät lapsuuden- ja nuorisotutkimuksessa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto. Saatavilla <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/visuaaliset_menetelmat_verkko.pdf> Viitattu 15.3.2018.
- Laine, Markus, Bamberg, Jarkko & Jokinen, Pekka 2007. Tapaustutkimuksen käytäntö ja teoria. Teoksessa Laine, Markus, Bamberg, Jarkko & Jokinen, Pekka (toim.) *Tapaustutkimuksen taito*. Helsinki: Gaudeamus, 9–38.
- Lehtomäki, Eeva & Paloniemi, Riikka 2016. Kansalaisten osallistuminen ja kestävä hyvinvointi – kansalaisten osallistumismahdollisuuksien kehittyminen Helsingin rantojen suunnittelussa 1980-luvulta alkaen. *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, 24(4), 320–339. Saatavilla <<https://journal.fi/janus/article/view/60252/21145>> Viitattu 15.2.2018.
- Lehtonen, Pauliina 2013. Julkisesti uskottavat: Kansalaisten kokemuksellinen tieto ja performatiiviset osallistumiskäytännöt. Väitöskirja. Tampere: Tampere University Press. Saatavilla <<http://tampub.uta.fi/handle/10024/67991>> Viitattu 13.12.2017.
- Leino, Helena & Peltomaa, Juha 2009. Kirkkojärven kirkastuminen – kansalaisten

- kokemuksellisen tiedon tuottamat haasteet lähiluonnon hallinnassa. *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, 17(3), 219–230. Saatavilla <<https://journal.fi/janus/article/download/50523/15291>> Viitattu 30.1.2018.
- Lezaun, Javier & Soneryd, Linda 2007. Consulting citizens: technologies of elicitation and the mobility of publics. *Public understanding of science*, 16(3), 279–297. <<http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0963662507079371>> Viitattu 26.9.2017.
- Linkola, Hannu. 2013. ”Niin todenmukainen kuin mahdollista”, Maisemavalokuva suomalaisessa maantieteessä 1920-luvulta 1960-luvulle. Väitöskirja. Helsinki: Unigrafia. Saatavilla <<https://helda.helsinki.fi/handle/10138/41962>> Viitattu 16.2.2018.
- Nieminen-Sundell, Riitta 2011. Maisema on, työ puuttuu. Helsinki: Sitra. Saatavilla <https://media.sitra.fi/2017/02/27172821/Maisema_on_tyC3B6_puuttuu-2.pdf> Viitattu 2.3.2018.
- Oksanen, Annukka 2003. Paikallisuuden ja kansainvälisyyden kohtaaminen luonnonsuojelussa: tapaustutkimuksena Natura 2000 -ympäristökonflikti Lounais-Suomessa. Väitöskirja. Turku: Turun yliopisto.
- Paasi, Anssi 1984. Alueellinen identiteetti ja siihen vaikuttavat tekijät – esimerkkinä alueellinen kirjallisuus. *Terra* 96(2), 113–120.
- Paasi, Anssi 2004. Granö, Johannes Gabriel (1882–1956). Suomen kansallisbiografia, osa 3. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Palonen, Kari & Summa, Hilikka 1996. Pelkkää retoriikkaa. Tampere: Tammer-Paino.
- Puustinen, Sari 2006. Suomalainen kaavoittajaprofessio ja suunnittelun kommunikatiivinen käänne: vuorovaikutukseen liittyvät ongelmat ja mahdollisuudet suurten kaupunkien kaavoittajien näkökulmasta. Väitöskirja. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja A 34. Espoo: Frencellin Kirjapaino. Saatavilla <<https://aalto.fi/handle/123456789/11897>> Viitattu 21.3.2018.
- Rahkonen, Juho 2006. Journalismi taistelukenttänä. Suomen Nato-jäsenyydestä käyty julkinen keskustelu 2003-2004. Väitöskirja. Tampere: Tampere University Press. Saatavilla <<http://urn.fi/urn:isbn:951-44-6706-X>> Viitattu 1.2.2018.
- Raivo, Petri J. 1996. Maiseman kulttuurinen transformaatio. Ortodoksinen kirkko suomalaisessa kulttuurimaisemassa. Väitöskirja. Oulun yliopisto, Nordia Geographical Publications 25:1.
- Raivo, Petri J. 1997a. Kulttuurimaisema: Alue, näkymä vai tapa nähdä. Teoksessa Haarni, Tuukka, Karvinen, Marko, Koskela, Hille & Tani, Sirpa (toim.) *Tila, paikka ja maisema. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen*. Tampere: Vastapaino, 193–209.
- Raivo, Petri J. 1997b. The limits of tolerance: the Orthodox milieu as an element in the Finnish cultural landscape, 1917–1939. *Journal of Historical Geography*, 23(3), 327–339.
- Raivo, Petri J. 1999. Maisema: näkymä, alue ja tapa nähdä. Teoksessa Karjalainen, Pauli Tapani & Petri J. Raivo (toim.) *Maantieteen maisemia. Johdatusta kulttuurimaantieteelliseen*

- maisematutkimukseen*. Oulun yliopisto, maantieteen laitos, opetusmoniste no. 27, 1–5.
- Raivo, Petri J. 2002. The Finnish landscape and its meanings. *Fennia-International Journal of Geography*, 180(1–2), 89–98.
- Renfors, Sanna-Mari 2015. Maaseutumatkailu kasvaa toimialojen rajapinnoilla. *Maaseudun uusi aika* 23(2). Saatavilla <<http://www.mua-lehti.fi/maaseutumatkailu-kasvaa-toimialojen-rajapinnoilla/>> Viitattu 2.3.2018.
- Rönkkö, Emilia 2015. Maaseudun kirkonkylien ja kulttuuriympäristöjen muutos 1970-luvun lopulta 2010-luvulle. Teoksessa Aarrevaara, Eeva (toim.) *Suomalainen maaseututaajama muutospaineessa*. Lahti: Multiprint, 20–33. Saatavilla <https://www.lamk.fi/projektit/maaseututaajamat/artikkelit-julkaisut/Documents/lamk_suomalainen_maaseututaajama_julkaisu_final_pien.pdf> Viitattu 2.3.2018.
- Saarinen, Jarkko & Raivo, Petri J. 2000. Näkökulmia suomalaiseen maisematutkimukseen ja -suunnitteluun. Teoksessa Saarinen, Jarkko & Raivo, Petri J. (toim.) *Metsä, harju ja järvi: näkökulmia suomalaiseen maisematutkimukseen ja -suunnitteluun*. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino, 5–12.
- Soini, Katriina 2007. Beyond the ecological hot spots: understanding local residents' perceptions of biodiversity of agricultural landscapes. Väitöskirja. Turku: Turun yliopisto.
- Staffans, Aija 2002. Kilpailu tiedosta kiristyy. Supertyypit eletyn kaupungin tulkkeina. Teoksessa Bäcklund, Pia, Häkli, Jouni & Schulman, Harry (toim.) *Osalliset ja osaajat. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa*. Helsinki: Gaudeamus Kirja, 180–199.
- Staffans, Aija 2004. Vaikuttavat asukkaat: Vuorovaikutus ja paikallinen tieto kaupunkisuunnittelun haasteina. Väitöskirja. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja A29. Teknillinen korkeakoulu, Espoo. Helsinki: Yliopistopaino. Saatavilla <<https://aaltodoc.aalto.fi/bitstream/handle/123456789/2391/isbn9512270242.pdf?>> Viitattu 26.9.2017.
- Tani, Sirpa 1995. Kaupunki Taikapeilissä. Helsinki-elokuvien mielenmaisemat – maantieteellisiä tulkintoja. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 14/1995.
- Tarjanne, Liisa 2015. Ympäristöhallinnon ja lainsäädännön muutos maaseututaajamien kannalta. Teoksessa Aarrevaara, Eeva (toim.) *Suomalainen maaseututaajama muutospaineessa*. Lahti: Multiprint, 114–120. Saatavilla <https://www.lamk.fi/projektit/maaseututaajamat/artikkelit-julkaisut/Documents/lamk_suomalainen_maaseututaajama_julkaisu_final_pien.pdf> Viitattu 2.3.2018.
- Toulmin, Stephen 2003. *The Uses of Argument*. Cambridge, U.K: Cambridge University Press. Alkuteos 1958.
- Tuan Yi-Fu 1974. *Topophilia*. New York: Columbia University Press.
- Tuan, Yi-Fu 1976. Humanistic geography. *Annals of the Association of American Geographers*

66(2), 266–276.

Tuan, Yi-Fu 1977. *Space and place: The perspective of experience*. Minneapolis: University of Minneapolis Press.

Valkonen, Jarno 2007. Luontopolitiikan paikallisuus. *Alue ja ympäristö*, 36(1), 27–37. Saatavilla <<https://aluejaymparisto.journal.fi/article/view/64308/25591>> Viitattu 11.2.2018.

Valtioneuvoston periaatepäätös maisema-alueista ja maisemanhoidon kehittämisestä 1995. Ympäristöministeriö 23.1.1995. Dnro 1/500/95.

Vehkalahti, Pertti 2017. *Pohjoisen ydinmylly: Julkinen keskustelu Fennovoiman ydinvoimalasta 2007-2013*. Väitöskirja. Tampere: Tampere University Press. Saatavilla <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-0541-3>> Viitattu 1.2.2018.

Ympäristöministeriö 1992a. Maisemanhoito: maisema-alueityöryhmän mietintö I. Saatavilla <<http://hdl.handle.net/10138/29082>> Viitattu 15.9.2017.

Ympäristöministeriö 1992b. Arvokkaat maisema-alueet: maisema-alueityöryhmän mietintö II. Saatavilla <<http://hdl.handle.net/10138/29087>> Viitattu 15.9.2017.

Ympäristöministeriö 2010. Inventointiohje. Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventoinnit; maaseudun kulttuurimaisemat ja maisemanähtävyydet. Saatavilla <http://www.maaseutumaisemat.fi/wp-content/uploads/2011/09/inventointiohje_fi_300910.pdf> Viitattu 15.9.2017.

Ympäristöministeriö 2015. Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi. Kuulemisen tausta-aineisto. Saatavilla <<http://www.ym.fi/download/noname/%7B1E0EF2D4-797A-456F-B365-A818E83D1D8B%7D/114763>> Viitattu 8.9.2017.

Ympäristöministeriö 2016. Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi. SOVA-lain 3 §:n mukainen ympäristövaikutusten arviointi. Saatavilla <<http://www.ym.fi/download/noname/%7B8538D50A-BECF-442F-9DA8-B46DD9EF8580%7D/114764>> Viitattu 8.9.2017.

Säädökset

Eurooppalainen maisemayleissopimus (SopS 13–14/2006)

Luonnonsuojelulaki (20.12.1996/1096)

Maankäyttö- ja rakennuslaki (5.2.1999/132)

Rakennuslaki (29.4.1966/250)

LIITTEET

Liite 1: Maisema-alueet ja niihin liittyneiden kannanottojen määrä Keski- ja Varsinais-Suomen maakunnissa

Keski-Suomi	kpl
Päijälän linnavuoren muinaismaisema	1
Arvajanreitin kulttuurimaisemat	19
Alhojärven viljelymaisemat	4
Jämsänjokilaakso	4
Oravivuoren maisemat	0
Putkilahden kulttuurimaisemat	3
Viisarimäen ja Rutalahden laaksomaisema	1
Kuukaanpään kulttuurimaisema	2
Hyypäänvuoren maisema	3
Saarijärven reitin kulttuurimaisemat	3
Pihtiputaan pika-asutusmaisemat	0
Muurasjärven kulttuurimaisemat	0
Yhteensä	40

Varsinais-Suomi	kpl
Saaristomeren merimaisemat	1
Ströömin meriväylä	0
Airiston merimaisema	10
Mynälahden kulttuurimaisema	2
Laitilan lakeus	1
Aurajokilaakson viljelymaisema	3
Paimionjokilaakson viljelymaisema	0
Perniön viljelymaisemat	9
Halikonjokilaakson viljelymaisema	0
Uskelanjokilaakson viljelymaisema	1
Yhteensä	27